

bilanț și perspective

de GEORGE CRIȘOVAN,
secretar al Comitetului județean
Constanța al P.C.R.

Eveniment de o excepțională însemnătate în viața economică, politică și socială a patriei noastre, Conferința Națională a Partidului Comunist Român — forul suprem al conducerii politice a țării — a făcut bilanțul activității desfășurate pentru realizarea măsurilor luate de Conferința Națională din 1967 și de Congresul a X-lea al P.C.R. și a stabilit programul dezvoltării patriei noastre în domeniul economic și social, al perfecționării conducerii planificate a societății, dezvoltării democrației socialiste, creșterii rolului conducător al partidului și conducerii întregului proces de edificare a socialismului și comunismului. Fostit de la înalta tribună a Conferinței, raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu a prezentat întregului popor realizările de seamă obținute pe multiple planuri. Planul cincinal 1966—1970 a fost îndeplinit cu succes, fapt dovedit și de creșterea venitului național — indicatorul cel mai sintetic al activității economice — într-un ritm mediu anual de 7,7 la sută, depășindu-se prevederile cincinalului cu 13,6 miliarde lei. Și sarcinile actualului plan cincinal, elaborat pe baza orientărilor Congresului al X-lea, se realizează în bune condiții, rezultatele din 1971 și din primul semestru al acestui an probând cu prisosință acest lucru.

Eroica muncă depusă de clasa muncitoare — clasă conducătoare a societății — de tărâșime, de intelectuali, de întregul nostru popor a fost condiția de bază a obținerii de noi și însemnate succese și în alte domenii : învățămînt și cultură, ocrotire a sănătății, asigurări sociale. În raportul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat, cu deosebită claritate, cadrul în care au loc actele de nobilă construcție pe care le îndeplinește poporul : dezvoltarea progresivă, perfecționarea continuă a structurilor democrației socialiste. Ceea ce s-a întreprins la noi în ultimii ani este de fapt o ilustrare vie a raportului strins, organic, dintre creșterea rolului conducător al partidului și adîncirea democrației socialiste. În cadrul procesului amplu, multilateral, de perfecționare a vieții sociale. Călăuzite de cuvîntul și îndemnul partidului, masele de milioane de oameni ai muncii din țara noastră au reușit, într-un răstimp istoricește scurt, să creeze o Românie socialistă în plină înflorire, cu puternic ecou în lumea contemporană. Poporul are deplina convingere că partidul comunist este exponentul fidel al intereselor și dorințelor sale vitale, călăuza sa întru libertate și fericire și de aceea îl consideră drept unic conducător al națiunii socialiste.

În toate compartimentele vieții economice, sociale, ideologice, în învățămînt și cul-

(Continuare în pag. 12)



**E toată țara românească-n sărbătoare.
Poporul înalță imn partidului iubit.
Sub steagul lui ne avîntăm spre soare
Să făurim un viitor mai fericit.**

**S-avem un singur țel, o singură voință,
Niciind să nu ne plîngem că ni-e greu.
Prin munca tuturor, creăm o nouă viață ;
Să fii tot mai puternic, poporul meu crou !**

**Dușmani de vor vroi să te sugrume
Cu viața noastră te vom apăra ;
Vom face totul să trăiești în lume
Egală între popoare, țara mea.**

**Spre voi, aleși în sfatul comunist al țării.
Se îndreaptă nădejdea întregului popor ;
Gîndiți cutezător, spre largurile zării !
Să urce națiunea spre comunism, în zbor !**

În acest număr :

• **augustin z. n. pop** : dimitrie anghel — inedit • **al. proto-popescu** : spectrum • **alexandru george** : critică și interpretare • **ilarion ciobanu** : sire și ai săi • **alex. ștefănescu** : cronică literară • **leonid dimov, gabriela melinescu, horia zilieru** : poeme • **anca arghir** : dobrogea și pictura • **alexandru mihalcea** : dobrogea — permanentă în istorie • **marc chagall** : „nimic nu poate exista în afara realității...” • **ancheta internațională tomis**

ETICĂ ȘI CREAȚIE

Am citit cu emoție și bucurie Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului de stat de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în semestrul I 1972. Se spune în primul alineat că „În semestrul I 1972, oamenii muncii de pe întreg cuprinsul țării, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, desfășurînd larg întrecerea socialistă în întîmpinarea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român și a celei de-a XXV-a aniversări a Republicii, pentru înfăptuirea cincinalului înainte de termen, au obținut însemnate realizări în toate domeniile activității economice, sociale și culturale”. Ceea ce impresionează aici este nota de solemnă sobrietate cu care este exprimată satisfacția împlinirii și depășirii angajamentelor luate de oamenii muncii pentru cinstirea acestor două evenimente majore în viața poporului nostru. La tribuna Conferinței au fost evidențiate pregnant aceste succese și s-au hotărît măsuri pentru izbînzile viitoare. S-a mai evidențiat și faptul, enunțat de altfel de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința extraordinară a organizației de partid

ION BĂDICĂ

(Continuare în pag. 3)

muncă și umanism

„A fi radical înseamnă a merge pînă la rădăcina lucrurilor. Pentru om însă rădăcina este însuși omul“.

K. MARX

Geneza omului coincide cu geneza procesului muncii, iar istoria umanității este expresia vie a practicii muncii. A muncii înțelegere este ca o **prefacere a naturii** prin intermediul industriei, fie ca **activitate politică revoluționară**, adică ca o prefacere și desăvîrșire a relațiilor sociale, fie ca **practică teoretică**, științifică, artistică, deci ca **practică culturală**. Prin unealtă și limbaj omul a destrămat anonimul, prin gîndire a echilibrat neajunsurile sale biologice, adversitatea mediului natural extern, iar prin acțiune socială transformatoare, de mari proporții, a pus capăt robiei ca lipsă de perspectivă, deschizînd o dată cu socialismul pagina unui nou umanism.

Într-un text, rămas celebru, din Manuscrisele economico-filozofice (1844), Marx avea să observe că „tocmai în prelucrarea lumii obiectelor, omul se afirmă pentru prima oară efectiv ca **ființă generică**“. Această **producție** este viața lui generică“ (Marx-Engels, Scrieri din tinerețe, Edit. Politică, Buc., 1963, p. 556). Filozoficește vorbind, procesul muncii practice și teoretice exprimă obiectivarea omului, obiectivare care constituie **baza și condiția** vieții sociale a oamenilor. Însă în condițiile societăților bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, propria creație a omului îi apare ca o putere străină, opusă și chiar ostilă, omul muncii este, cum spunea Marx, un om înstrăinat, iar munca lui este o muncă înstrăinată. Cu deosebire în condițiile capitalismului, munca muncitorului nu este satisfăcătoare unei necesități, ci doar un mijloc pentru ca el să-și satisfacă necesitățile, în afara ei. Pe de altă parte, însăși existența capitalistului este în contradicție cu umanitatea, este

o **existență neumană** prin faptul că dispune — fără a participa efectiv la realizarea ei — de averea societății, de condițiile ei de viață și cultură, prin exploatarea muncii străine sau, ceea ce e tot una, prin acumularea ei. Exacerbînd la maximum contradicția om-om, esență umană - existență umană, producător - proprietar, capitalismul, „o lume întoarsă pe dos“, creează premisele materiale și umane ale propriei pieiri, condițiile depășirii înstrăinării de sine a omului. Suprimarea proprietății burgheze echivalează cu suprimarea definitivă a stării de înstrăinare și revenirea completă a omului la starea socială umană sau la starea de om uman. Unica cale: **arma criticii**, dar mai ales **critica armelor**, revoluțiile socialiste, adevăratele „locomotive ale istoriei“ (Marx). Prin ele un nou personaj se impune și strălucește pe firmamentul istoriei, anume **muncitorul**.

Trezind la operă conștiința milioane de oameni ai muncii, socialismul, ca orînduirea celei mai depline emancipări economice, politice, spirituale, aduce reabilitarea muncii și a muncitorului. A muncii libere și responsabile, creatoare de valori. Căci „O ființă se consideră de sine stătătoare numai atunci cînd stă pe propriile ei picioare, și stă pe propriile ei picioare numai atunci cînd își datorează sieși existența“. (Marx-Engels, Scrieri din tinerețe, Buc., E.P., 1968, p. 583). Capitalismul dădea muncitorului libertatea de a-și vinde forța de muncă, ca și libertatea de a muri de foame atunci cînd marfa sa nu-și găsea cumpărător. Socialismul aduce prin muncă eliberarea omului și libertatea de a alege, de a opta, de a se angaja responsabil. În calea realizării omului, a accesului său la viața social-politică, la învățură și cultură nu mai stau impedimente de ordin economic, social, național, ci în primul rînd cele de ordin individual, particular :

lipsă de pregătire și deci incompetență, incapacitate organizatorică, sărăcia de caracter moral, zestreă scăzută de talent și aptitudini etc. Particularitățile de ordin individual — este adevărat — mai pot și au o vreme și cauze de ordin social și istoric, dar prin pîrghiile economice, juridice, cultural-educative, prin învățămînt, activitate ideologică etc., socialismul le diminuează, dacă nu le poate anihila completamente, acțiunea inhibitorie, dăunătoare pentru realizarea indivizilor. Dezvoltarea economică, a conștiinței socialiste, a nivelului de cultură și calificare a populației — prin măsurile luate în ultimul timp — sînt factori de stimulare ai adîncirii democrației socialiste, ai promovării pe baze de șanse egale a valorilor autentice în societate.

Militînd pentru promovarea spiritului muncitoresc în toate domeniile vieții, Partidul Comunist Român militează, după o expresie a lui Lenin, dintr-o lucrare semnificativ intitulată „Marca inițiativă“, pentru „un foarte îndelungat și extrem de perseverent croism în masă în munca de fiecare zi“. adică „eroismul cel mai greu din toate“. Climatului moral și instituțional — instaurat după Congresul al IX-lea al P.C.R. — permite manifestarea mai pregnantă a principiilor eticii și echității socialiste, a aprecierii, promovării și retribuirii oamenilor după merite, după capacități, după contribuția efectivă la bunul mers al vieții sociale. Partidul nostru promovează concepția că clasa muncitoare, oamenii muncii realizează hotărîrile, dar este și clasă conducătoare în stat și națiune. În acest sens, prezența mai puternică a celor ce lucrează nemijlocit în producție în cadrul organelor de partid, în conducerea sindicatelor, ale organelor economice, sociale, de stat, în viața culturală etc. a devenit o prezență vie, cu profundă rezonanță socială. Concomitent cu perfecționarea întregului organism social al societății so-

cialiste (dezvoltarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a mecanismului vieții de stat, dezvoltarea democrației socialiste, îmbunătățirea formelor de conducere în economie și cultură etc.), o semnificație profundă capătă lărgirea și perfecționarea activității de instruire și formare a **omului nou al muncii**, temeinic pregătit profesional, receptiv față de marile valori ale culturii, cu o înaltă ținută etică și civică, cu o concepție înaintată despre lume și societate, întemeiată de materialismul dialectic și istoric.

În condițiile socialismului, munca acționează ca un factor de cimentare a societății, de realizare a unității moral-politice, de omogenizare socială crescîndă. Munca ne face mai buni, mai dreapți, mai frumoși. Ea are valoarea unei terapii sociale. Prin muncă învingem uniformizarea, dezorganizarea, entropia. Umanismul socialist al muncii exprimă faptul că relațiile socialiste nu numai **permit**, dar și **cer** ca omul să fie cea mai înaltă valoare pentru om și cel mai înalt scop al oricărei activități. Ca teorie filozofică a activității materiale a omului, materialismul marxist redă omului conștiința de sine, conștiința faptului că stă în puterea acțiunii sale realizarea progresivă a idealurilor din totdeauna umaniste : dreptate, libertate, fericire, prosperitate, pace. Munca este principiul fondator al umanismului și mijlocul principal de lichidare a nedreptății, mînginirii, suficienței, exclusivismului. Munca este factor de sinceritate și luciditate, de egalitate a omului cu omul și deci de umanitate. Socialismul realizează, prin egalitatea și cultul muncilor, practica omului nou care se mișcă într-un sistem de valori al cărui **centru de forță** este dat de spiritul de inițiativă, de sentimentul responsabilității colective, de dreptul la originalitate, de libertatea de creație, de dragoste de adevăr, de patriotismul socialist. Conferința Națională a Partidului a adus o fortificare a acestui centru de forță.

NUREDIN IBRAM

Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 19—21 iulie a.c., înscrisă cu litere de aur în istoria României socialiste, înseamnă pentru noi aducerea mai aproape a viitorului luminos al comunismului. La această înaltă tribună a comuniștilor s-au făcut bilanțuri, au avut loc confruntări de opinii, s-au dat sugestii de propuneri a ceea ce este nou, nedeșcoperit, în energiile noastre materiale și umane.

Producția industrială este astăzi de 21 de ori mai mare decît în 1938, venitul național de 7,6 ori. Înfloresc cultura, învățămîntul, există un larg sistem de ocrotire a sănătății, se cheltuiesc însemnate fonduri pentru asigurări sociale. Față de 1938 se cheltuie pentru aceste scopuri de 19—20 ori mai mult. Aceste îndepliniri au făcut să vibreze de optimism pe comuniști, întregul nostru popor. Din fabrici, uzine, șantiere, ogoare, școli, laboratoare și de pretutindeni din țara românilor oamenii sînt chemați să-și exprime liber și responsabil cuvîntul despre cele făgăduite, îndeplinite și mai ales despre ce va trebui făcut pentru creșterea mai rapidă a economiei naționale, a civilizației socialiste românești.

Analiza profund științifică a vieții noastre economice și sociale făcută de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este deschizătoare de noi și largi perspective. Fiecare cetățean al patriei noastre recunoaște în acest raport bogat, oglindirea fidelă a propriilor sale gînduri și aspirații, a propriei sale voințe de ridicare a patriei pe tot mai înalte trepte de propășire. Glasul partidului prin cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu, constituie rod al lucidității și

înțelepciunii, al înaltei responsabilități comuniste asupra prezentului și viitorului nostru. Prin amplexarea sa raportul a făcut încă o dată dovada capacității organizatorice și teoretice a partidului de a aborda și propune soluții ancorate în realitățile noastre social-politice, economice. Prin actualitatea sa, acest document a devenit un bun politic al întregului popor. Drumul ce ni-l propunem nu este nici simplu, nici ușor, dar țelul este limpede, perspectiva dezvoltării este certă, ceea ce confirmă unitatea deplină, organică dintre

„cartă“ a progresului țării, o strălucită contribuție la fundamentarea științei conducerii societății socialiste, a politicii interne și externe a partidului și statului. Din raport se desprinde ampla activitate pentru soluționarea problemelor complexe ale procesului revoluționar al construcției socialiste. Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate impune după cum se știe ridicarea pe o treaptă calitativă superioară a întregului mecanism de organizare și conducere a vieții economice și sociale. Măsurile cu privire la perfec-

ficienței economice a investițiilor, accelerarea rotației fondurilor materiale și bănești, reînnoirea fondurilor fixe în termene cit mai scurte, gospodărirea chibzuită a economiei naționale vor duce la grăbirea procesului socialist al țării. România de mîine a anului 1990 se va înfățișa ca o mare producătoare de oțel și de energie. Pondere a industriei construcțiilor de mașini și a industriei chimice urmează să ajungă la aproape 60% din totalul producției industriale. Agricultură va cunoaște o dezvoltare intensivă. S-a făcut de asemenea, la Conferința Națională a Partidului, o analiză în spirit pertinent, lucid și realist a dinamicii dezvoltării lumii contemporane, a problemelor vieții internaționale. La loc de frunte pentru România socialistă se află întărirea prieteniei, solidarității și legăturilor cu toate țările socialiste, dezvoltarea relațiilor cu țările ce au pășit pe calea independenței, a colaborării cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială.

România socialistă se bucură azi pe toate meridianele globului de simpatie și prestigiu bine meritate ; glasul ei este ascultat astăzi pretutindeni în lume. Sensul major pe care-l cuprinde programul partidului pentru a îndeplini — cu bărbăția perpetuei dorințe a autodepășirii — actualul cincinal înainte de termen.

Răspunsul țării la vibranta chemare a partidului prin glasul tuturor celor ce muncesc în România, care au participat cu mintea și cu inima la înaltul forum al partidului este unanim : „Așa va fi ! Obiectivele pe care le-a trasat Conferința le vom transforma în realitate vie a zilei de mîine !“

NICOLAE ȚĂRANU

● În ziua de 15 iulie 1972, în sala Teatrului Fantasio, s-a desfășurat un frumos festival de poezie organizat sub egida **Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste**, de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. și Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Constanța. Au citit din versurile lor poeții : **Eugen Jebeleanu**, vicepreședinte al Consiliului Național al F. U. S., **Radu Boureanu**, **Marin Sorescu**, **Cezar Baltag**, **Traian Iancu**, **Constanța Buzea**, **Gabriela Melinescu**, **Grigore Sălceanu**, **Nicolae Motoc** și **Alex. Protopopescu**.

● Ion Bădică, redactor-șef al revistei Tomis, a răspuns invitației pionierilor de la Casa pionierilor din Pitești veniți în tabăra organizată la Liccul agricol de la Pallas. La cererea pionierilor, s-au prezentat etapele elaborării unui număr al revistei, s-au dat relații despre raportul dintre cenacul literar și revistă, despre posibilitatea îndrumării tinerelor talente de către redacția revistei și s-au citit cîteva din lucrările — versuri și proză — ce urmează să apară în numerele viitoare ale **Tomisului**.

● În împlinirea Conferinței Naționale a partidului au avut loc o serie de manifestări științifice. Inspectoratul școlar județean și Casa corpului didactic — Constanța, au organizat simpozionul cu tema „**Conferința Națională a P.C.R. — moment de seamă în perfecționarea organizării și conducerii întregii vieți social-politice și economice în etapa actuală**“. Din programul comunicărilor reținem : **Coordonate ale creșterii**

BREVIAR

rolului conducător al P.C.R. în etapa actuală de dezvoltare a țării de N. Niculescu, director adjunct al Cabinetului județean P.C.R. ; **Direcții principale ale realizării echității și dreptății sociale** de Alex. Prundea, șeful catedrei de filozofie a Cabinetului județean P.C.R. ; **P.C.R. promotorul democrației socialiste**, de asist. univ. Nuredin Ibram ; **Aspecte ale perfecționării relațiilor de repartiție** de Teodora Florea — profesoară la lic. nr. 4 Constanța ; **Perfecționări în organizarea politică a societății noastre socialiste** de prof. Lucian Dragu ș.a.

● Subliniem ținuta elevată și conținutul interesant al comunicărilor prezentate la Simpozionul pregătit de catedra de științe sociale și istorice a Institutului pedagogic din Constanța. Menționăm lucrările : lector Gh. Dumitrașcu, **Direcții ale studierii mișcării comuniste și muncitorești din Dobrogea** ; lector Mihai Ștefan, **Contribuția instituției de învățămînt superior la integrarea socială a noilor contingente de intelectuali** ; lector M. Peahă, **Atlasul geografic al lumii** ; C. Călinescu, **Informarea documentară și cercetarea științifică** ; asist. N. Ibram, **Muncă și umanism** ; Gh. David, **Probleme ale turismului internațional pe litoral**.

● Aspecte semnificative în viața economico-socială a patriei noastre au surprins și analizat comunicările susținute la simpozionul Școlii interjudețene de partid de la Agigea : **Tendințe ale modernizării structurii industriei românești**, Ecaterina Dumitrescu ; **Perspective ale modificărilor structurale ale agriculturii jud. Constanța în condițiile extinderii irigațiilor**, dr. ing. Petre Tomoroga ; **Citeva probleme legate de schimbări în structura clasei muncitoare** de Ion Diceanu ; **Elemente care definesc țărănimea muncitoare ca o clasă nouă**, I. Lăzăroaie ; **Intellectualitatea tehnică**, I. Stavrositu. Frecvența unor asemenea manifestări — pînă nu de mult destul de rare — și valoarea lucrărilor prezentate sînt semne evidente că și în Constanța, ca urmare a măsurilor luate de partid, se dezvoltă condiții tot mai prielnice unei mai sistematice activități de cercetare științifică. Revista noastră va publica unele din lucrările expuse la reuniunile menționate.

I. B.

CADRAN POLITIC

politica partidului și năzuințele majore fundamentale ale națiunii noastre socialiste.

Poporul nostru înțelege că tot ce a făurit pînă în prezent se datorește conducerii cu fermitate de către P.C.R. a întregii vieți social-politice. De aceea, și în continuare apreciază marea răspundere ce revine partidului pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate în România. Dînd glas recunoștinței lor față de politica partidului și statului, delegații la Conferința Națională a Partidului, avînd mandatul tuturor comuniștilor, al întregului popor, au exprimat dragostea puternică față de partid și conducătorii săi, față de tovarășul Nicolae Ceaușescu care reprezintă un înalt exemplu de muncă neobosită, militant indisolubil legat de clasa muncitoare, de popor, pildă de dăruire pentru binele patriei și fermitate neabătută în slujirea cauzei marxism-leninismului.

Raportul secretarului nostru general reprezintă o adevărată

ționarea conducerii dezvoltării economico-sociale planificate, cuprinse în Documentele Conferinței, concretizează acest principiu fundamental al științei conducerii societății socialiste. Creșterea rolului planului național unic dă expresie concretă cerințelor conducerii unitare a tuturor activităților sociale. Trebuie înțeles, așa cum se subliniază în proiectul de lege cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României, că planul național unic este indivizibil, iar conducerea planificată a dezvoltării țării reprezintă atributul fundamental, inalienabil al suveranității poporului nostru.

Pentru a asigura fundamentarea științifică a planului național unic, partidul a transformat prognoza într-un element constructiv al conducerii, ca parte integrantă a programului partidului. Planul național unic va asigura punerea în valoare a resurselor naturale și de forță de muncă din toate localitățile țării. Lărgirea și modernizarea producției materiale, creșterea

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ:

poezie și modă poetică

Al doilea volum de critică al poetului Ștefan Aug. Doinaș (după **Lampa lui Diogene**, 1970) se repartizează pe trei secvențe intitulate **Repere poetice**, **Despre modă poetică** (1968—1971) și **Dialogul culturii**. Articolele consacrate modei poetice (cele mai multe publicate acum cîțiva ani în **România literară**) reprezintă în continuare sursa virtuală a unor discuții dramatice, nu numai prin faptul că afectează diferite vanități literare, ci și prin acela că supun analizei un fenomen de actualitate, problematic și contradictoriu. Deși ferm individualizat ca personalitate poetică, Ștefan Aug. Doinaș este, în studiile sale critice, un impersonal judecător, preocupat de trierea canonică a materialului literar. Atitudinea sa nu este surpriza, ci identificarea sarcastică a unor abateri de la norme prestabilite. Corpusculul de legi în litera căruia se execută clasificarea a fost extras, în mod neașteptat, din elasti-cele „principii estetice” ale lui Călinescu. Ștefan Aug. Doinaș a dat o valoare apriorică acestor principii, considerîndu-le previziunile involuntare ale unui spirit în mod manifest desincronizat de ritmul evoluției poeziei. Indiferent dacă o asemenea poziție falsifică sau nu gîndirea lui Călinescu, consecvența cu care a fost menținută a dus la o reprezentare posibilă, coerentă a poeziei noastre de azi.

Principala obiecție formulată de Ștefan Aug. Doinaș la adresa producției lirice actuale este excesul formal. Chiar dacă ceremonialul poetic se exprimă pe sine, fără a mai fi intermediarul unor realități din afară, autorul volumului de esuri îi reproșează incapacitatea de a-și păstra măcar acest nou echilibru. Zeci de exemple de evaziune verbală, grupate pe criteriul mecanismului funcțional, sînt pescuite din publicațiile literare și expuse în lumina crudă a prelegerii docte. Se configurează treptat spectacolul unei veritabile faune poetice în care pasărea ibis și broasca răioasă conviețuiesc într-un haos ordonat doar de savanta cunoaștere a ramificațiilor genealogice. Anonim în principii, eseistul este, în schimb, personal în exploziile pam-

fletare care îl transformă pentru cîte o clipă din nou în poet: „Gesturile propriu-zis teribiliste au fost înlocuite cu cele blazate, expresia lirică e scrisă și scuipată printre dinți, cuvintele morfolite sau, din contră, rostite cu o stranie voluptate a vulgarității și absurdului, poemul curgînd — de cele mai multe ori — inform, ca o tenie, plictisită de a mai trăi în intestinale tinerilor poeți, care a ieșit la plimbare”. Înarmat cu idei eficace, în general acceptate de critică, și manevrîndu-le incisiv, Ștefan Aug. Doinaș realizează, într-adevăr, o imagine verosi-



milă a poeziei curente. Această imagine rămîne însă o constatare, chiar dacă a fost formulată cu inflexiuni afective. Intuiția eseistului nu coboară dincolo de evidența faptelor ingenios selectate, pentru a descoperi o cauză inițială. În definitiv, care este forța care deviază poezia modernă spre zone excentrice existenței? Tot mai frecvent, în paginile publicațiilor literare de la noi și din străinătate apar versuri care parafrazează, mimează sau demitizează autentică atitudine lirică. Cuvintele sar din orbita vechilor adevăruri și se plasează pe traiectorii dictate de un zeu capricios. Repetiiții, salturi, reveniri și aluzii, operate prioritar pe un plan pur lingvistic, ascund

ca o ceață chipul poetului. Explicația că „poezia se exprimă pe sine” este doar o elegantă teoretizare simetrică. Este vorba de suverana luciditate cu care omul contemporan privește și judecă. Publicul de azi nu mai participă la uimirea cu care poetul descoperă lumea, așa cum maturul rămîne inert în fața copilului entuziasmat de trecerea trenului. O teamă paralizantă de ridicol îl împinge pe poet în culisele spectacolului pe care totuși îl regizează în virtutea unui automatism milenar. Ar fi de ajuns o exclamație sau un gest prea solemn ca sala să izbucnească în hohote și să compromită momentul. Poetul însă ocolește abil tentațiile de genul acesta și, încercînd să se exprime pe sine cît mai voalat, se uită pe sine.

Atenția disproporționată acordată procedelor, rezultată din dorința de disimulare, semnaleză desuetudinea poeziei. Fără a fi tragic, acest fenomen ignorat sistematic se înscrie printre multiplele restructurări pe care le impune conștiința modernă. Domenii relativ noi ale artei, ca romanul și cinematograful, apte de a figura principii prin evenimente certe care plac unui public emancipat, dornic să nu fie influențat în opinii, cîștigă teren și își creează personalitățile proprii. Datorită naturii sale lirice, Ștefan Aug. Doinaș face însă critică avînd ca referință doar poezia. Ca orice perspectivă, și aceasta oferă un anumit avantaj. Astfel, textele comentate în capitolul **Repere poetice** sînt privite cu ochii unui cunoscător și dezvăluite pînă în articulațiile cele mai intime. Plecînd de la cîteva adevăruri axiomatice (reticența blagiană față de cuvînt, dualismul clasic-romantic al poeziei lui Călinescu etc.), Ștefan Aug. Doinaș construiește demonstrații subtile și echilibrate, bazate pe exemplele inspirat reunite. Cu excepția articolului **O poezie a jubilației melancolice** în care un autor nesemnificativ — Ilie Măduța — apare interpretat ca succesor al lui Blaga, prezidează pretutindeni simțul valorii. În mod special, meditațiile stimulate de traducerea unor opere din lirica universală poartă marca acestui rafinement — pe care și-l permit doar spiritele elevate — de a selecta înainte de a ceda contemplației. Prin noua sa carte de critică, Ștefan Aug. Doinaș se reafirmă alături de poeți ca Philippide sau Ion Caraion, ca promotor al unei tendințe mai generale de conștientizare artistică.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

VIRGIL TEODORESCU

unghi

Doi cîte doi ne duceam spre zările livide,
Carnasiere fiare cu poftă infinite,
Și peștera sălbatecă ne-nghite
Cînd unghiul de cădere coincide.
O, de-am putea închide acest tunel păgîn !
Să prăvălim o stîncă de bazalt
Din virful promontoriului înalt
Ca un enorm și feciorelnic sîn !

GABRIELA MELINESCU

adio cu berbecul

În ziua solstițiului de vară
izbucni berbecul culcînd iarba
strivindu-și pe frunte florile ca mirul,
în pajiștea în care mirosea proaspătă
respirația leului precum elixirul.

Ce fericit e berbecul, gemeam.
Blana lui în cîrlionți pe față îmi adie.
El mănîncă flori și de răsuflarea leului e lins
și ce repede alunecă în răcoare
de o frenezie necunoscută cuprins.

Fierbe în el iarba și florile se evaporă
lîna ridicată în aspru vînt se zbate
și ce dulce venin
îi pare respirația leului în a cărui gură deschisă
se tăvăleşte senin.

pieta

Din cînd în cînd un înger se aruncă în noroi
o dată cu verzi fructe din grădina devastată
și ca un diavol se bucură de gustul și mirosul lui,
viața o simte răscolită de o patimă apropiată.

Noroiul precum mustul parfumat poartă în forfotă
semințe
Ce se-ncrustează în pielea celui ce s-a scaldat în el,
asemeni îngerului le simt zvîcnind pe spate
ca diamantele fragede din ochii întunecați de miel.

Tu însuși, oare altceva decît un înger ești,
pe care se usucă prea repede noroiul
și colții verzi ai plantelor pe tine răsar dureros !
În brațe mama duce mai departe
pe scumpul ei ticălos.

ETICĂ ȘI CREAȚIE

(Urmare din pag. 1)

a Capitalei, că munca este temelia tuturor acestor succese. Munca este căutare și descoperire de resurse, munca este înfăptuire, este creație. În societatea în care exploatarea a fost deplin și definitiv desființată, munca a reintrat în drepturile ei firești ; izvor creator de valori pentru toți membrii societății, dar și criteriu de stabilire a valorii pe care o reprezintă fiecare dintre membrii societății. În societatea muncii tuturor pentru toți, munca, devenită o chestiune de onoare și eroism, este totodată unul din principiile de bază ale eticii noastre. „Nici muncă fără piine, nici piine fără muncă” exprimă lapidar și categoric sensul echității. De aceea, în societatea muncii tuturor pentru toți nu mai poate exista teren fertil pentru germinarea și proliferarea parazitismului social.

Și totuși... La umbra îngăduinței noastre, se mai găsesc locuri unde, alături de floarea muncii incolțesc buruienile parazitismului. S-a lansat și se întreține, ici-colo, ideea că unor categorii de oameni li s-ar putea permite orice fel de comportări. Așa se crede și se afirmă despre creatorii de artă. Auzi uneori, spunîndu-se la adresa unui cheflui, a unui impostor care a apucat să publice în vreo revistă cîteva poezii proaste, sau să păcălească vreo editură cu un volum plin de mediocrități : „Ce să-i faci ? E artist !” Și, la adăpostul acestei îngăduitoare opinii, presupusul artist ca să pară tot mai... artist, trece dintr-un chef într-altul, dintr-un scandal în altul, sfidînd cele mai elementare norme de bun simț și de civilitate. Adevărații artiști însă, sînt oameni ai muncii. În timpele pseudoartiștii fac din noapte zi la masa de chef, ei fac noapte albă la masa de scris căutînd cu înfrigurare „cuvîntul ce exprimă adevărul”. Victor Eftimiu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Mi-

hai Beniuc, Geo Bogza, Marin Preda, Virgil Teodorescu, Eugen Barbu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Horia Lovinescu și mulți alții, vîrstnici și tineri — ca să nu menționăm decît scriitori în viață, sînt model de hărnicie cu care știu să-și onoreze talentul. Opera lor și a multor altor străluciți minuitori ai condeiului îmbogățește literatura noastră și reprezintă cu cînte arta românească, în concertul creației artistice mondiale. Și totuși, alături de ei, începuse să-și facă drum cîțiva rătăciți care prin „parazitism social, scandaluri, agresiuni” aruncă nedrepte și nemeritate umbre de neîncredere asupra acestui valoros detașament al creatorilor de artă din patria noastră. Trupul sănătos al obștei scriitoricești n-a suportat paraziții. Un comunicat laconic, publicat în numărul din 13 iulie al **României literare** ne înștiințează că Biroul Uniunii Scriitorilor a exclus din Uniunea Scriitorilor și din Fondul literar cîțiva dintre adepții parazitismului social. Aplaudăm măsura ! Alături de florile muncii, în cetate, nu mai pot crește bătăliile parazitismului !

DAN DEȘLIU : VISUL ȘI VEGHEA (C.R., 1972) Dificultatea de a comenta poezia lui Dan Deșliu, azi, vine de la capacitatea poetului de a evolua pe trasee lirice absolut neracordabile. Parte din această stranie disponibilitate poate fi constatată chiar în **Visul și veghea** unde, două moduri de existență poetică se resping cu aceeași claritate cu care amindouă atestă inzeestrarea necomună. La poezia **Nefastă** sfinșește un poet, cu poezia următoare, **Vis a vis**, începe poetul de **vis-à-vis...** Singurul lucru care i-ar putea apropia îl constituie stăpinirea impecabilă a limbii ceea ce este în cel mai înalt acord cu definiția scriitorului, de la care nu toată lumea pornește în drum spre editură sau revistă. În fine. să încercăm a hotărâni tărimurile. Primul „ciclu“ (în volum nu există, de fapt, o împărțire pe cicluri) recomandă un stihuitor cu respect pentru prozodie, elegiac și discret-ironic, cu știința accentului liric și mai ales sobru cu florile de stil prisositoare. Toate cele șaisprezece liduri sint odihnitoare și frumoase, mai cu seamă **Metamorfoză**, **Lipsă de cîntec și Cîntec lipsă**, ultimele două adresate lui Nichita (Stănescu) de la care Dan Deșliu împrumută evident farmecul racursului versificat: „Poemul este ce se vede / și nu se vede mai ales / Dar cine vede cine crede / și are chef de ne-nțeles? // Poemul e sublima iască / mai mult și mai ales adincă / Dar cine poate nori să pască / cine consumă miez de stîncă? // Poemul este inutil / ca viața și ca moartea — însă / apoi va reveni tiptil / fantoma jalostei deplînsă // Poemul n-are coperiș / nici matcă, nici chezași de lege / Poemul fulgeră piezis / aproape șapte clipe-ntrege“. Dacă întreg volumul ar fi fost alcătuit prin această cizelare a expresiei distante, am fi putut vorbi despre Dan Deșliu ca despre un poet al estetismului nespecific, care nu a riscat și nu va risca niciodată nimic întru afirmarea unicului. Dar „aventura“ începe abia cu poemul **Vis a vis** și cu toate celelalte care îi urmează, concretizîndu-se artistic într-un discurs baladesc cu viziuni parabolice, amendate în permanență de un eu sceptic și glacial. Cerebralitatea ostentativă este compensată de o remarcabilă combustie onirică. Imaginile distructive, polemice, halucinante, atentează la însăși ordinea realului, promovînd în subtext semnificația conflictului dintre individ și legile universale: „Balconul cu poști zburători / — prăpastie inversă — invizibil și totuși / ascunzînd umbra umbrei / îndelung căutată / îndărătul perechii de alge / al cărei fosnet îl auzisem / însă foarte distinct / în viitorul apropiat / cu vuietul unei petale / de miosotis șaten / căzînd pe cal-

SPECTRUM

darim / între mugete lungi / de sirene dar eu / deprins din copilărie / cu vechile curse / de hipocami și în genere / cu ispitele tuturor mărilor / mari și mici avusesem / elementara grijă să-mi astup / ermetic ambele urechi / cu un fel de rășină sintetică și strîns legat de catargul central / pe care circulau / cu viteze fantastice / iluziile mele miniaturizate / nu deslușeam nimic altceva / decît prăbușirea unei petale / de miosotis cu vuiet / amenințător de căprui / către negru...“

(Poarta din vis). Virilitatea (ușor americanizată), reprezentările supra-formale ale mediului, sensul parodic al enunțurilor, interpretările halucinante ale timpului și spațiului, definesc poetic conceptul angajării biospirituale absurde. De altfel, poetul însuși conduce sugestia spre această dezlegare: „la hotarul dintre somn și trezie / incapabil să fiu deocamdată / mai mult decît un corpuscul / vag vibratil cam în genul / plantelor animale / dar parcă / încerc să presimt că e cazul / să pun în mișcare / măcar o falangă în sensul / acestui efort fără sens / deși n-am nici o vină / nici un amestec / nici o sarcină în materie...“ **(Epilogică).** Sintem în fața unui caz particular de **energetism** manifest, (sursă ideatică deosebit de solicitată de experimentele lirice universale ce-au succedat simbolismului) în virtutea căruia viața, mișcarea, senzația, emoția, moartea, pot fi realizate anticipat prin desolidarizarea de așezările și ierarhiile materiale. În planul scriiturii ia naștere o peliculă în continuă succesiune, și acumulare nu întru totul străină de pozițiile constructivistice. Noua (în) disciplină a acestui ciclu din **Visul și veghea** amintește îndeaproape de frenezia poemelor lui Ilarie Voronca din **Invitație la bal și Incantații**. În această ordine, Dan Deșliu se plasează la mare distanță de statutul pocziilor înregistrate anterior, la o depărtare aproape neverosimilă de alt program despre care, nu știm dacă mai aparține istoriei literare sau numai istoriei, propunîndu-și și propunîndu-ne varianta unui poet extrem de interesant. Firește, cu condiția statornicirii.

IULIAN VESPER : ASCULTÎND NOPTILE (C.R., 1972). Acesta pare a fi volumul care consacră o imagine definitivă, consolidată, a lirismului lui Iulian Vesper, trecut de-a lungul anilor prin felurite prefaceri și experiențe post simboliste, neignorînd nici una din

marile lecții poetice universale și naționale. Harta acestei prelungi stratificări („nu fără prețiozitate epigonă“, realizată excelent de Ion Negoitescu în capitolul „Un destin poetic: Iulian Vesper“ cuprins în volumul **Însemnări critice (Dacia, 1970)** ajunge la o formulă sintetizatoare și esențială pentru poezia cu care ne întîlnim: „O poezie plină de etos ce nu exprimă un caz, o dramă personală, ci frămîntările, dorurile, situațiile sufletești ale omului în generalitatea sa învăpăiată“ (p. 183). Preluînd definiția, vom descoperi în autorul îmbelșugatului volum **Ascultînd nopțile**, un didactic de cea mai pură factură moralistă, care ignorîndu-și sensibilitatea, legiferează liric în baza principiilor existențiale universal valabile. De aici purced două rezolvări poetice, utilizate cu asiduitate de autor, ce tind să se transforme din trăsături specifice și individualizante, în dexterități manieristice. Prima constă în efortul (insuficient diminuat prin metaforă) de a da viață estetică unui om moral și abstract, în grupaje instructive de strofe ce comentează volițiuni și acte impersonale. Chiar atunci cînd gîndirea țintește mari răsturnări de ordine terestră, ideea se preface pe nesimțite într-un fel de dădăceală metafizică despre Echilibru, Obsesii, Un om lovit, Fii gata, Suridem nepăsării, Umilință, Soartă, Împăcare etc. Acestea sînt chiar titluri de poezii. Și iată cum arată un exemplu ales la întîmplare, dar care exprimă tocmai gradul de civilitate a acestor poetici: „Atent întrebă-ți clipa spre care zări se-n-dreaptă, / Vezi dacă zborul ager țîntit spre înălțimi, / Dacă lumina iarăși e limpede și dreaptă, / Dacă se-ncheagă timpul din clare străvezimi. // Fii cel din todeauna oricîte căi vei bate / Precum viața-ți taie ne-înterupt un drum, / Ca vîntul care trece tot slobod prin cetate, / Ca aerul ce mișcă talazuri de parfum“. **(Fapta)** Oscilațiile valorice față de acest nivel patetic, obiectiv și disciplinat de îndrumare versificată sînt neînsemnate. Lipsa de relief, monotonia și chiar obiectivitatea intră în rețeta manierismului semnalat mai sus. Consecința stilistică imediată, pe care se întemeiază, de fapt, întregul statut al didahiilor lui Iulian Vesper îl constituie versul aforistic, sentențios, zicerea apodictică și raționamentul paradoxal care aparțin, în ciuda strălucirii provizorii, logicii și nu metaforei. Am putea demonta întreg volumul în reflecții și cugetări autonome obținînd mai degrabă o carte

pascaliană decît un tom de versuri: „E ca o veste-n zori ce e de bun augur“, „E-un cer în care-apari, dar unde nu apui“. „Ce nu așteaptă are; în ce dorește crede“, „Fiece om e stema desăvîrșirii sale“, „Ce-a fost nemîngiere e diamant acum“. „O marmură-i viața, ca s-o sculptăm frumos“, „Un sunet părea moartea sclîpînd într-un cuvînt“, „Ce-i energie-n forme exacte se îmbracă“, „E-o febră tîneretă, un clocot în abis“, „Răspunsul nu atîrnă ciorchine pe arac“, „Ce e frumos ca visul, ca visul se împarte“, „Sînt limite ce par nefărmurite zări“, „Cu-n pumn de vorbe negre poți să zdrobești un om“, „Îei ce nu poți alege, dai ce nu știi s-alegi“ etc. etc. Întrebarea care se pune: avem de-a face în cazul de față cu rezultatele îngrijit redactate ale unei rațiuni practice sau cu o gîndire poetică veritabilă? Sînt dintre cei ce cred că aceasta din urmă nu poate fi înțeleasă în afara oricărei anomalii.

GEORGE LESNEA : CHIPUL DIN FINTINĂ (Junimea, 1972) George Lesnea este unul din acele tipuri de scriitor față de care critica imediată manifestă un tratament cu totul special. Viața pașnică de ieșcan străvechi și convins, izul legendar al **Vieții românești** pe care îl poartă în biografie, condiția poetului „de mică cultură proletară“, amicitțiile ilustre și cotropitoarea tîlmăcire din Eesenin, devenită un caz de frăție poetică, poate chiar privirea blajină și mereu înseninată — toate acestea la un loc, sînt răsplătite de contemporaneitate printr-un soi de venerație vecină cu îngăduința. Atunci cînd judecătorul cărților sale s-a întîmplat să fie un critic de eleganță fastuoasă a lui Vladimir Streinu, și nu G. Călinescu al cărui cuvînt orbește prin exactitate și franchețe, autorul s-a putut bucura și de oarecari superlative măgulitoare. Recent, editura **Junimea** întîmpină un atare prilej prin culegerea antologică, **Chipul din fîntînă**, selecția fiind alcătuită în redacție. Se cuvine remarcată, în primul rînd, **selecția** în sine, care prin parcimonia (inevitabilă) cu care triază cele nouă volume din cuprins, afirmă implicit un punct de vedere realist, privind sorții de recuperare a unei activități lirice destul de prolixă. Dar nici în condițiile acestei austere distribuții, imaginea versificatorului iscusit nu progresează decisiv. George Lesnea rămîne un virtuos al împerecherilor de rime, la nivelul nevoilor elementare ale sensibilității, pe fon-

dul unui autohtonism naiv, unde emoția primară și verva evocatoare sînt singurele date care susțin o construcție lirică fără subiect. Ieșită din comun, poate inegalabilă, este însă vocația epigonă a lui George Lesnea și lucrurile merită a fi înțelese chiar într-un sens superior incriminabilei imitațiuni. Poetul poate fi mai **eseninian** decît Esenin și mai **arghezian** decît Arghezi (VI. Streinu dă un exemplu edificator: „De-abea întors de la vecerne, / Nici nu cînează, nici n-ăstern, / Îi sfîrșie prin trup o faclă, / Chilia-i strîmtă ca o raclă / Și-i foc pîrintele Iacov, / Căci a găsit într-un ceaslov, / Făcut de-o mină necurată, / Un chip ispititor de fată... **Ispită**). Există însă un moment în strădania semiseculară a lui George Lesnea care ar putea dezorienta orice sentință. Acesta este poemul **Chipul din fîntînă**, splendidă baladă a proiecției metafizice, unde acumulările de sens se produc uneori prin strofe adînci: „Adumbrit de-a vîrstei stîncă, / Printre zodii din trecut, / Drept într-o fîntînă-adîncă / Chipul tînăr mi-a căzut. // M-am căzînt să-l scot din apă, / Ciutură lă-sînd pe lanț. / El ca lacrima sub pleopapă / Se sfărma de stropii-n danț. // Zdrumecata străvezime / Potolea un mut ecou / Și-n domoală prospețime / Chipul se-nchea din nou. // În lumina neîntreagă, / Cum sta lanțul coborît, / Se părea cum că ne leagă / Pe-amîndoi cu lungu-i gît. // Ciutura suia umplută, / Ca un ochi tremurător / Pe cînd apa ne-ncepută / Sclipea-n vechiul viitor. // Însotata mea ființă / Năzuia spre luciul orb. / Dar mi-era cu neputință / Din ea chipul să mi-l sorb (...) Chipul meu era acela? / Oare l-am pierdut de mult? / Poate norii cu vîntrela / Mi-au cerut pe el tumult? // Răspîndînd răcoare vie / Din cerscul subpămint, / Eram praf de vegnie / Între cite-au fost și sînt. // Cu priviri spre mine țîntă, / Neclintit și treaz mercu, / Gîndul stăruia să-mi mintă, / Răsfîrîgînd lăuntru meu. / Sus un duh făcea cu mina, / Jos îl îngina alt duh, / În afund părea fîntina / O coloană de văzduh (...) Reci și-nstreinați anume, / Marturi punți de-un ceas pribeag. / Unul stă pe-o altă lume, / Celălalt pe-acest meleag (...) Și eram tot mai departe / El de mine, eu de el, / Eu mă-nvrtejam spre moarte, / El se limpezea-n astfel (...) Și cum e atunci cînd ninge / Și-i pustiu tot ce-i întreg / Singur nu-l puteam atinge / Nu știam să-l înțeleg (...) Adîncimea lui înalță / N-aveam cum s-o întrerup. / Pină-n lumea ceilaltă / Trupu-i era fără trup...“ E capodopera lui George Lesnea, vămuită din păcate de același instinct epigonic, ce de astă dată se oglindește în bolți eminesciene...

AL. PROTOPODESCU

PRINCIPII CRITICE

critică și interpretare

O întrebare dintre cele mai firești și, în același timp, dintre cele mai neliniștitoare care se ridică în legătură cu situația criticii literare din ultima vreme este dacă nu cumva ea s-a depărtat de adevăratele ei rosturi și s-a angajat pe o cale care nu-i era propriu-zis hărăzită. Într-adevăr, în clipa de față, critica pare aproape cu totul cucerită de tendința de a se dedica unei acțiuni de interpretare, în dauna celei de valorificare. Ideea că ea trebuie să judece opera de artă e cu totul depășită, rămînîndu-i (sau mai bine-zis: ea singură alegîndu-și) orice altă preocupare. Și, într-adevăr, prin interpretare, se deschid criticii niște orizonturi am zice infinite, posibilitatea de a discuta despre o operă din alt punct de vedere decît cel artistic fiind nelimitată. La această libertate, critica a ajuns tocmai ca o conse-

cință a dezvoltării ei uriașe din ultima vreme, sau, dimpotrivă, ea s-a dezvoltat în această măsură tocmai prin faptul că și-a pierdut definiția ei precisă? Iată ceea ce ar fi greu de lămurit. Oricum, trebuie spus că, pentru a-și justifica orientarea aceasta pe care nu puțini o consideră aberantă, critica poate aduce în favoarea ei cîteva argumente de ordin istoric dintre cele mai solide. Inițial, critica n-a fost acea activitate specifică prin care se urmărea judecarea artei (la Kant, de pildă, care folosește, după cum se știe, mult cuvîntul critică, el înseamnă mai curînd **examinare**, nici măcar examen). Critica desemna, împotriva dogmatismului, orientarea generală a spiritului omenesc de a nu accepta fără rezerve nici un fel de propoziție. Ea a fost mult mai activă pe teren filologic,

de pildă, decît pe cel artistic, deși chiar gustul spontan de totdeauna s-a însoțit cu o încercare de a se justifica și teoretic. Probabil că la contaminarea și suprapunerea celor doi termeni să fi contribuit și faptul că în ambele cazuri era vorba de aceeași atitudine, care urmărea însă de fiecare dată alte scopuri. Căci una e a privi critic mai multe tablouri într-o expoziție și alta a examina un text antic căruia vrei să-i stabilești forma inițială sau corectă. S-ar putea afirma, așadar, că tendința criticii de a deveni altceva decît judecarea artei se alimentează dintr-o arie formativă și de experiență mult mai largă, și că ceea ce se numea pină de curînd critică e o preocupare caracteristică pentru o epocă de numai o sută de ani: într-adevăr, ea datează cel puțin, ca un gen literar și ca o disciplină specifică, numai de la Romanticism încoace. Să lăsăm de o parte întrebarea: cui îi mai revine judecarea artei, dacă nu criticii, acum ocupată de altceva, și să ne gîndim dacă valorile sînt chiar atît de

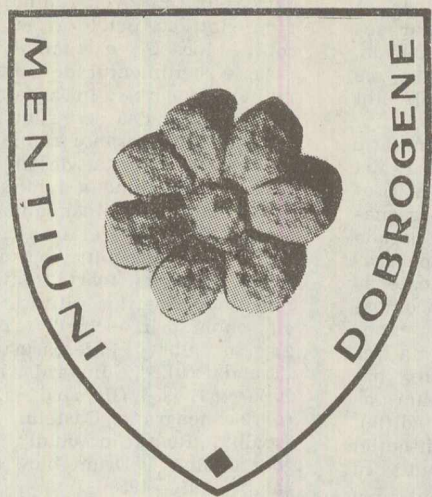
bine clasate, de precis stabilite, incît să nu mai fie nevoie să revenim la ele. Și cum vom numi disciplina care totuși va stăruî să se ocupe de ele? Desigur că e mult mai interesant să faci serii de speculații pe seama artei decît să emiți judecăți, care sînt cu atît mai proprii cu cît mai simple. Nu zicem că e mai ușor, dar e negreșit mai spectaculos și mai ingenios să faci observații asupra numelui Ofeliei și al șarpeului Ophis, sau să atragi atenția asupra faptului că în **Regele Lear**, Cordelia are rolul de avertisment al morții, calitatea ei de „a treia“ apropiînd-o de ultima Parcă, Atropos, cea care tăia firul vieții, decît să dai o judecată limpede despre o carte citită. De asemenea, nu se poate spune că în cazul interpretării, critica încetează de a mai păstra legătura cu opera; dimpotrivă, ea stabilește cu aceasta din urmă o relație certă și tocmai aici e păcatul ei grav: solidaritatea aceasta reală îi dă o anume falsă legitimitate, căci prin faptul că e firească nu înseamnă că ea își îndeplinește și funcția ei adec-

vată. Desigur că nu putem nega, de pildă, valabilitatea unei interpretări să zicem psihanalitice a unui scriitor — ne gîndim la studiile Mariei Bonaparte despre Edgar Poe — dar ar fi cazul să ne întrebăm dacă acesta e adevăratul rost al criticii și dacă arta este cea care oferă cele mai sigure documente pentru studii psihologice, medicale, simbolice sau economice. Oare analiza artei să poată înlocui observația realității, folosirea statisticii, a documentelor istorice, a testelor psihologice?

Este sigur că succesul sau, cel puțin, audiența largă a unor atari cercetări se justifică și prin aceea că ele oferă adevăruri parțiale dar sigure. Interpretarea unui sector limitat sau numai a unui „loc“ din opera unui mare scriitor aduce o serie de constatări imposibil de negat, dar atitudinea aceasta e în directă opoziție cu viziunea globală și intuitivă pe care o are publicul larg asupra artei

ALEXANDRU GEORGE

(Continuare în pag. 14)



GRIUL

Venind de departe, păstrat cindva în amfore, Griul a însemnat pentru mine totdeauna, nu numai expresia existenței unui popor pașnic și bun, ci, mai ales, sugestia simbolului omenesc care-l conține: ceva din fața săpată în lumină, a omului, căruia îi vorbește, în ipostază de boabe.

Blaga, în monodrama sa lucrare „Trilogia Culturii” îi găsea și alte semnificații metaforice, trimițând la elementele sacre. Există, indiscutabil, o contopire între noi și Griu, ceva ca existența luminii pe platouri, ca foșnetul aerului în văzduh, dar cred, mai ales, ceva inefabil.

Nu o dată am auzit în singele meu, bucuria Griului intrind cu miresme proaspete, și nu o dată dezbrăcindu-mă-n amiaza Lui, sacră, am auzit binecuvîntarea luminii.

Ah! și neliniștea mea numai Griul a putut s-o vindece, numai degetele lui, lovindu-mi tandru sufletul.

Au trecut 10 (zece) ani de cînd zeii (țărani care se bucură de venirea stelelor, ca și de mumurul fîntînilor, de deschiderea florilor și de surisul soarelui) au devenit stăpîni definitiv ai sacralității Pămînt.

Și dacă azi, cînd Griul îmi sărută din nou ochii, iar cifrele producțiilor au putere deplină prin ele însele, la simpla pronunțare, știu, sint convins că aceasta s-a făcut datorită unei înțelepciuni, guvernată de Forța Luminii: Partidul.

ARTHUR PORUMBOIU

Începuturile poeziei olahiene datează din anii 1505—1512 cînd Nicolaus Olahus a urmat și absolvit școala capitulară de la Oradea. Plăcuta zăbavă în tovarășia muzelor n-a fost continuată, în vremea cînd a servit ca paj la curtea lui Vladislau al II-lea, decît doar „furtiv” (pe furis). A fost reluată însă cu asiduitate în perioada 1516—1526 cînd a funcționat ca secretar al episcopului din Pécs, canonic de Pécs, protopop de Komárom și canonic-lector al arhiepiscopiei de Strigoni. Plăcuta indeletnicire de profesor i-a fost întreruptă în martie 1526 cînd regele Ludovic II, constrins să iasă în întîmpinarea lui Soleiman Magnificul, l-a numit secretar și consilier al soției sale, Maria, sora lui Carol Quintul. După dezastrul de la Mohaci, fiind singurul nobil care a mai rămas în preajma suveranei sale, a însoțit-o într-un lung și dureros exil, poposind, în cele din urmă, în Țările de Jos, la Bruxelles, unde va reveni la uneltele sale, impunîndu-se printr-o vastă corespondență cu aproape toți fruntașii Europei din vremea aceea, prin erudite opere istorice și prin poezii, scrise nu numai în latină, ci și în cîlimă, pe care și-a însușit-o temenit cu ajutorul unor învățați de-ai lui Erasmus (Levinus Panagathus și Jacobus Danus) sau a profesorilor de la Colegiul celor Trei Limbi din Louvain. Progresele au fost remarcabile și au fost evidențiate în textul diplomei de înnoobilare din 23 noiembrie 1548 astfel: „iară în Belgia așa te-ai purtat, cît pre tine toți te-au iubit și cinstit, și cei mai mari și cei mai mici oameni. Oamenii s-au mirat de mare învățătura ta, de știința limbilor grecești și latinești și de îndemînarea de a scrie și orătorește și poeticește”.

Poeziile lui Nicolaus Olahus (se cunosc pînă acum 75) au fost scrise aproape toate în anii exilului de la Bruxelles (1531—1542). Ele i-au adus prestigiosul titlu de „poeta ornatissimus” și au fost adeseori citite și comentate în cercurile umanistilor ca și în amfiteatre.

Citindu-i cu migală și bunăvoință opera literară, constatăm că Nicolaus Olahus a fost poet prin vocație, dar și prin educație, după cum însuși mărturisește: „Nu al Italiei sol mi-a înbogățit al meu suflet, Grecia nu-mi oferi prea învățătele-i școli. / Nici a Germaniei țară nu-mi cultivă caracterul, Belgia cea învățată nu-mi dete nici un maestru, Grațiile ei nu mi-a dat Franța bogată în duh, / Dacă e-n mine ceva (recunosc doar că e o scînteie) / Apoi aceasta-nvăța de la tăcutele cărți”.

„Tăcutele cărți” au fost, în ce privește lucrările istorice, „începutul” Ptolemeus, „celebrul în elogiul” Salustius Crispus, „cel prea înțeleptul la sfat” Pompeius Trogus și „superbul prin talent și stăpin pe meșteșug” Titus Livius.

Cît privește poezia, mentorul lui a fost Publius Ovidius Naso care pentru vlăstarul basarab era „unul dintre ai mei”. Nicolaus Olahus era convins că s-a înfrățit cu marele liric latin printr-o nenorocire comună: exilul lui la Bruxelles, relega-

rea lui Ovidiu la Tomis. Exagerarea este mult prea evidentă. Infloritorul Bruxelles din veacul al XVI-lea se putea oare compara cu Tomisul? În afară de aceasta, perspectivele rezervate celor doi erau diametral opuse. Ovidiu s-a temut permanent că de la Roma i-ar fi putut veni oricînd ordinul de a-și pune capăt vieții, pe cîtă vreme Nicolaus Olahus aștepta nerăbdător un episcopat promis pe care l-a și obținut în 1543. Să mai adăugăm apoi la toate acestea că vremelnicul exil al lui Olahus a fost voit, pe cîtă vreme perpetua relegare a lui Ovidiu a fost impusă.

Cu toate acestea, în „nenorocirea” lor găsim (la Olahus în al doilea an al exilului, la Ovidiu în ultima fază a vieții) ceva comun. Într-adevăr, Olahus nu va întîrzia să recunoască faptul că „aproape am devenit batav”, în vreme ce pentru Ovidiu nu rămăsese decît resemnarea: „În Scitia cre-

ștenăstării, mai cu seamă cei din epoca anterioară morții lui Erasmus, se simțeau onorați dacă se puteau considera discipoli ai vreunui dintre clasiicii elini sau romani, pe care căutau apoi să-i imite cu pasiune și ostentație.

Spațiul de care dispunem nu ne îngăduie să facem acum o aprofundare a influenței pe care poetul sulmonez a exercitat-o asupra umanistului de origine română, Nicolaus Olahus. Sub influența lui, îndeosebi a „Metamorfozelor”, teologul Olahus a devenit un quasi-candidat la erezie. În poeziile lui, cei care hotărăsc asupra soartei oamenilor nu locuiesc în iad sau rai ci își au domiciliul în Olimp, Parnas, Helicon sau lîngă izvorul cabalic Hipocrene. Cînd mama unui prieten moare, Olahus ne îndreptățește că a fost chemată de Zeus. Arhanghelul Gabriel se amestecă o singură dată printre muritori, dar la plecare nu apucă pe drumul ce duce spre

pămîntul neîngrijit va da o slabă recoltă”.

Pentru a putea crea poezii valoroase, Ovidiu cere o anumită ambianță: „Căci poeziile nasc dintr-un suflet senin izvorite / Neașteptate dureri timpul mi-a posomorit, / Iar poezia reclamă și vreme și singurătate. / Eu de viforniți, de vînt și furtuni sint bătut!”

Din acest punct de vedere, Olahus se exprimă aproape identic: „În vijelia vremurilor sint grijiilor pradă / Deși subiecte-aș avea pentru-un poem grandios. / Dar al meu suflet acum nu stă-n a odihnei verdeață, / Darul Haritelor, al Thaliei și al fecioarei Athena / Cer, precum știți, tihnă și pacinic răgaz”.

Un ultim exemplu. Cînd a murit Lucius, fratele său, Ovidiu s-a tînguit astfel: „Fratele meu împlinise de două ori zece ani din viață / Cînd se sfîrși, parcă luînd parte din mine cu el”.

La moartea fratelui său Matei, primar al Orăștiei și prefect al salinelor din Transilvania, Nicolaus Olahus a scris una dintre cele mai reușite elegii. Dar mentorul i-a călăuzit, se pare, și de data aceasta pînă la: „O jumătate din sufletul meu de destin fu răpită / Cealaltă, care-a rămas, zace-n cumplite dureri”.

Exceptînd aceste modalități comune de exprimare, partea originală a lui Nicolaus Olahus în realizarea operei sale poetice este totuși precumpănitoare. Trăirea cu demnitate, iubirea față de patria adoptivă, ca și față de pămîntul strămoșilor, prețuirea prieteniei, mustrări cu tendințe moralizatoare, combaterea ipocriziei, avariției și a trăirii în imoralitate, iată numai cîteva din temele sale preferate. Este adevărat că o parte din poeziile lui au valoarea unor efemere. Dar elegerile, vehementul protest „împotriva secolului actual” și poeziile în care descrie frumusețile naturii au reținut și vor reține atenția tuturor acelor care se vor ocupa de contribuția literară a umanistului Nicolaus Olahus la promovarea culturii europene în decadele IV—VII ale secolului al XVI-lea.

C. ALBU

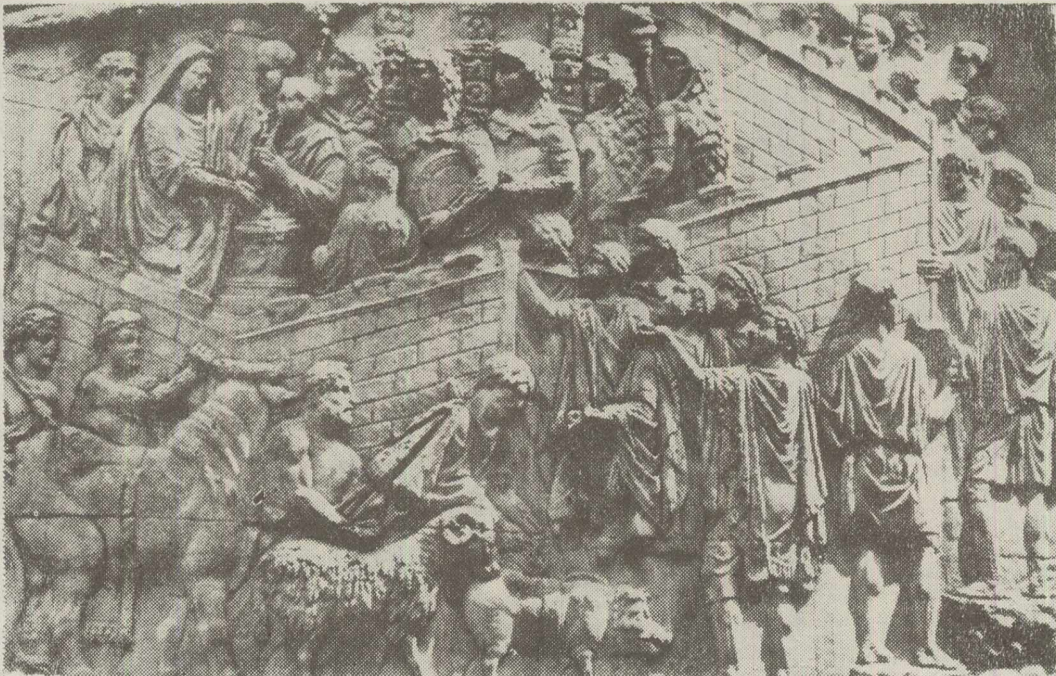
OVIDIUS ȘI NICOLAUS OLAHUS

zusem că nu-i nimic să-mi placă / Și-acuma, uite, locul nu-mi este-așa urit. / Prin negura uitării văzui și cer albastru, / Azi soarta mea cea tristă eu pot să mi-o înșel”. Tot acum, Ovidiu amintește chiar de „tam mihi cara Tomis” (Tomis cel atît de drag mie), ca unul ce i-a fost „hospita fida” (gazdă credincioasă): „Așa cum drag îi este și Delosul, Latonei / Căci el i-a dat zeiței un sigur adăpost, / Și Tomisul îmi este drag mie, căci sint oaspe / De cînd gonit din țara mea scumpă eu am fost”. Cu puține excepții, în poeziile sale Nicolaus Olahus se folosește de distihul elegiac, împrumutat de la Ovidiu, iar justificările ca și sursele de inspirație sint, de foarte multe ori, aceleași. Faptul nu-i dăunează. El releva mai de grabă o manieră. Scriitorii din epoca

rai, ci „se inapoiază în Olimpul înalt”.

Vom înfățișa totuși două exemple concludente. Deși la Tomis, Ovidiu a compus „Tristia” și „Ponticele”, el consideră locul neprielnic creației poetice: „Unde mai pui că talentu-mi, inecat de o lungă rugină / A amorit și-a pierdut mult din puterile-i vechi, / Chiar de-i fertil un ogor, dacă nu e arat fără preget / Nu va produce decît iarbă, ciulini și scaieți”.

Aprecieri similare întîlnim și la Olahus: „Dacă în cartea mea nu se află nimic plăcut sau desfătător (e că) o grijă plină de neliniști mă împiedecă să scriu mai bine... Căci mintea mea este năucită de îndelungate nenorociri. Ogoarele mele n-au fost cultivate de cîtonii cei meșteri. De aceea,



● Imagine de pe Columna lui Traian

psihologismul feminin (IX)

5 TOMIS

Muzica. Referințele muzicale abundă în literatura feminină. La bază nu-i decît un transfer simbolic ce caracterizează impresionismul feminin. Cînd nu ține de aceste resorturi, audiția rămîne un tabiet aristocrat care poate constitui unicul pretext epic al romanului, ca în **Concert din muzică de Bach**. Frecvența cu care starea psihologică se rezolvă prin asocierea cu sunetul este explicabilă pentru o literatură al cărei obiect apare în multe privințe lipsit de materialitate. Teoretic, există opinia că starea de conservare a subconștientului este una funciar-muzicală, în care se cuprind predispozițiile informale și curgătoare ale psihicului. În **Psychologie de l'art** (Paris, „Alcan”, 1927), Henri Delacroix leagă observația de precursorii romantici ai freudismului, Kleist, Schiller etc. Faptul se referă direct la momentele originare ale poeziei, ceea ce nu împiedică extinderea concluziilor la proza feminină, aflată mereu în pragul unei seducții lirice. Mai aproape de fluiditatea stărilor de conștiință decît orice alt limbaj, muzica vine să tîlmăcească misterul interior, anevoie de cuprins în cuvinte. Delirul senzorial al Manuelei din **Femeia în fața oglinzii**, care, ascultînd „ecourile miliardare” ale notelor, simte atingerea materială a melodiei ce „îi cade drept pe ochi, pe față, pe piept, pe mină, o lovea, ca să treacă prin ele și apoi rămînea înăuntrul ei”, îl vom regăsi aproape pretutindeni, în confesiunile eroinelor.

Uneori se explică prin educația ori profesia autoarei, ca la Celia Delavrancea al cărei volum de nuvele **Vraja** (1946) se resimte pînă la stilistic de pe urma harului pianistei. În nuela **Recreație**, muzica șterge realitatea, transformînd timpul și spațiul în vibrații sonore, în vreme ce armonioasa Miny, în enigmaticul voiaj cu Alexandru la poalele vulcanului Etna, formulează între două extaze un eseu care evident este al prozatoarei îndrăgostite de Enescu și Dürer: „O impresie de artă poartă întotdeauna un plus de emoție de care nu te poți feri. Închipuirea cerebrală a contactului artistic nu este niciodată în stare să cuprindă adevărul lui întreg. Aceasta n-o admite Miny și în fața lui era mai dezarmată, mai stîngace decît cealaltă, care primea senzația artistică cu generozitatea unui spirit deschis și fără prejudecăți” (op. cit., p. 19).

Aceeași evaziune sufletească prin muzică încearcă însă și Petre Kristian, din **Marea bucurie**, care, în întunericul unei săli de concert „trăia o clipă neașteptată și stranie. În valul de muzică, atît de pur, atît de perfect, se afla decodată izolat de oameni ca într-o oază minunată în care se regăsea pe sine, ca și cum de luni de zile n-ar mai fi fost în nici o clipă însuși”. (op. cit., p. 139)

Abulica Clody din **Bezna**, nu comunică cu cei din jurul ei decît prin muzică. Sunetele exprima cu aceeași fidelitate ca și cuvintele, ideofrenia adolescentei: „O vină vînjoasă părea că străbate muzica și notele se închegau într-o armonie perfectă și sigură, tivită pe margini de culoarea sensibilă a fanteziei. O cascadă de tonuri armonioase umpleau casa și Ema, uimită, asculta, gin-

A. P.

(Continuare în pag. 14)

GEORGE MIHĂESCU

șarpele fantastic

Cin-se ia cu mine bine
Îi dau haina de pe mine
Cin-se ia cu mine rău
Mă fac șarpe de dudău
De-l galbin și mușcă rău.
(vechi cîntec popular)

L-au dezvelit din lut săpătorii de noi temelii
Încrîncenați să clădească cetatea,
cînd l-au zărit s-au temut.

Era un șarpe enorm, un balaur
cu solzi de oțel și cu burta de aur,
cu trupu-nfășurat în colace
și coada atent, să atace.

Era mai degrabă un zmeu
cu coamă de leu.

Dar avea chip blajin, cap de miel,
cu nările mirosind a mohor
și au dat ca să-l bage în sin :

era sufletul lor.

delta

Pină aici au mers împreună,
drum lung, învîrtejit și stîncos ;
uneori a fost și frumos :
s-au tolănit la soare și s-au scăldat sub lună.

Acum, vrînd-nevrînd se vor despărți,
drumul nu-i mai primește pe toți la un loc
dacă vor avea și un pic de noroc
vor ajunge, se vor căuta, și se vor regăsi.

Cel mare se desprinde la primul cot
drumul lui e mai lung și mai plin de primejdii.
Cei doi merg împreună o vreme,
pin-se-mpotmolește calea de tot.

Cel mic hotărăște să rămînă-ntre ei,
drumul lui e mai scurt la mijloc,
să nu se piardă, din loc, în loc
se vor striga prin luminiș : ohei !, ohei !

Și astfel, fluviul se desparte în trei
de mii de ani se împarte,
pină la mare nu-i prea departe,
dar nu se va regăsi niciodată în apele ei.

legendă nouă

Trecînd Carpații-n răsărit de soare
Hălăduind, un Făt-frumos, călare,
Tăind prin stîncă drum, prin ape punți
Zări frumoasa Dunăre în munți.

În valurile părului buclat
Îi aruncă un piepten fermecat ;
Tocmi mari meșteri fără-asemănare
Din munți înalți să-i facă cingătoare.

Și-ncălecînd cel Făt-frumos s-a dus,
Spre miazănoapte sau în spre apus,
Bătînd drum lung din zori și pină-n seară
Să rînduiască lucruri noi în țară.

Da-n ziua sorocită s-a-ntors iar
Și Dunării i-a mai adus un dar :
Șir nesfîrșit, la gitu-i, de mărgele,
Culese din luceferi și din stele.

Constantin Chiriță (n. 1925) nu e scriitorul unui singur gen de proză, chiar dacă și-a subliniat preferința pentru **cartea de aventuri**. L-a interesat literatura de acest fel („Cireșarii“), dar și cea cu tentă pronunțată „polițistă“ („Trilogia în alb“), fără a exclude proza de investigare a realităților sociale imediate, strict contemporane, în care narația e contaminată ea însăși de metodele literaturii de aventuri. Se pare că e vorba de o viziune de asemenea natură, la acest autor. În fond, întreaga artă nu e decît consemnarea aventurii existenței noastre.

Prozatorul începe cu cărți de investigație socială directă. Romane ca „Întîlnirea“ (1959), „Oțelul“ (1960), „Pasiuni“ (1962), aduc în scenă probleme ale construcției socialismului la noi. Încă mai înainte însă, C. Chiriță a scris o proză reportericească, ratată artistic: „Mattei Ion a cucerit viața“ (debut, 1949) și „Oamenii din orașul nostru“ (1951). Trecînd însă peste aceste prime încercări, pe care însuși autorul le-a uitat, rămîne să ne întrebăm asupra rezistenței în timp, ca literatură, ca artă, a romanelor sociale ale prozatorului.

Mai întîi însă — o chestiune de principiu — foarte limpede pentru toată lumea, pe care o reamintim doar : nu există subiecte privilegiate, în nici un sector al artei. „Întîlnirea“, „Oțelul“ au putut fi numite, puțin peiorativ, romane „industriale“. De ce ? Sînt **romane ale unor destine**, la fel ca oricare altele. Le citim însă nu pentru a învăța din ele procese tehnologice, nici autorului foarte familiare, ci ca să descoperim, să redescoperim, psihologic vorbind lumea ce sîntem. Tentative de cunoaștere deci. Poe-mele homerice, „Război și pace“, „Moromeții“ (citez la întîmplare) ne poartă în alte universuri, vremuri, tot printre oameni. Ceea ce trebuie văzut este măsura esențializării, prin artă, a vieții aduse în scenă, asupra căreia se proiectează o lumină. M-am gîndit adeseori că proba hotărîtoare a rezistenței unei cărți este să ne-o închipuim tradusă în altă limbă și oferită cititorului străin spre lectură. Care ar fi reacția acestuia, parcurgînd, de pildă, cele două volume ale „Întîlnirii“ ? Dacă el nu va trăi sub semnul prejudecății politico-ideologice a clasei sale, dacă nu va fi așadar, ostil unei alte viziuni asupra lumii, decît a sa, nimic nu-l va deranja aici — ca material de viață. Întreprinderea, întrecerile socialiste, munca la un ziar comunist se constituie, firesc, în cadre ale derulării ei. Strungarul Alexandru Severin are ciudățeniile lui, dar nu poate fi anulat ca existență. Nefericirile sale sînt absolut plauzibile, ca și obstinata lui pasiune pentru nou. Oricine înțelege setea lui de cunoștințe, pe care el nici măcar nu o pune — în mod declarat, în slujba unor convingeri politice : „Vreau să știu... Cînd aflu ceva nou, tremur de bucurie. Asta-i !“ Iulies Livede, Răduca, Valer, Costinaș sînt și ei vulnerabili și vulnerați, dar au credințele, pasiunile lor și mai ales au dobîndit cultul muncii — într-o societate eliberată de aspirirea muncii, în care ei si-au cîștigat dreptul la demnitate. Parcurend sutele de pagini ale acestui roman (ce putea fi — nici vorbă, mai condensat !). cititorul de aiurea, fără a împărtăși convingerile noastre politice, ar subscrie în mod sigur la impresiile inginerului Pirvan despre noua lume ce se constituie sub ochii săi : „Îi apărui în fața ochilor chipul lui Costinaș și apoi cel al lui Valer. Surizători, senini, entuziaști, cu acel neastîmpăr interior revărsat în mișcări... **Nu ! Oamenii aceștia nu erau solavii banului... Era o descărcare de putere și bucurie în faptele lor...**“ (s.n.) De altfel acest personaj se pare că are, în viziunea autorului, tocmai un asemenea rol, de martor al lumii ce se naște acum.

Nu luăm în discuție toate personajele cărții, deși am fi tentați s-o facem pentru a răs-

turna obiecții nefondate aduse autorului. Vom spune doar că un arivist ca Nistor, chiar seraficul, uneori aerianul Lucian, ori ipochimeni din lumea ce își contemplă crepusculul, sînt conturați convingător.

Că „Întîlnirea“ e o narație prea lungă, că ne supără aici maniera reportericească în prezentarea faptelor și a personajelor, că este puerilă parada filozofard-livrescă pusă pe seama unora din ele — toate acestea sînt adevăruri incontestabile, ce țin de harul, experiența autorului la vîrsta redactării, deci de realizarea artistică a cărții — și acum amendabilă (la a doua ediție). Ni se pare în afara discuției însă, valoarea romanului ca document despre adevărul unei epoci. Precum și sinceritatea cu care este spus acest adevăr. În „Oțelul“, celălalt roman „industrial“ al lui Constantin Chiriță (stingerește, aici, analogia cu teatrul lui Davidoglu) — se înfruntă rutina cu spiritul novator. Din nou e vorba de întreceri socialiste, de mărirea producției, realități permanente și definitorii ale sistemului nostru social. Dar nu ele sînt în centrul atenției cititorului și autorului, oricît de curios ar părea, ci **caracterele** pe care le întîlnim în carte, și care pot rămîne eterne ori trec neobservate — în funcție de realizarea lor în planul artei. Să ne întrebăm așadar : este



CONSTANTIN CHIRIȚĂ

mai puțin comunist maestrul Voicu, pentru că nu vrea să recunoască apusul empirismului său ? Dar cine ar recunoaște cu zîmbetul pe buze — că steaua lui începe să coboare ? Tînărul maestru Crișan, pe care el l-a învățat să fie oțelar, e încă student. Întreprinzător, inteligent, acesta e convins că numai prin știință se poate progresa, se poate obține mai mult, deși nu disprețuiește nici experiența. Voicu era „Leul“, însă, cum să accepte, la vîrsta lui, fie și realitatea ? : „Cînd spui Voicu, spui oțel“. Și : „— Măi Crișane ! Eu nu-s oarecine ! Eu sînt Voicu !“ O infatuare nevinovată însă, care vine din mistica meseriei — perfect plauzibilă, nu mai mult. Altcineva, inginerul Ion Mușat, din „Pasiuni“, roman al lumii universitare și al tehnicii creatoare, este un caracter tot inflexibil, care vede numai în știință (aplicată !) eliberarea omului. Își interzice orice compromis, nu rămîne asistent la Politehnică, nici cercetător într-un institut din Capitală, fiindcă nu cariera personală îi interesează, ci materializarea unor proiecte sprijinite pe știință. Ceea ce putea obține doar într-o uzină, unde si a-unge. Spre deosebire de Liviu Filimon, fost coleg de facultate — contrastul lui absolut.

Si aici, ca de altfel în întreaga sa literatură, C. Chiriță oferă, pe lingă pagini excelente — si altele, retorice, complică lucrurile, introduce în acțiune personaje necesare economiei cărții, este patetic adesea... Se războină, în scrisul său, o structură romantică neizbăvită (poate poetul refutat), care îl poartă nu o dată pină în pragul prolixității. De aceea, nu mi-l pot închipui pe roman-cier rescriindu-și cărțile „gos-

podărește“, echilibrate în alcătuirea lor. Ele vor rămîne așa cum sînt, cu petele și cu luminile lor. Ce este important însă, e sentimentul de autenticitate, pe care, în ansamblu, reușește să-l dea scrierilor sale. Oricît de interesante rămîn romanele lui Chiriță, de investigare prin ficțiune a realităților noastre de azi, totuși, nu acestea au făcut din el un scriitor de largă circulație. Numele său a devenit foarte familiar, îndeosebi tinerilor cititori, mai cu seamă prin ciclurile „Trilogia în alb“ („Pescărușul...“, „Trandafirul...“, „Îngerul...“), de după 1964 și „Cireșarii“ („Te-roarea neagră“, „Castelul fetei în alb“, „Roata norocului“, „Te-roarea albă“, „Drum bun, cireșarii !“, 1956—1958).

Trilogia este operă încadrabilă perfect genului polițist (în cel mai bun înțeles al cuvîntului). Pentru această certă izbîndă literară a sa, îl apropiam cîndva pe autor de Georges Simenon, creatorul cunoscutului ciclu „Maigret“ din anii 1934 — 1960.

Deconectant, divertisment — da ! Dar și literatură ce se citește cu răsufierea ținută ! Și nu numai de către tineri, ci de toate vîrstele. De altfel, C. Chiriță este la noi un maestru al suspensului. Invenție debordantă, inteligență ordonatoare, fluență a scriiturii — sînt de astă dată, ca și în „Cireșarii“, atribute incontestabile ale autorului. Cine a citit „Trilogia...“ nu-l va putea uita pe doctorul Alexandru Tudor, acest Maigret al nostru, detectiv fără cusur, de o tenacitate nebănuită. Omul în fața căruia enigmele se destramă și cad rînd pe rînd, niciodată artificial. Delinvenți, excroci, răufăcători de tot felul sînt dați în vileag și pedepsiți, spre satisfacția cititorului care răsufliă ușurat, asistînd la triumful binelui, dreptății, adevărului. În aceasta și rezidă valoarea educativă a cărților trilogiei, care le deosebește de romanele polițiste de duzină, de altădată, și face din ele literatură propriu-zisă. Nu instinctele sînt cultivate aici, nu sadismul, ci sentimentele cele mai frumoase ale omului. Observații de altfel perfect valabile și pentru serialul „Cireșarii“. Cu deosebirea că tonul voit sec, de proces-verbal adesea, din „Trilogia în alb“, e acum înlocuit cu expresia pronunțat lirică, poetică, în acord cu sufețele pure, ale tinerilor „mușchetari“ — elevi de liceu din clasele mai mari, puși pe uluitoare fante „cavaleresti“. Suspens-ul abundă și aici, misterul de asemenea. Dar, iarăși, itele se descurcă, oricît de încelcite ar fi. neprevăzutul e pină la urmă învins și tinerii „aeronauti“ moderni — Victor un erou ideal. Tic cel mereu descurecîret, herculeanul Ursu. Lucia și Dan Maria. Ionel, bernethu imhatabili, imaginează și în-făntuiesc, siguri de ei, alte si alte fapte uluitoare. Cavaleri ai dreptății, pe care nimic nu-i înspăimîntă, nimic nu-i oprește să-și pună în valoare vocația de eroi. În „Peștera neagră“, în căutarea „fetei în alb“, pe urmele celor certați cu legea, escaladînd stînci, strecurîndu-se prin redute domnești tănuite, prin coridoare misteroase, pe urme de comori, de ruine antice scufundate în Mare, prin muzee, ori străbătînd satele deltei, acești adolescenți-detectivi nu sînt mai prejos de faimoasele personaje pe care un Alexandre Dumas le-a făcut nemuritoare.

Ce va scrie Constantin Chiriță mai departe ? Ne va mai da romane sociale, va imagina alte cărți-suspens — pentru care are o predilecție cu totul specială ? Cum spuneam, și în unele, și în celelalte, unghiul său de considerare a vieții pare a fi **aventura**. Îl amenință însă diluția — în primul caz, în timp ce în cărțile de aventuri, însuși genul îl ferește de acest pericol. Aici vedem filonul de aur al scrisului său. Dumas, Poe, Stevenson, Jules Verne, Simenon au creat temeinic pe acest drum.

HRISTU CÂNDROVEANU

LA CENTENARUL LUI DIMITRIE ANGHEL

(cu două scrisori inedite)

Ca și amicul său Ion Minulescu, poetul Dimitrie Anghel, de la a cărui naștere s-au împlinit, la 16 iulie 1972, o sută de ani, a fost un prieten al Mării Negre și al Litoralului, despre care a și scris cu adincă vibrație, înscriindu-se astfel în panatheneea iubitorilor locurile dobrogene. Autorul *Fantezii*-lor și clasicei plachete *În grădină*, ocupă un loc important și peren în istoria literaturii românești. La centenar citeva contribuții de inedite. Precum se știe, ultimii ani ai lui Dimitrie Anghel au fost zbuciumați. Visător de amplitudini metaforice, sentimentalului de esență radicală, „poetului floriilor” soarta i-a hărăzit părăsirea tragică a scenei lumii. În viață și artă „un homme d'excès”, el a intuit în iubire altceva decât banalele ușurătăți, schimb între fantezii sau aventuri ale sufletului, nefiind amatorul senzațiilor de bizarerie. Iubirea-i pentru poeta Natalia Negru, înainte de a o despărți de Șt. O. Iosif și după ce versuitorul i-a devenit soție, se confruntă cu chinuri tantalice, cu neînțelegeri și îndoieli, cu raptusuri sentimentale, consecință a peripatetizantelor dispoziții tandre, a ripostelor țesute cu remuscări, altele de a fatuității masculine față de capriciile partenerei. Anghel, împletindu-și arta cu aspirațiile erotice, a profesat pasiunea, ambiția perfecțiunii estetice și un instinct de noblețe umană, luptând împotriva pudorilor convenționale, a banalităților pitorești și împotriva fariseismului burghez. „Simbol al comuniunii inimilor” din biografie flăcărilor erosului său se prelungesc în poem și în corespondența către femeia seducătoare, frumoasă și cu ambiții literare, căreia i-a adus ofrande lirice, epistolare și însuși sacrificiul vieții lui. Corespondența lui Dimitrie Anghel către fratele său Paul D. Anghel a fost comunicată și interpretată de către profesorul Mihail I. Dragomirescu în *Limbă și literatură*, vol. 4 (1960) în cadrul unui studiu de valoroase contribuții istorico-literare. O parte din scrisorile adresate Nataliei Negru a tipărit Horia Oprescu în culegerea de „documente literare” *Corespondență*, Ed. pt. literatură, 1969, p. 307—338. Altă parte a detrunchiat soția lui Anghel în romanul *Helianta*, apărut după ființul război mondial. Vizitînd-o la Tecuci în vara lui 1958, Natalia Negru (locuia pe str. Uzinei nr. 5) mi-a dat importante amănunte asupra dramei sale în triumful D. Anghel — Natalia Negru — Șt. O. Iosif, înregistrate stenografic de mine în două caiete și mi-a lăsat spre consultare o mină de scrisori inedite ale lui Anghel trimise ei, pe care le-am transcris și din care public pe cele ce urmează:

(1909)

Puiul meu iubit,

Nu-ți scriu nimic de succesul de aseară — căci m-ai făcut să plîng destul din cauza „Cometei”. Gîndesc însă, că dacă ai fi asistat la reprezentație, ai fi fost mîndră de mine și m'ai fi sărutat... poate. Jurnalele te vor pune în curent cu prisosință și unanimitate de cele ce ți le tac. Singurul lucru pe care ți-l comunic e că Excelența Sa m-a felicitat — sau s-a felicitat singur — coram populo de numirea ce a făcut-o în persoana „inspectorului artelor”. De ce te neliniștești dar, puiule drag, și nu vrei să te ridici mai presus de meschinăriile unor ființe de rînd? De ce nu vrei să crezi că, odată aranjate toate, vei putea să privești cu dispreț, ca mine peste tot ce e ciupercă și gunoi pe lume. De ce nu speri în afirmarea eului tău de lumină, care îți va da mulțumirile ce nu le poate avea orice belfereasă? Eu, infimul de altădată, am trecut mîndru și disprețuitor aseară și nu m'a mișcat nici nu m'au mirat stringerile de mină ale unei Excelențe nici privirile furie și pline de jenă ale confrăților. Spune-ți, puiule, că nu avem nevoie de nimeni și că, dacă vrei, poți să dai cu piciorul în catedră și în vie și în toate cele...

Ridică-ți sufletul, Fabi, și privește cu dispreț în jurul tău, căci ori și ce ni s'ar pune în cale, noi suntem dintre aceia care trebuie să biruiască. A crede altfel și a ne opri la nici (=niște) nimicuri și cancanuri ar fi o pierdere de vreme și o nebulie. Crede Fabi ce-ți spun și dacă poți iubește-mă cum te iubesc și va fi bine. Sufletul meu astăzi e liniștit și mintea mea e luminoasă cum n-a fost de mult. Te sărut dar, Fabi puiul meu drag, și te conjur să nu-ți mai faci singe rău. Trenul se poate lua oricînd și brațele mele totdeauna deschise se vor închide cu drag ca să te strîngă la piept.

Mitif

(P.S.) La Craiova nu mă duc, căci deschiderea s-a amînat pentru ziua de 13. Pînă atunci poate mergi și tu? Scrie-mi curînd căci nu mai pot de dor.

Mitif

(joi, 13.1911)

Sfinxul meu drag,

Iar te-ai supărat și alergi la măsuri extreme pentru o prostie. Atîta ai găsit tu se vede în scrisorile și telegramele mele și mai mult nimic — aici o probă de starea în care mă pusese scrisoarea ta și hotărîrile ce luaseși pînă să-mi dai măcar dreptul să mă justific, nici un moment de înduioșare ori de judecată pentru ce am trebuit să îndur așteptînd un răspuns de la tine, nimic — și te mai miri că am halucinații și sunt amețit... Crezi tu că față de un astfel de regim mintea cea mai bine echilibrată n'ar începe să deraiereze și ea? Să primești azi o scrisoare plină de cea mai caldă dragoste, să-ți clădești pe ea planuri, să visezi cu inima împăcată, de viitor; și mîni, așa din senin, să primești antipodul ei, — și să mai fi stăpîn pe rațiunea ta? Nu, dragostea mea, dacă e altceva la mijloc, atunci prilejul

e rău găsit și ostilitățile tale rău justificate. Nu pentru o astfel de prostie, provocată de tine de altfel, să farmă un suflet și să ucidă o dragoste ca a noastră. Ești prea zîdă ca să mă faci să cred asta. Ar fi să te contrazici singură și ultima ta scrisoare te desminte; în ea mărturisești că-ți pare rău și te doare inima pentru ce ai făcut; în ea e o durere ade-vărată și mai e și puțină iubire. Cînd să te cred atunci? Nu le-a scris aceiași mină, n-au fost dictate de același suflet? Ori în tine sunt două ființe deosebite, un înger și un demon?

Peste tragicul său sfîrșit de la Iași din toamna lui 1914, cînd el trecea în lumea *Fantomelor* pe care le-a evocat emoționant și cu arta prozei, răzbate acum și din aceste scrisori de iubire liberalitatea lucidă din testamentu-i liric. Puterea amintirii:

Și oricît de departe destinele ne-or duce, Mereu și pretutindeni, oricînd și orșunde, Cînd mi-oi suna eu lanțul, al tău îmi va răspunde.

AUGUSTIN Z. N. POP



● Muzeul de istorie al R.S.R. Pahar din tezaurul de la Agighiol (sec. IV î.e.n.)

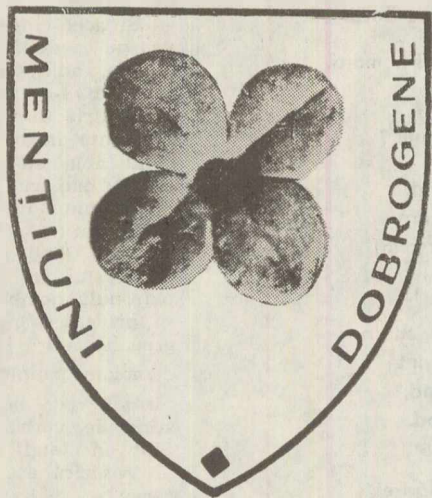
ARPEGII

despre durată

Ne grăbim foarte, să lărgim spațiul secunde. Un spațiu orbitor de virgin, mărginit din toate părțile de niște ziduri înalte și transparente, prin care vedem blinda ondulare a necunoscutului. Între ele, la venirea noastră, nu se găsește nimic. Un pustiu liniștit, pasiv, o mare singurătate care lacrimază. Noi intrăm, tineri și neliniștiți, și, de la primul pas, dorim să ridicăm aici o inimitabilă grădină. Pe fiecare citime de timp să plantăm arbori fertili, cu tulpini fragede de gânduri în mișcare, Ceva, ceva, se întimplă... Dar cit de grea se dovedește lupta cu solul inospitalier al clipei, cit de anevoioasă fixarea în indiferența ei plutitoare a cuvîntului vital. După atitea eforturi, vai, doar o singură silabă a rămas. A fost un lung, a fost un scurt moment? Îndoiala ne face circumspecți. Intrăm în clipa imediat următoare mai puțin zgomoși: graba ni se temperează: băgăm de seamă că este un sens al înaintării pe care e bine să-l urmărim, pentru a ne ușura cercetarea.

Risipa nu ne folosește. Trecem pe nesimțite din clipă în clipă: înaltele transparente ziduri trebuie să fi fost resorbite de infinit, pentru că nu mai avem înainte decît propria noastră măsură: munca. Ne încercăm, desigur, tentația memorării, dar, mereu și mereu, încercarea noastră de totalitate se desăvîrșește în spațiul acestui prezent neîntrerupt. Cine oare, cine spunea, că dacă prezentul ar fi totdeauna prezent nu ar mai fi timp, ar fi o eternitate? Nu știu nimic despre viitor, totul despre trecut, dar numai acest **acum** îmi dă satisfacția **construcției**. În liniștea lui îmi adun cuvintele din ce în ce mai roditoare. El îmi dă sentimentul întrecerii. Totuși, de ce această cădere în gol, care se cheamă somn? — Cum să suprimăm incidența cu imobilitatea? — Din interiorul lui sfîșiat de amintirea precipitării dinții, crește din nou graba de a compensa. Cînd vom fi chibzuiți și solidari cu granitul clipei? Asta înseamnă că tinjese după viitor, că nu știu ce este timpul. Dar, de ce, totuși, nu mă întristează faptul că nu găsesc nici un răspuns potrivit? Cit de biruitoare este clipa! Clipa de identitate cu munca.

CARMEN TUDORA



TINERII

La manetele de comandă ale instalațiilor automate, cu șorțul și masca de sudură dinainte, pe puntea navelor legănate de Marea Neagră sau de valurile unor ape îndepărtate, scrutînd cimpia dobrogeană peste care se prefiră fluvii miniaturale aduse pe tuburi de beton, în laboratoare, în uzine, pretutindeni, tinerii Constanței traduc în viață ideile desprinse din lucrările Conferinței Naționale a partidului. Fac acest lucru într-o atmosferă de muncă tonifiantă, dătătoare de energii, cu conștiința participării deliberate la un act istoric, din seria momentelor care dau fizionomie unei țări și unei colectivități umane. „Ne concentrăm eforturile pentru a obține rezultate și mai bune”; „Calitatea produselor — lege a muncii noastre”; „Responsabilitate comunistă față de partid, față de societate” — iată cuvinte de ordine care dovedesc cit de deplină este integrarea tinerilor constănțeni, laolaltă cu toți cei de vîrstă lor, cu toată suflarea patriei, în torentul de energie constructivă care este viața de azi a României socialiste. Într-o serie de organizații ale Uniunii Tineretului Comunist, de largi colective de tineret au apărut inițiative va-

loroase, au fost stabilite obiective și angajamente care vizează obținerea unor rezultate economice superioare. La „Întreprinderea integrată de lină”, tinerii au lansat acțiunea „Punctualitate, randament superior, calitate”, propunîndu-și să lucreze în așa fel încît, laolaltă cu ceilalți membri ai colectivului fabricii, să depășească angajamentul privind producția globală marfă și producția destinată exportului: cei peste 350 de tineri de la C.E.I.L. își afirmă răsplată voința de a dubla volumul producției și de la Fabrica de hirtie și celuloză, de la docherii portului, de la Șantierul naval, de pretutindeni ne vin știri care atestă aceeași hotărîre: de a munci mai mult și mai bine, de a aduce partidului și patriei omagiul comunist al muncii creatoare de valori. Aceste acțiuni se încadrează în întrecerea socialistă desfășurată sub semnul îndeplinirii cincinalului înainte de termen. Lucrînd, într-o impresiionantă unanimitate, în acest sens, tinerii Constanței obligă timpul să intre în tiparele voinței și avîntului vîrstei lor. Și pot face aceasta pentru că sînt însuflețiți de cugetul și de voința granitică a partidului.

MARIN VOICU

Primăvara lui '45 se lăsa întirziată. Probabil se mai zben-
guia undeva prin Sud. O ploa-
ie mărunță, cicălitoare ca o ță-
ță, mină-n mină cu un vînt
bezmetic își făceau de cap,
udînd și răscolind țărnuț și
marcă. Portul, lucind de apă,
sta inert și prostit ca un cal
lovit în frunte.

Oamenii de port, în lipsă de
lucru, se adunau în bombă la
grecu, unde era cald și se mai
găsea cite-un chil pe cirila-
lă. Bomba grecului era o ca-
fenea-crîsmă ce străjuia bu-
za portului. Cit era ziua de
lungă, hamalii își întindeau
privirile prin sticla geamuri-
lor către largul mării.

— Se vede ceva, Iorgule ?

— Nimic.

În dimineața aceea, bomba
era plină. De cu seară se zvoni-
se că-n zori vor intra în
port două libertiuri, vase de
mare tonaj, iar hamalii au
venit odată cu zorile.

— Nimic, mă, nimic ?

— Nimic. Marea-i goală ca
buzunaru meu.

În jurul orei zece, pe ușa
bombei intră Sire cu gașca. Sire,
pe numele lui Manase, era un
fost marinăru militar, care, lă-
sat la vatră, s-a dus acasă,
în Moldova. Dar, găsindu-și
așezarea cenușă — trocuse
frontul pe-acolo — s-a întors
în port. În jurul lui s-au mai
aciuit încă cinci copii ai sute-
rinței.

Manase își purta porecla cu
mindrie. Ea venea de la o-
biceul lui de a se adresa ori-
cui: „Mă, Sire, bagă și mie
o țigară !” sau : „Sire, dai,
dom' le, una mică ?...”

Sire cu ai lui, după ce sa-
lută toate fețele cunoscute, se
așază în capul unei mese
mari. Sprijinindu-se cu amî-
două miinile întinse pe tablă
mesei nu prea curate, el se
adresă patronului :

— Ei, palicari, elado bre, fă-
te-ncoa !

Și comandă o masă bogată,
pentru el și mai ales pentru
copiii suferinței. De fapt ma-
sa bogată era constituită din
zece litri de vin, ceva piine
și o coadă-două de pește să-
rat.

— Mă, ascultați aici, minca-
rea multă timpește, mă, tim-
pește. E drept că la voi n-ar
mai fi ce, dar oricum...

Bomba era plină de fum. In-
tr-un colț, doi hamali pe care
îi luase apa, cîntau cap lin-
gă cap :

„Dați-mi o barcă
Să-mi plimb iubita
Să zbor cu ea
Din val în val...”

La o altă masă, unul îl în-
treabă pe cel din fața lui :

— Cum dracu se descurcă Si-
re ăsta, mereu are lovele...

— Cum, cum ? Bine. Păi ă-
stia-s cei mai a-nții valorifi-
catori din port. Seara te uiți
și vezi că macaraua are cab-
lu, dimineața, cablu ioc. Lan-
țu de la grănic nimereste-n o-
bor cit ai zice pește cu ajuto-

ru ăstora. Păi ăstia l-au lă-
sat orfan de salteaua de sub el
pe-un turc de pe un caic.

E drept că turcu dormea lemn
de beat ce era, dar chiar sal-
teaua... Odată au fost prinși
cînd se apucaseră să deșurube-
ze coșu de la un grecesc...

— Fugă, mă, cum coșu de va-
por, ce să faci cu el ?

— Dracu știe cine le-o fi spus
că coșu-i de aramă, auzi, coș
de aramă, aiurea, dar ei s-au
prins și pun-te pe deșurub...

— Și ?

— Și, luați la-ntrebări, ce
orezi c-a zis Sire ?

„Păi noi ne-am gîndit să-l tri-
mitem la Reșița, la topit, pen-
tru front”, — auzi al dracu'
cum a-ntors-o. Era s-o-nfun-
de, dar lovelele fac minuni și
tu îi știi păia de la poliție.

La masa lui Sire e veselie
mare. Cîteva sticle și-au dat
duhul și zac pe jos goale, ne-
băgate-n seamă. Sire se adre-
sează unuia din gașcă, dîndu-i

o palmă zdravănă pe spate :

— Și ia zi, Tigaie, cum a fost
cu lina ? Am auzit eu ceva.

SIREȘII

dar zi tu, s-auzim de la sursă.
Cel care răspunde la porecla
Tigaie e un băiat oacheș, cu
ochi neastimpărați. Porecla i
se trage de la veșnica lui do-
rință de a minca odată și oda-
tă o tigaie plină cu ouă făcute
jumări.

— Păi cum să fie, nea Sire.
Alaltăieri, pă seară, m-am în-
tilnit la dana-șasca cu Patru-
metri. Îl știi matale, ăla lung
și zlab de stă la fundu mării
pin-adoarme și cînd iese, ur-
lă că-i e foame... îl știi, bre,
sau nu ?

— Îl știu bă, dă-l în mă-sa,
zi !

— Și ne-ntilnirăm noi, vasă-
zică. „Ce mai faci, aure ne-
gru”, mă-ntrebă el. „Ce să
fac, mai sparg lemne, mai car
apă, de, ca omu pe lingă co-
teț” „Bă, Tigaie, zice Pa-

tru-metri, am un pont a-nti-
ia, ești liber ?” „Sint — zic,
da' să dau o fugă pină-la Si-
re, n-am mai zis nea Sire,
m-a luat gura iute”.

— Lasă bă, lasă...

— Fără Sire, zice lungu. „Dă
ce ?” zic eu. „Așa”, zice el. Și
atunci nea Sire, ce m-am gin-
dit ? Aflu pontu și-l suflu.
Zic. „Ce pont, bă ?” „Nu ține,
Tigaie, nu ține. Mergi cu mine
și-l afli la locul faptei”. Și
uite-așa ne-am cărăbănit toc-
mai lingă bazinul de petrol.
Acolo am stat la șest fro trei
ore, p-ormă, pe la zece, pe-o
gaură știută dă el, am intrat
într-o magazie rămasă de la
nemți. Și, ce mai tura-vura,
am umflat un balot de lină,
cînzeci dă chile scria pă el
și hai cu el afară. Am luat-o
piș-piș, iavaș-iavaș, pă sub
mal. Cînd ne-am depărtat, ne-a
venit chefu să fumăm. Io țigări,
nexam, gl una. „Lasă bă, Tigaie,
zice lungu, fumăm doi”. Și
uite-așa. El un fum, cu un
fum, el un fum, eu două
fumuri. S-a prins prăji-
na că-l trăgeam în piept la
fumuri. Numa ce-l văd că
lasă balotu jos — era rîndul
lui să-l ducă — și vine la
mine. Nici tu ce mai faci,
nici bonjur, că trosc, imi ra-
de una. Și are ăla o labă, mă
nea Sire, de parcă l-a făcut
mă-sa numai din oase. „Ce
dai bă cocostîrcu dracului, mă
rățioiesc eu la el, ce dai ?”

„Dă fum”, zice el și pleacă.
Mă reped să-l altoiesc, da cum
paștele mă-sii m-o fi văzut,
că era cu spatele la mine,
și-ntuneric, să nu-ți vezi o-
chii, că mi-a lipit o lopată
dă oase, de m-a dat cu roa-
tele-n sus. „Gata, zic eu, mi-
e-mi dai partea și dă-te-n
mă-ta.”

Ne-am luat la ceartă. Pină-la
coadă ajungem la pace să-m-
părțim lina. Bun ! Da unde ?
„Uite colo, zic, în cabina aia
de cheferc, că-i părăsită”.

Ne-am băgat în cușca de lemn
a cheferului și cu ranga mi-
că dă-i să rupem legăturile
dă fier. Cînd am rupt și ul-
tima legătură, mamă, cînd s-a
umflat lina odată... m-a arun-
cat dă perete. M-a astupat. Nu
mai puteam să răsufli. M-am
zbătut ca turcu la șapteșapte
și bafta mea că eram lingă
fereastră spartă a gheretei. Am
tras cîteva gîturi de aer și
mi-am revenit. Mi-a dat prin-
gînd, ce-o fi făcînd lungu, o
fi nimerit și el fereastră ? Că
era una și pă partea ailaltă.
Nimerise. Fereastră strîmtă, să
ieși pă ea trebuia să fii mo-
tan, pă partea ailaltă lina
pină-n acoperiș. Și ce să mai
zic... Oamenii căpităniei ne-au
 luat ca din oală. Pină azi di-
mineață am frecat pă jos.

Toată căpitănia am

lună.

Hazul gălăgios al n

Sire îi făcu pe mult

vească cu invidie.

— Ce le pasă, zule

iesc. Cușma lor și p

— Nu vorbi cu păc

ieți de treabă.

— Băieți de treabă ?

căpiat !

— Ba de loc. Află

ăstia au făcut ce

noi toți.

— Și ce-au făcut ?

— Da nu-s ai mei,

de făcut, au făcut r

cut. Ții minte că

s-a-necat Kemal cu

p-o furtună ? Kemal

uneori lucra cu noi

— Da, îl știu, și ?

— Ei, Kemal ăsta av

Și cit era turcu de

barbugiu, de fată a

O ținea la-nvățătură,

rești.

— La Bucale, mă

— Da, la Bucale, la

înaltă de muzică. Ș

după ce-a dat în pr

mal, golanii s-au aj

aibă grijă de fată.

lovele de școală, de

mente, de toate cite

ie o fată, de...

— Și ca primește d

te golani ?

— Ea nu știe de l

lovelele. A aranjat

mătușă de-a fetei și

că-i din banii ei, c

strîns.

— I-auzi mă ai dr

În crîșma-cafenea în

gă, plîngînd, un puș

paisprezece ani îmbr

tul de sărăcăcios și

teanc de ziare. Se

printre mese și sug

plîns, gîfînd de fug

șază pe vine lingă

re, care l-a văzut,

și se apropie de el

— Ce-i mă. Specială,

tit careva ?

Continuînd să smior

tiul dă din cap.

— Cine, mă ?

— Aia de la „tiner

ral”...

— Dă ce tică, i-ai în

— Nu, nea Sire, pă

că nu, s-au luat dă

de ce vinz.

— Ce mă, ziare ?

— Da. Că de ce vin

nia liberă”. „Păi se

repede” — zic eu, d

rap, cu labele, cu ț

Ușa bombei s-a des

încăperea plină de fu

rosuri amestecate păt

tru tineri. Sint patru

bine făcuți, îmbrăcați

te. Șeful grupului l

pe micul vinzător de

Toți patru se îndreă

sobă. Specială, speria

ghește pe-o ușă de l

ghea. Înainte de-a d

șoptește lui Sire :

— ăstia-s.

Cei patru, tacticoși,

s-ar afla la ei acasă

dreaptă către ușa pe

dispărut puștiul. Sire

tează în fața lor.

— Cu ce vă putem

los, Sîrilor ?

Cei patru s-au oprit

în jurul lor. Își dau

nu mai au ce căuțe

— Nimic, domnule, c

Am intrat și noi așa.

pe cineva...

— Și acel cineva a ie

va pe această ușă ?

— Da, adică nu, pa

rog, ni s-a părut...

Cei patru se-ntorc și

Se simte în mersul l

rință abia stăpînită

și cit mai curînd. D

nu renunță ușor. Str

masa lui :

— Cap, Chelie, haidet

ne, restul în rezervă

patronului bombei care

să privească îngrijorat

grecule, afară. Doar

demolăm templu, și ie

Sire îi vede pe tineri

stînd de vorbă cu al

Sint în total nouă.

— Vasăzică așa ! Cap,

zerva.

Urmat de Chelie, Sire



● Muzeul de istorie al R.S.R. Coiful tracic de aur de la Poiana-
Coțofenești (sec. V î.e.n.)

HORIA ZILIERU

fluturile*)

Lăcrămioarei

„Dulcea mea, sint beat puțin ;

mă prefac în purul crin
cu tulpina cum e neaua,
lingă matca unde vine
în gătelile deșarte
pregătite de nunți și moarte,
după schivnice regine,
prințul danțului cu steaua.

Îl privesc c-un șir de ochi
prinși în capăt de pistile
cum se miră astrologhi
prin oceanul de lentile
și cu văzul umblă-n cer,
ca prin vie un viér.

Tot e-o baie de culori,
un harmoniu ce în nori
o aprinde-n luminare
lacrima-n retina mare.

C-o aripă dă în rai
și cu alta drept în iad ;
cînd viclean,
cînd tandru mire,
pune cortul lui nomad
pe-un mărgean
din vechiul grai
și-mi ia limba-n stăpînire.

Spune, cum să nu-i deschizi
pivniți, hornuri și firizi
cu troiene de nectare ?

Prin spitalele de ceară
duhînd spasme de parfume,
riuri de polen în spume,
Bolnav și flămînd coboară,
suge, bea și se desfată.
Iată.
plajele-i misterioase
parcă-mi murmură prin oase

valea-n care voi asfînte,
și-n cămașa lui fierbinte
sufletu-mi s-o-nfățișă
doamne, înaintea ta
c-un talant din plîns gînji.

— Dragule,
nu știi ciți prinți
și-au lăsat pe ghilotină
schiptu,
mitră
și amvon,
pentru-o strună de stamină ?
Rogu-mă, îți dau gvadriga
și un greier-xilofon
și la doamna ta — feriga —
în sicriu de faraon

poți o iarnă să te-nchizi
să naști neamul de omizi,
vai,
apocaliptici cai
plimbînd voia lor divină,
pe cadavre de lumină.

Răsturnat, pe moi polenuri
stă ca un brigand din vremuri ;
chivăra întunecată
pare-un ornec ce-ntîrzie
timpul imblînzit să-mi bată.

Pulberea de aur, vie,
clătinată
îmi arată
semnele de bătălie —
și din leșurile scumpe
în altoaie

de vâpaie
și-alint sfințit de raze,
blind irumpe
paradisul de topaze
prins în schimbătoare sorți.

Calci pe ochi și intri-n morți.

Cum
să-l izgonesc de-acum ?

Îi voi fi alcov și urnă,
pină-o pasăre nocturnă
il va lua (cu tot cu crin)
sus.
cu clonțul caolin
să-l mănînce-n mal strein
în clopotnița de-argint
prin organe-orbecînd,
într-un vaginal colind.

* din „Cartea copilăriei”

I.C.H. CONSTANȚA —

În competiția
realizărilor
prestigioase

În geografia județului Constanța Întreprinderea de Construcții Hidrotehnice se recomandă printre cele mai prestigioase întreprinderi. Inginerul Constantin Moldoveanu, șeful serviciului tehnologic, vorbește cu mindrie despre profilul întreprinderii cit și despre realizările obținute :

— I.C.H. este o întreprindere a Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor și se ocupă cu realizarea lucrărilor specifice și aferente acestui minister. Mai precis, I.C.H. realizează extinderea portului maritim Constanța, cu toate construcțiile necesare desfășurării activității portuare, construcții și modernizări de drumuri, ca de exemplu, transformarea drumului Constanța—Mangalia în autostradă, construcții de aeroporturi în întregime, căi ferate și triaje de cale ferată, construcții civile și industriale, iar cea mai nouă preocupare a întreprinderii este construcția docului uscat în care se vor realiza primele nave românești de 60.000 tone — lucrare în unicat pe țară.

— Despre toate acestea, precizează Constantin Cotoban, secretarul Comitetului P.C.R. din cadrul I.C.H., întreprinderea noastră a raportat C.C. al P.C.R. prin telegrama adresată cu ocazia Conferinței extraordinare a organizației de partid a județului Constanța.

Până la 30 iulie 1973, I.C.H. Constanța va realiza 150 m liniari platformă doc, iar pînă la 30 septembrie al aceluiași an, se va construi lungimea necesară de doc pentru realizarea unei nave de 60.000 tdw. În cadrul angajamentului de realizare a planului cincinal în patru ani și jumătate, colectivul de muncă de la I.C.H. va realiza la jumătatea anului 1975 etapa a treia de dezvoltare a portului Constanța. Traducerea în viață a angajamentelor luate, exprimă hotărîrea colectivului de muncă din cadrul I.C.H. Constanța care a întîmpinat cu rezultate remarcabile, la nivelul întreprinderii, Conferința Națională a P.C.R. și cea de-a 25-a aniversare a Republicii.

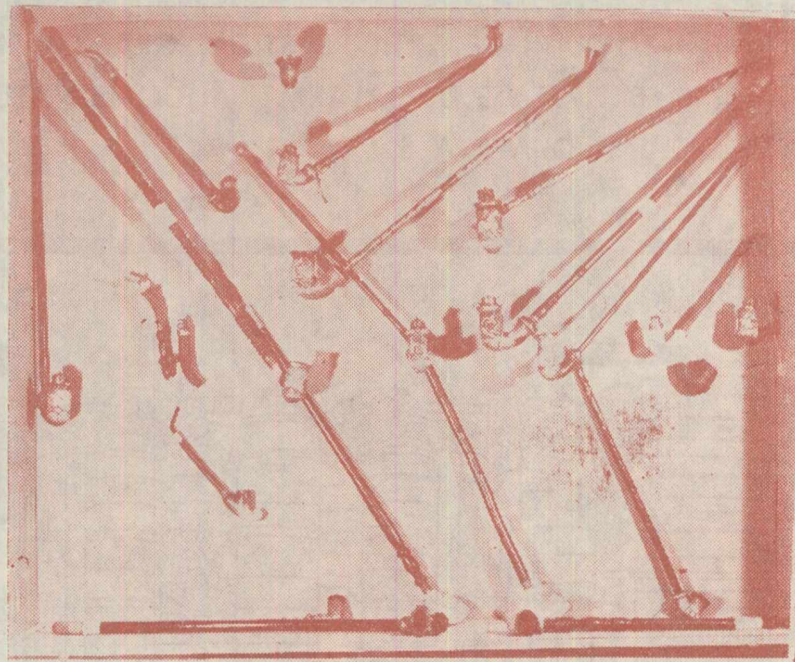
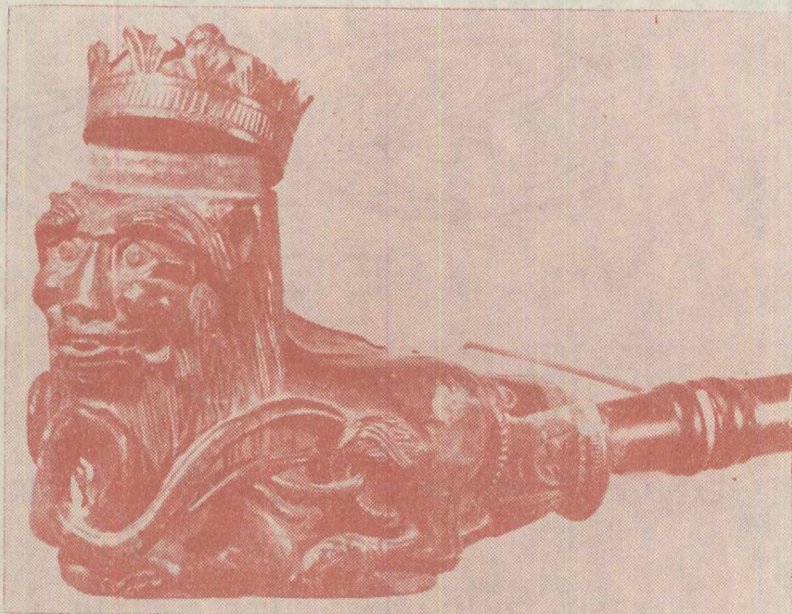
G. FILIP

MUZEUL DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA

VIZITAȚI
COLECȚIA
DE
CURIOZITAȚI

MUSEUM

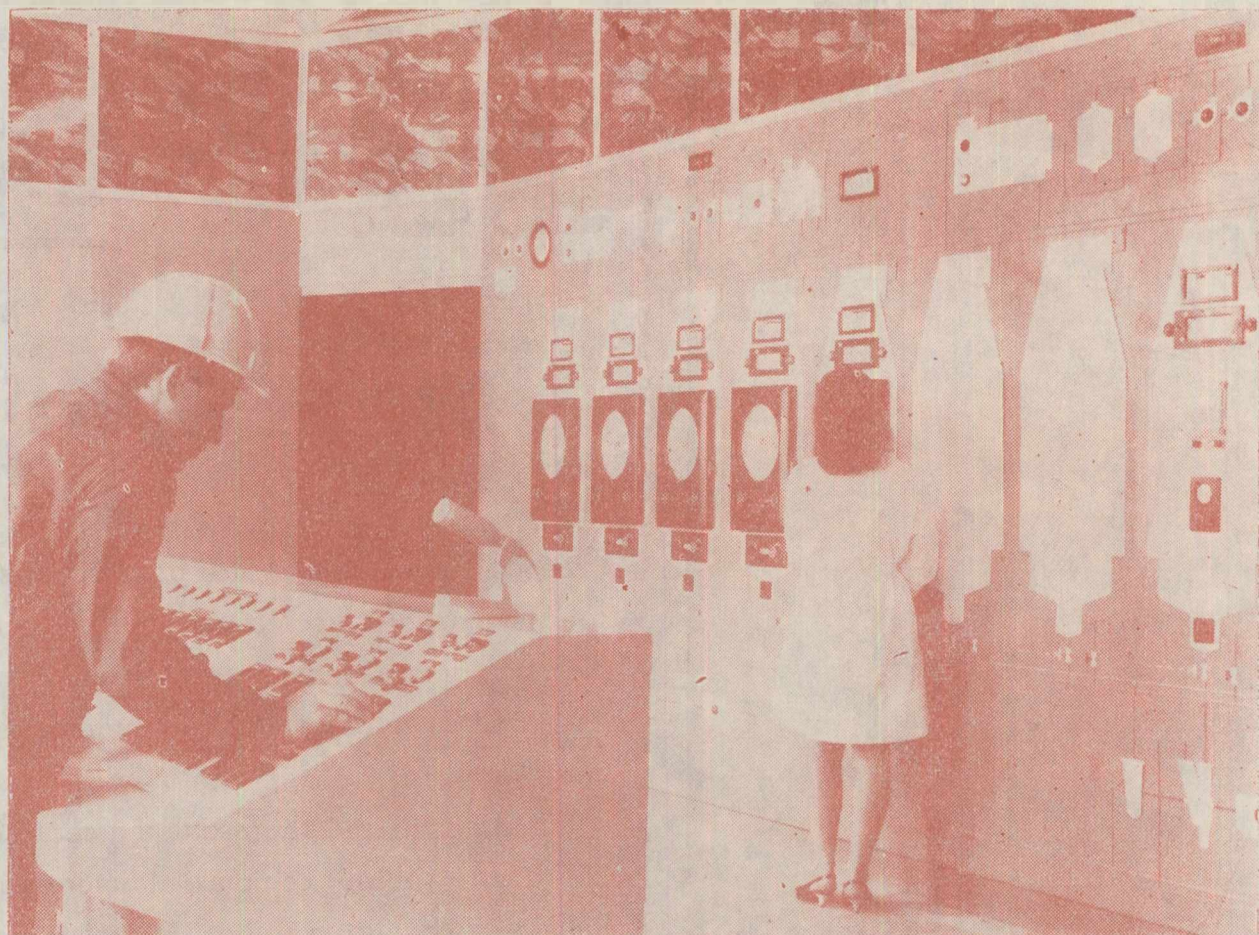
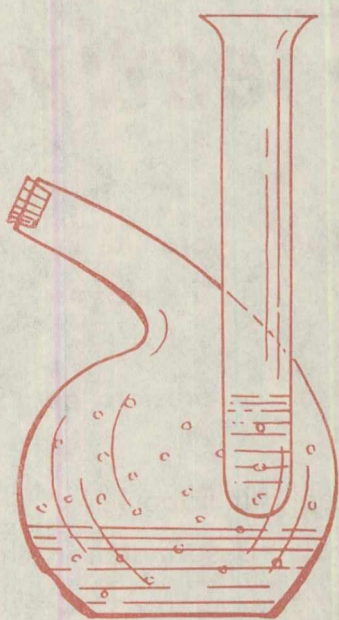
(lîngă
edificiul
cu
mozaic)



e Făgăraș

ment al dietei de la Alba
anență și continuitate a
mțe de profunde și temei-
ai des, aproape la fiecare
idiri în arhitectură moder-
estui complex arhitectural,
i de azotat de amoniu. El
ntul priveristii de la înăl-
de auzit zgomotul mașini-
e, de văzut fumul galben,

nii noii cetăți. Sînt atît de
egul colectiv se află acum
entul fiu al partidului și
ste, tovarășul Nicolae
ii, a declanșat un puternic
ne metode și mijloace de
i această direcție, sînt de
zi de înlocuitori pentru
e, erbicide, insectofungi-
mii tone să producă în
ui general de a arăta de
D. FLOREA



INIȚIAL

se va avea loc, datorită unei
a executării unor lucrări
face în timpul funcționă-
evizia instalațiilor va fi
se da peste plan circa
otic, 2.000 tone de îngrășă-
i de azotat de amoniu s-a
as o serie de modificări și
na cărora se poate obține
un conținut în azot de
us neaglomerabil. Colecti-
ure satisfacția de a fi acel
consolidat cele mai valo-
îngrășămintele ca: Franța,
nemarca, India etc. Secția
area cincinalului în patru
tă zilnic să îndeplinească cele
noi realizări.

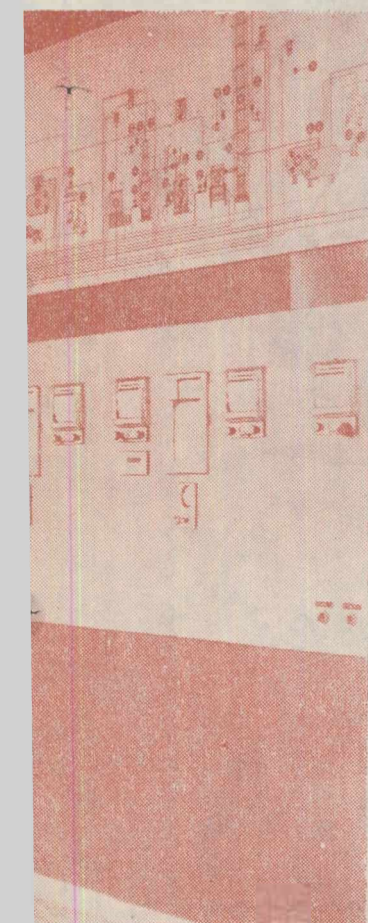
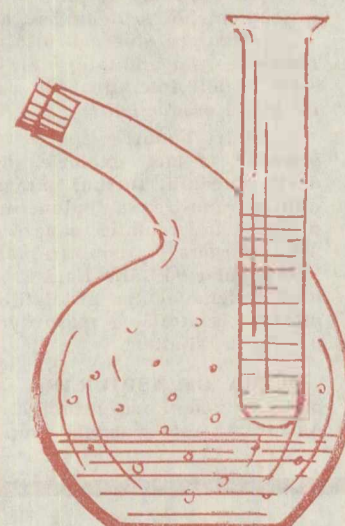
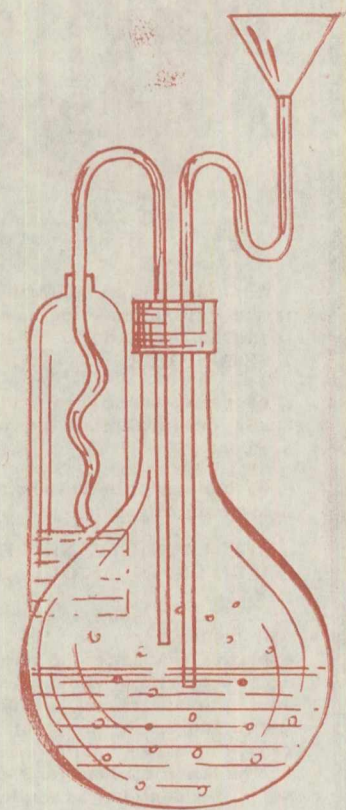
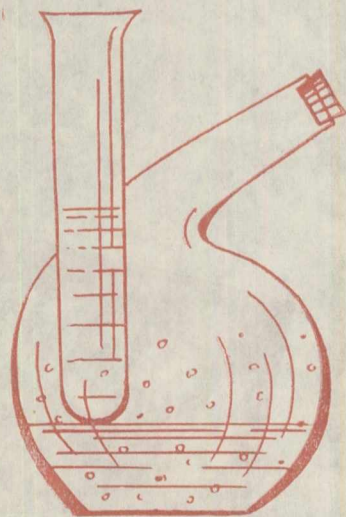
ehnologia și se va asimila
mare tonaj, mult solicitat
pală.

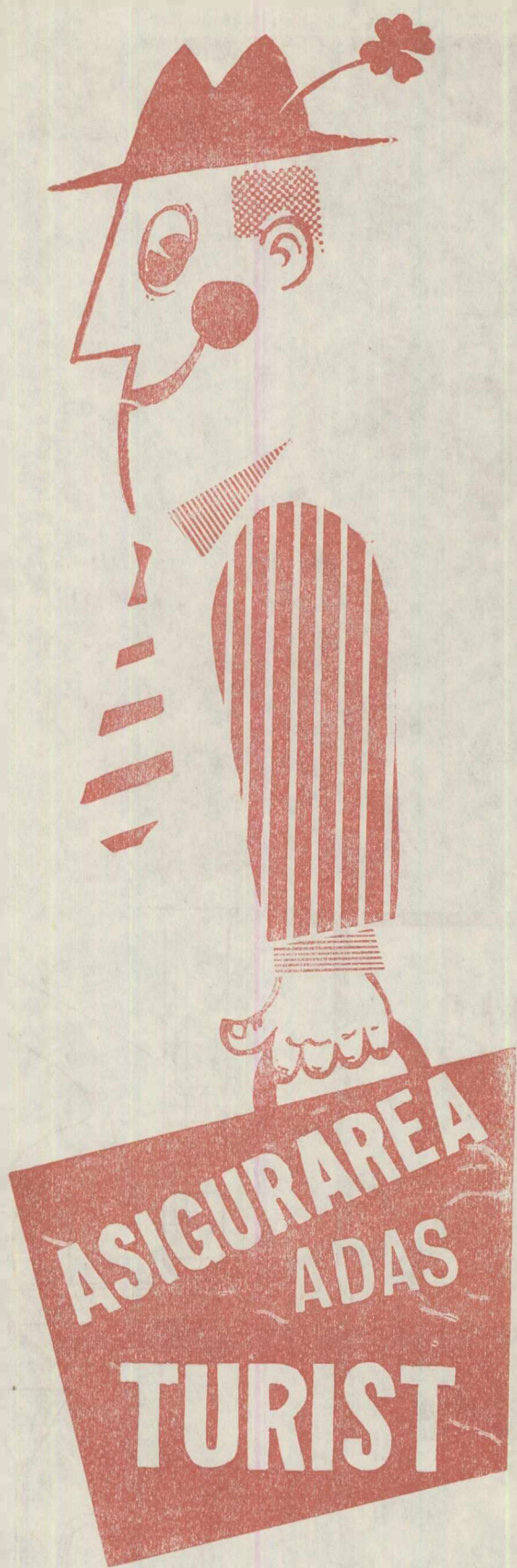
F. D.

COMBINATUL CHIMIC FAGARAȘ

produce și livrează:

- Amoniac comprimat și amoniac în soluție 20-25%;
- Azotat de amoniu, îngrășămint și tehnic;
- Nitrocalcar;
- Sulfat de amoniu;
- Sulfit și sulfat de sodiu;
- Azotit și azotat de sodiu;
- CALORA (impermiabilizator și accelerator de priză rapidă a cimenturilor);
- Oxigen;
- Acid sulfuric 73% (recuperat).





Administrația Asigurărilor de Stat încheie contracte de asigurare de accidente „Turist” cu persoane în vîrstă de la 16 la 70 de ani inclusiv.
SE ASIGURĂ

● persoana care încheie contractul (pentru cazurile de invaliditate permanentă și de deces din accidente);

● bunurile din gospodărie și cele luate în deplasare de asigurare.

EVENIMENTELE NEPREVĂZUTE (RISCURILE) CUPRINSE ÎN ASIGURARE SÎNT URMĂTOARELE :

a) pentru persoane :
explozie, prăbușire de teren, lovire, cădere, alunecare, acțiunea violentă a unei persoane, atacul unui animal, trăsnet, acțiunea curentului electric, arsură, degerare, inec, intoxicare subită sau asfizie din cauze subite, cele întimplale ca urmare a circulației mijloacelor de transport (sau din cauza accidentelor întimplale acestora) precum și a funcționării ori folosirii mașinilor, aparatelor, instrumentelor, sculelor sau armelor.

În asigurare sînt cuprinse și urmările imediate, (deces sau invaliditate) ale efortului fizic excesiv și subit determinat de cauze de forță majoră în timpul producției.

b) pentru bunuri :
incendiu, trăsnet, explozie, ploaie torențială, grindină, inundații, furtună, uragan, cutremur de pămînt, prăbușire sau alunecare de teren, pagube produse de greutatea zăpezii sau a gheții, furtul prin spargere, carbonizare totală sau parțială ori topire chiar și fără flacără, urmările stricăciunilor accidentale la instalațiile de apă, canal sau încălzire centrală, a măsurilor de salvare în timpul daunei și altele.

PRIMA DE ASIGURARE este de 15 lei și se plătește odată cu primirea poliței de asigurare. Asigurarea este valabilă timp de o lună.

I.T.C. CONSTANȚA

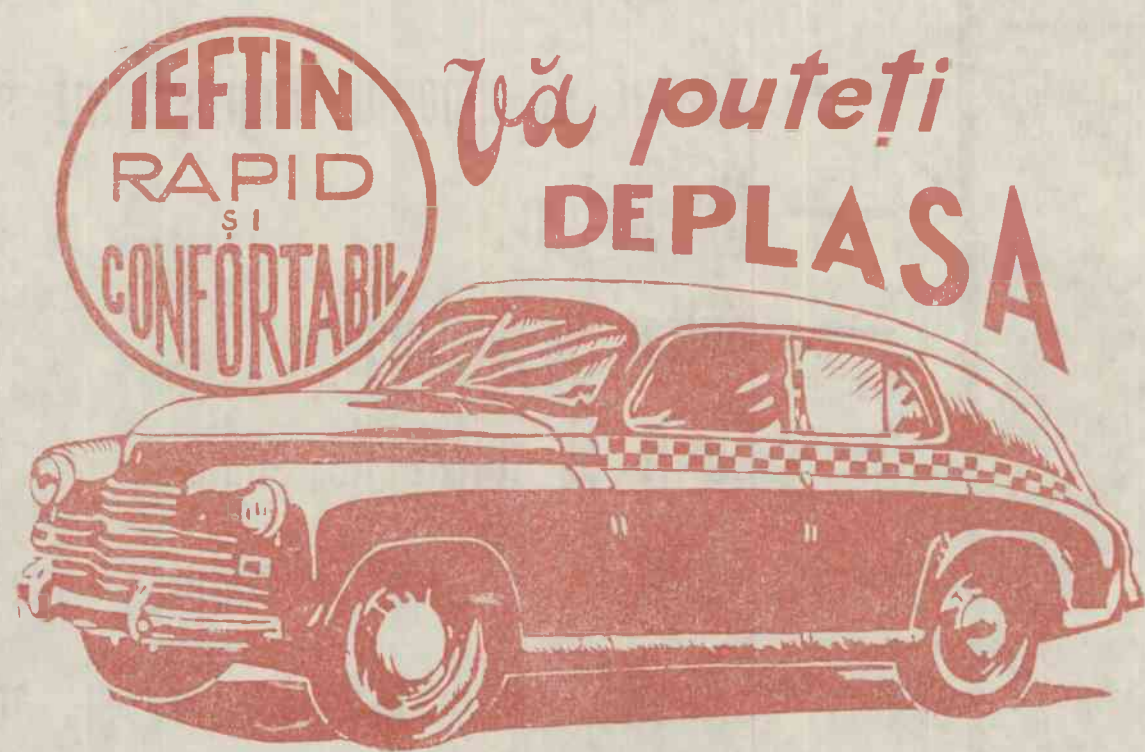
în sezonul estival

Zecile de mii de turiști ce populează stațiunile litoralului în sezonul estival solicită din partea colectivului de muncă al I. T. C. eforturi suplimentare, promptitudine și chiar un confort sporit.

— Prin ce se demonstrează mai elocvent munca prestată de I.T.C. în perioada de vară?

Întrebarea îi este adresată inginerului Leandru Popovici, directorul I.T.C.-ului. Din răspunsul complex al interlocutorului, desprindem în chintesență că funcția de conducător auto își găsește o expresie mai vie în sezonul estival, perioadă în care conducătorii auto au sarcina morală și profesională de a asigura un grad superior de mobilitate spre și de la locul de muncă pentru localnici cît și pentru vizitatorii ce doresc să cunoască frumusețile litoralului românesc. Rezultatele obținute pînă în prezent de colectivul de muncă de la I.T.C. îl îndreptățesc să fie optimist în ceea ce privește realizările economice în sensul de a întâmpina cu rezultate remarcabile Conferința Națională a Partidului Comunist Român și a 25-a aniversare a Republicii. Afirmatia este susținută de cele peste 2,5 milioane lei obținuți peste plan pînă în prezent și de cei 1,5 milioane lei beneficii obținute, de asemenea, peste plan. Mai presus de orice, graiul cifrelor exprimă entuziasmul colectivului de muncă de la I.T.C., abnegația cu care muncesc pentru a traduce în fapte angajamentele luate în întrecerea socialistă ce a mobilizat întreaga țară.

G. FILIP



I. T. C. CONSTANȚA

nile in buzunare, se indreaptă către grupul liberalilor.

— Sire, se adresează el celui cu care mai discutase, ce-ai dom'le cu „România liberă“ ?

Din bombă a apărut și rezerva lui Sire.

— Care „România liberă“ ?

— Aia de-o ținea în brațe puștiul pe care l-ați caftit. Văzind figurile celor din grup și cunoscând probabil vitejia oamenilor săi, șeful încearcă să se eschiveze.

— A. puștiul acela cu ziare ?...

Păi noi am încercat să glumim cu el...

— Ia să continuați gluma cu noi, îi taie vorba Sire și-l pocnește fulgerător. Atît a așteptat gașca. Brusc s-a dezlănțuit. Cu urlate de fiară, golanii s-au repezit în ceata liberalilor. În două minute, cei nouă fugeau, neprivind înapoi. Gașca hohotea în urma lor.

— Păcat, zise unul, abea mă-ncinsesem.

Chelie, așezat turcește, controlează atent un portofel, murmurînd :

— Barosan gagiu, ia giniți-vă ce de lovele !

Sire se apropie furios și-i smulge portofelul.

— Bă Chelie, tot găinar ai rămas.

— Dă ce șefule, păi ce, să n-am și io o amintire din lup-te ?...

— Păi bă, asta n-a fost luptă, asta a fost luptă politică.

— Si ce ?

— Și dă-te-n mă-ta, că nu pricepi nimic.

Sire, urmat de gașcă, reintră în bombă.

— Cum fu, bă, i-ați ars a-nția ?

— Brava, Sire, bine le-ai făcut.

Dar Sire, neluind în seamă mescele carc-l aclamau, se apropie de teigheea. Pune portofelul pe tabla de zinc și-i spune patronului :

— Jupine, în timpul bătăliei politice pe care am dus-o cu dușmanul, unul din ei și-a pierdut asta, și împinge către crișmar amintirea lui Chelie. Te rog s-o iei și s-o ții la dispoziția autorităților, care nu vor întîrzia prea mult.

☆

O fereastră cu gratii, murdă-ră, lasă cu zgircenie să intre o pală de lumină leșinată în beciul chesturii poliției, unde gașca își rumegă amărăciunea. Fuseseră luați la lucru cu de toate : cu vina de bou, cu centironul, cu pumnul sau cu bocancul țintuit. Toți stau lungiți pe uriașul pat de scinduri.

— Auzi. Tigaie ?

— Aud bă.

— Auzi tu, dacă-l prind prin port p-ăla cu dinții dă otele, m-ă-sa poate să-și vâpsească o rochie-n negru.

— Au mamăă, dac-ați ști voi ce vreau eu, gemu Tigaie.

— Ce bă ?

— As vrea să-mi fac un contrabas din oasele lui și cu corzi din vinele pe care să l le smulg, uite-așa, uite-așa...

— Ho bă, ho, ce-ai căpiat ?

Io-s Căpșor, prietenul tău, ce tragi dă mine, că dacă-ți li-pesc una nu mai cinți tu...

— Băi fraților, intervine Sire, voi ce credeți, caraliu cu mes-tecătoare-n rulmenți, o fi a-vînd telefon acasă ?

— Telefon, da dă ce ? întrea-bă mirat Tigaie.

— Deie Domnul să aibe și dacă are, o să mă pomenească, cite zile o mai avea, dacă scapă de voi.

— Cum bre, ce să-i faci cu telefonu ?

— L-aș ghici pe milog cînd e ușchit în concediu, cu fami-lion cu tot.

— Și ?

— Și m-aș introduce în mod frauduros în domiciliu lui dă găinar și aș da fro două-trei telefoane.

— Cred că pe Sire l-au dilit la mansardă, a luat-o prin bă-lării, îi șoptește Cap lui Tigaie.

Dar Sire a auzit șoapta lui Cap.

— Nu bă, Cap, nu-s diliu. Aș da trei telefoane. Unu la Pa-ris, ba nu, e prea aproape, deci, unu la New-York, unu la Tokio, și unul la... la... un-de bă Poete se adresează el celui mai tînăr din gașcă.

— Păi ori la Melbourne, ori la Johannesburg, zic eu.

— Și pe unde vine asta, fră-țioare, întrebă cu respect u-nul.

— Pe primul îl găsim în e-misfera australă, respectiv în tînărul continent numit Australia, iar cel de al doilea se a-flă la extremitatea sudică a continentului negru, numit A-frica.

Lecția de geografie a Poetului se desfășurase în liniște. Li-niștea dăinui pînă ce Tigaie c-o voce-n șoaptă, dar plină de admirație, îi spune lui Cap :

— Vezi bă, ăsta te-ntoarce pă plătît la fix. Așa motan mai zic și eu. Tace, tace, da și cînd le zice... De, ai carte ai și vrăjeală. Să am eu dăstep-tăciunea lui și frumos cum m-a făcut mama, doamne, nu mă-ntreba ce-aș mai...

În timp ce gașca croia din va-lul de ură planuri de răzbu-nare, în biroul chestorului o discuție era pe sfîrșite :

— Eu așa zic, don'șef, să-i transferăm celor de la căpită-nie, să ne spălăm pe mîini, ca... ca ăla, vorba aia...

— De ce, măi Panaite, adică ne e frică nouă de niște go-lani ?

— Nu, don' șef, n-am zis vor-ba asta, păcatele mele, dar e mai sănătos să nu-i ținem a-ici. Și nici nu avem pă ce...

Băiatu angrosistului a recla-mat portofelul, dar nu l-am găsit la ei, era depus la grec.

— Și cine o să-i creadă că n-au furat în timpul incidentu-lui ?

— Nu-i vorba de asta, ascultă-ți-mă. Nu e bine să ne pu-nem rău cu comuniștii.

— De ce ? Ce au golanii cu comuniștii ?

— Păi au. Au, că de fapt toa-tă păruiala a ieșit din faptul că tinerii, știți dumneavoastră care, l-au cam scărmanat pe un puști care vindea ziarul „România liberă“, una la mî-nă, a doua e că golanii sînt de-ai portului și știți cum sînt hamalii cînd le sare țandăra...

Zău, don'șef, ascultați-mă că sînt om bătrîn și am văzut multe. Eu miros clar, de unde bate vîntul.

☆

A doua zi spre seară, golanii au ieșit din Căpitănia portu-lui cam plouați. Au pornit pe cheiuri tăcuți, cu capetele ple-cate. Ajunși în hotelul lor, fie-care se întinde pe unde a-pucă. Hotelul găstii era o ma-gherniță, construită din toate materialele pe care le poate oferi un port : capace de lăzi cu inscripții în toate limbile pămîntului, o ușă de fier, a-mintire de la o vedetă rapidă germană, geamuri rotunde de vapor, bidoane turtite, carton gudronat, ciment și chiar bu-căți de piele.

Hotelul e liniștit. Copiii sufe-rinței rumegă, fiecare în felul său, cuvintele noului căpitan de port, care le-a ținut o **con-ferință** înainte de a le da dru-mul :

„Bă, băgați bine la cap ce vă zic. Vremurile s-au schimbat. Și odată cu ele, trebuie să se schimbe și oamenii de p-ăici. Ne cunoaștem demult, și v-a-n-țeleg într-un fel. În tinereti-le mele am fost și eu ca voi. Dar de-acum gata. Furatul în portul ăsta trebuie să moară. Așa trebuie. Poate vi s-a mai spus de multe ori, iar voi v-ați văzut mai departe de viața voastră. Dar de-acum, nu mai ține. Ori v-apucați de muncă, ori, într-o săptămînă, vă dărim hotelul și pe voi vă areștez pentru vagabondaj. As-ta-i, sinteți liberi. Vreau să vă mai spun că peste cîteva luni vom înființa o școală de marinari civili. Gîndiți-vă.“

Și golanii se tot gîndesc. Tigaie, care se scarpină în virful capului, întrebă c-o voce mai mult pentru sine :

— Cum adică, să ne-apucăm dă muncă... Păi ce, noi cerșim ?

— Nu cerșim, dar nici ce fa-

cem noi nu-i muncă, răspunde Poetul.

— Și ce-ai vrea, sarc ars Ti-gaie, să m-apuc zi de zi să car saci, cherestea, ăăă, dă toate ?

— Eu nu vreau nimic, sună obosit glasul Poetului, faci ce vrei.

— Chiar așa, fac ce vreau. Nu mai merge zula-n portu ăsta, altu neică, ce nu mai sînt ?...

— Taci bă dracului din gură, porunci Sire. Mă deranjezi la gîndit.

Tăcerea se lăsă iarăși în ho-tel. Chelie își aprinde o țiga-ră și spune :

— Eu, fraților, nu m-apuc de muncă nici în groapă. Să mor spînzurat într-un closet, dac-o să mă vedeți muncînd...

— Nu zi vorbă mare, Chelie, nu zi vorbă marc...

— Sire, dacă nu mă crezi te privește. Știți ce-o să fac eu ?

Mă urc frumos pă primul „Li-berti“ și roiu neică-n Ameri-ca. America, frățioare, e Tex-as. Cînd zici Texas, zici com-boi, pac-pac, călare toată zi-ua, mai un film, mai o ga-gică, șerif mă fac.

— Ai și moacă dă șerif bă, ride Cap.

— N-am ? Nu-i nimic, mi-o fac. Păi acolo, dacă ai lovele, frățioare, îți schimbă doctorii figura, una-două.

— Ia nu mai bateți cimpîi, se răstește Sire la ei. Ce ? Ați uitat ? Nu-i nimic, v-aduc eu aminte și v-ntreb. Dacă vă luați zboru care-ncotro, cu fa-ta lu Kemal ce facem ?

— Cum ce facem ? Nimic.

— Zău, nimic ? Adică de-a-cum să se descurce ea în Bu-curești cum o ști, că gagiii își iau zboru-n America sau dra-cu mai știe unde. Nu ?

O liniște de pădure, prin care nu adie nici un fir de vînt, se lăsă în hotel. După ce-i smulsesse țigara din gura lui Chelie și trase două fumuri, Sire continuă :

— Nu pușorilor, n-o roiți ni-căieri.

— Adică, vrei să zici că ne apu-căm de muncă ?

— Exact. Ce, munca o fi vre-o rangă-ncinsă care să te ardă dacă te-apuci de ea ? Nu zic că-i o veselie să te cocoșezi cîrînd saci sau cherestea, dar pînă nu termină fata școala, nimeni nu pleacă.

— Zău, și cine mă oprește ?

întrebă voit moale Poetul.

Sire privi la tînărul cu ochi

mari, cu mustața abia mijită și c-o chică bogată. Venise în port acum citeva luni de zile cu gîndul să plece în lumea largă, să colinde mările și o-ceanele, să... Dar n-a avut în-că curajul s-o pornească, așa că s-a aciuît pe lingă gașcă. Sire își dă seama că Poetului trebuie să-i vorbească altfel, e băiat cu școală, doar de la liceu a fugit.

— Cine să te oprească ? Ni-meni, nimeni în afară de tine. Mă băiete, doar n-o să spargi tocmai tu gașca. Cine o să ne mai spună poezii, sau...

— Lasă, nea Sire, nu-ți mai stoarce mîntea căutînd argu-mente. Eu n-am zis că plec, am întreat numai cine m-ar putea împiedica. Cum nimeni n-o face, atunci rămîn. E bine ?

— Da dom'le, e bine. Și uite la ce m-am gîndit...

— Aoleo Sire, da de unde luași obiceiul ăsta ? — întrea-bă Chelie. Sire, neluîndu-l în seamă, continuă :

— M-am gîndit că am putea face o poștă, o echipă.

— Adică noi ăștia ciți sîntem să formăm o poștă ? Ce nai-ba, nea Sire, adineauri spu-neai că gindești...

— Gîndesc, Poete, gîndesc. Noi ăștia sîntem ai de la-nceput. Dar în port mai sînt destui vagabonzi, care ori se vor apu-ca de muncă, ori va trebui s-o roiască aiurea. Așa că pu-tem înjgheba o poștă de fro douăș-cinci, treizeci de, hai să nu zicem golanii, de tineri. Ce zici, sună mișto, poșta ti-neretului. Chelie se ridică și iese afară. După un timp se-ntoarce și încheindu-și nas-turii pantalonilor, îi spune lui Sire :

— Sire, dat dracului ești bă. Faci ce faci, răsucești vorbe-le în suflatu omului și-l dai gata. Pă mine m-ai dat, sînt al tău. Dar să fie clar, numa pînă termină aia școala.

— Atît dom'le, răspunde re-pe-de Sire, apoi se adresează celorlalți :

— Voi vād că nu ziceți ni-mic, deci sinteți de-ai mei, aur, pă chestia asta dau zece bășici dă Murfatlar. Să cioc-nim pentru viitoarea poștă a... mă rog, știți voi...

Cu toții părăsesc maghernița. Ies în noaptea care a învăluit portul și puținele vapoare le-gate la cheiuri. E o noapte înaltă și săracă. Dar gașca-i veselă, Sire le-a dat o per-

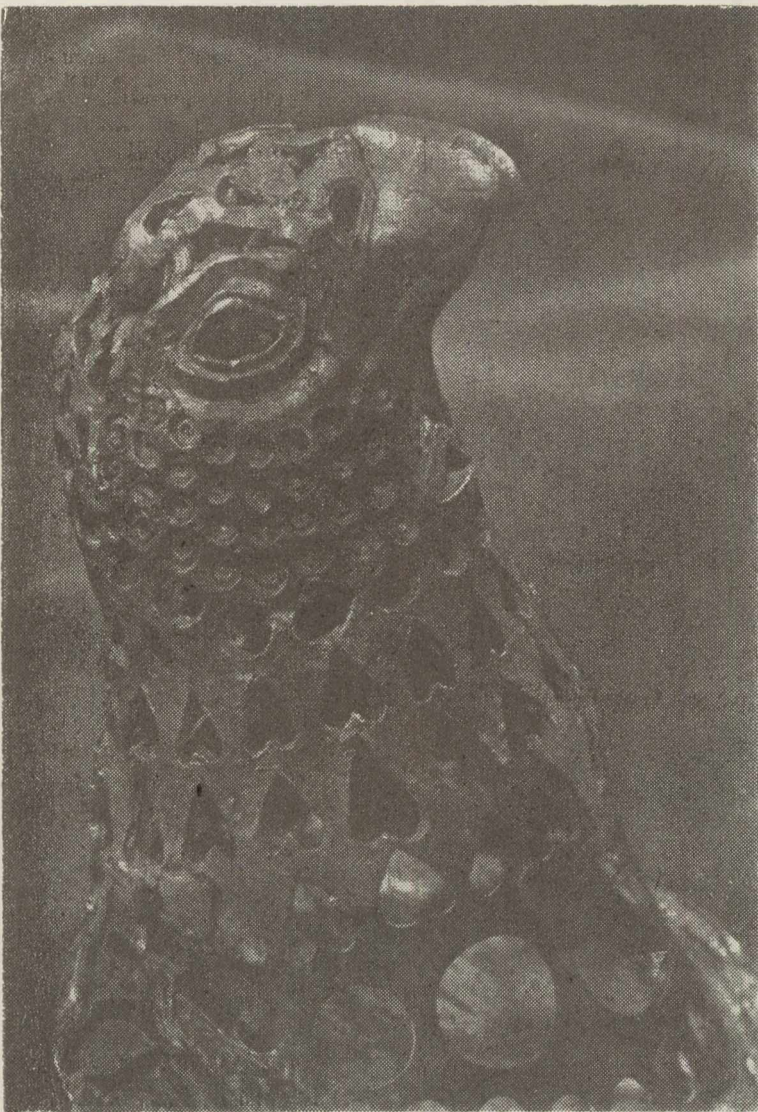
LEONID DIMOV

antimetafizica

Prin curtea cu scunzișuri
rotitoare
S-a rătăcit un cățel de
vinătoare
Pătat cu negru și coadă
scurtă,
Înscris cu macule tranda-
firii pe burtă,
Avînd urechile blegi și
cărnoase.
Slab ca-nfățîșare, tare-n
oase,
Mă rog, un cățel mic și
neajutorat
leșit pentru-nția oară la
vinat...

Dar să descriem în
amănunțime
Acea curte de-o neînchi-
puită mîrime,
Avînd nenumărate des-
părțituri enigmatice,
Pavate cu dale pătratiche :
Erau acolo marmure-
nchipuînd bazagonii
Și bazilici cilindrice
scobite-n calcedonii.
Erau sumbre cuie din fier
forjat
Aducînd din adînc un fel
de fluierat
Precum că altădată
Foia în subsol luma
agramată.
Erau metereze ivite fără
veste
Și rotunde ridicături
modeste.
Erau ambaze de beton
și proptele
Făcute pentru diferite
meserii grele,
Triste paralelipipeduri
arămii
Pictate cu privighetori
și scatii,
Frontoane tulburi, parcă-n
ruină.
Mirosînd de departe
a digitalină,
Portocali de visc înghețat
în ere,
Neclătînindu-se la nici o
adiere
Și-ncolo nimic : nici o
vietate,
Decit luminare și
pustietate...

Și-acum inchipuiți-vă
cum tresare
Cățelul pătat, de
vinătoare,
Cum scincește cățelul
rătăcit !
Cam atît ar fi de povestit.



● Muzeul de istorie al R.S.R. Fibulă în formă de vultur din te-zaurul de la Pietroasa (detaliu — sec. IV)

spectivă limpede, pentru un timp măcar. Gălăgioși, băieții grăbesc către bomba care stră-juiește malul portului.

— Și dacă facem rost și de niște pitulici, doamne, nu mă-ntreba ce chindie-ncingem, își freacă mîinile Tigaie.

— Bă, în seara asta fără nici un sucăr, s-a auzit ?

— Gata. Sire, ăăă..., adică nea Sire am vrut să zic, da m-a luat gura pă dinainte...

— Tigaie, las-o jos că măcă-ne, zice Cap.

Tigaie își indeasă mîinile în buzunare și se apropie de Che-lie.

— Auzi bă, dacă ne-apucăm dă roboteală, ăștia or să ne dea d-alea... legitimații, nu ?

— Păi cred că da.

— Aici e nasol, frățioare.

— Dă ce, bă ?

— D-aia, că pă nasulie tre-buie să ai poza și n-am.

— Ce dacă, n-ai, îți faci.

— Uliuuu... dac-ai ști ce urît mi-e să mă pozez...

Apa din imensul bazin al por-tului clipocește somnoroasă. Cei cinci întind pasul, lăsînd în urmă un port tăcut, inert, ca un cal adormit în picioare.

ION LOTREANU

eterna stea

Din înălțimi, monumental privită,
E țara cort înalt cu vîrf aprins
Spre care merg idei, front și ins
Sub ochi arzînd împletituri de sită.

Eterna stea a celor ce-au învins
În fiecare fibră ne palpită ;
Și sub tiparul tălpii aspră plită
Închipuim cu nimbul timpiei nins...

Nu se-ncrețește pînza din drapel
Ca pielea de prisos pe fața suptă
Atunci cînd vîntul poartă frig în el ;

Nu-i cortul haină cu pulpana ruptă,
Ci suplă piramidă de oțel
Sub care se visează și se luptă.

faguri de putere

Statornice, ademenind un nimb,
Pe clipe desenate cu echere —
Sînt piscurile faguri de putere
Și poliedre palpitînd în timp ;

Iar ancorele-s adîncite-n ere
Ca-n ramuri curbe însetatul limb
Cerînd răcoare, propunînd în schimb
Tulpinelor tălăzuirii severe.

Noi, fructe coapte aplecînd spre lut
Ascunse fire-n care seva sună
Ca un izvor prin scumpe orgi trecut,

Un imn urcăm pe fiecare strună :
Țărîna duce-n spic lumină pură,
Căldura ei ne-o dă. Și-i dăm căldură.

AGI AMET GEMAL

în marginea somnului

Trup alb îmbrățișat
de cel nevrînd să-ți fie bărbat
Fructul se leagănă în marginea somnului
coborît în răcoarea fîntînilor.
Face semne spre grîul
înecat de soare
înecat de ploi
în păstrarea unor anotimpuri
cu paparude.
O luminare albă pîlpîie
de dorul sînilor tăi.
Ochii-mi sînt mîncăți de tăcere,
marea se spînzură-n inima mea
cînd vei juca cu părul dat pe frunte,
alergînd după cel mai sălbatic mînz
născut vreodată fără aripi
și vei zbura
chemîndu-mă în țărîna
pe mine cel legat cu sîngele de mare.

pentru numele meu

Marea abia așteaptă sărutul
florilor de castani
și mamă, strada pavată cu pietre de rîu
e blestem zis pentru numele meu.
Mai cere-mi un nasture —
cămășa văzută de iubită
și dacă mai vrei
dă-mi greutatea lacrimii tale
s-o port că am crescut
și spune-i tatei
că-s băiat mare.

☆
Adoarme bunica lingă războiul
de țesut preșuri
visîndu-mi mireasa
călcînd pe covoare moi,
poate chiar pe cămașa mea.
Numai iubita e alta
și (dacă) mă doare gîndul
mamă
și oasele mă strîng în suflet
și mă caut în privirea ta de ieri
cînd erai frumoasă.

ecran

AVENTURI LA MAREA NEAGRĂ

Film de divertisment, „Aventuri la Marea Neagră” ne adresează color și în două serii o invitație la bună dispoziție și relaxare în forma comediei polițiste. Cei cărora disponibilitățile afective și profesionale ale lui Savel Stioful pentru analiza psihologică și lirism, vădite în „Anotimpuri” și „Ultima noapte a copilăriei” nu le sînt necunoscute, vor fi desigur surprinși să-i găsească semnătura pe genericul unei astfel de pelicule. Presupunem că această escapadă într-un gen în care filmul românesc nu numără, din păcate, decît cîteva producții de nivel mediu, are doar semnificația unui interludiu, cu atît mai mult, cu cît intriga polițistă rămîne pînă la urmă un simplu pretext. Pretext pentru o reîntîlnire cu Florin Piersic într-o postură inedită într-un cadru modern, pentru un debut cinematografic Corina Chiriac, așteptat probabil cu mult interes de admiratorii muzicii ușoare, pentru o atractivă incursiune în spațiul extrem de fotogenic al litoralului românesc etc.

Fără a propune o intrigă prea complicată, scenariul (autor: Tudor Popescu) plasează pe tîrîrul George Martin — ofițer de contrainformații, picant travestit în turist „made in Ohio”, în lumea diversă și colorată a unui hotel internațional de pe malul mării.

Obiectivul său: depistarea principalelor verigi ale unei rețele de spionaj economic preocupată de noul combustibil românesc experimentat într-un poligon pe litoral, cu ajutorul rachetelor-sondă.

Printe suspexi: seducătoare și autoritară, cîntăreața de la bar, Corina Chiriac, afaceristul poliglot, sensibil la farmecele ineputabile ale eternului feminin (George Rafael), un creator de mode parizian (Mircea Șepilici).



posesor de helicopter și gata să convertească la profesiunea de manechin o jună translatoare, un japonez obstinat și indiscret cineast amator (Mihai Badiu), tîrîrul suedez omniprezent și nefiresc de agitat (Fabian Gavriliuțiu), misteriosul iluzionist (creionat cu un umor discret și eficace de însuși Savel Stioful).

Cu toată aglomerația de personaje și întîmplări în care femeile ispititor-zimbătoare și limuzinele „extra” intervin în fel și chip, cu toate condimentele — de situație (elemente de cascadorie executate atît de artistic incît dau senzația de artificial, conversația în mai multe limbi etc.), și de cadru (secvențele din bar sau de pe plajă, imaginile de la centrul acela de cercetări, care nu știu de ce trebuia să pară similar celui de la Huston), cu tot apelul la recuzita tradițională a genului (urmăriți spectaculoase, escaladări de balcoane, apariții derutant-misterioase etc.) — acțiunea curge trenant, angajînd o serie de complicații inutile, către o soluție imprevizibilă poate, dar banală și insuficient de limpede.

Salvator este doar umorul, ironia ușor amuzată cu care regizorul privește personajele și povestea în general. Doar așa este posibil ca neverosimilul să devină element de interes, umplutura — divertisment, situațiile de imprumut — momente de tensiune.

Altfel, filmul este un excelent prilej pentru un recital Florin Piersic, actor îndrăgit de cele mai diferite categorii de spectatori, dar în mod special de adolescenți, pentru care a fost pe rînd și la timpul potrivit

acel minunat Harap Alb în filmul lui Gopo, unul din frații Buzești, haiducul Șaptecai. Fermecător, natural, dezinvolt în costum contemporan, Florin Piersic își va găsi cu greu inlocuitor în sistemul preferențial al iubitorilor de film.

De la Corina Chiriac, mărturisim că așteptam altceva. Așteptam actrița. Aici nici măcar solista de muzică ușoară nu a oferit prea mult, dezavantajată fiind de o partitură muzicală inexpressivă (A. Maiorovici). Dintre celelalte apariții feminine (pe care eroul interpretat de Florin Piersic le seduce în maniera lui Simon Templar) le reținem pe Carmen Maria Strujac — surprinzător de autentică într-un rol destul de ingrat și Dana Crișan, complet dezarmată în fața aparatului de filmat. De mult n-am mai văzut în filmele noastre gesturi mai artificiale, replici rostite mai fad decît ale acestei debutante.

Prezență vie, importantă în film, este fără îndoială litoralul românesc pus în valoare cu bun gust și fără ostentație de operatorul Ion Anton. Lăsînd la o parte lipsa de rigurozitate logică a acțiunii, neverosimilul mobilului ei și alte păcate despre care am amintit, fără a considera „Aventuri la Marea Neagră” neapărat o reușită a genului, nu se poate să nu-i subliniem aerul dinamic, atractiv, amuzant, care-l plasează, deși inegal, în zona filmelor agreabile, deconectante.

DOINA BERCHINA

5 minute cu margareta pîslaru

din primul moment că interpreta este foarte ocupată. Chiar pentru acest micro-interviu a trebuit să așteptăm, intrucît alți confrăți ne-o luaseră înainte.

— In fine, chiar nu aveți vacanță ?

— Nu mai am vacanță de cînd am terminat școala ! Nu mă plîng însă, pentru că-mi place să lucrez.

— De dimineață pînă seara ?

— Fără nici o exagerare ! Programul e așa cum mi-l fac alții. Nu e vorba de o ordine cazonă (aș minți dacă aș spune asta), dar e foarte încărcat : plec acum la Flavia Buref, apoi la teatru, la „Tănase”, pînă tîrziu, dimineață am filmat, miine la Televiziune...

— Filmați în continuare cu Elisabeta Bostan pentru cele două serii ale lung metrajului „Veronica”...

— Da, un film în care joc și cînt și care-mi place foarte mult.

— O vom cunoaște pe Margareta de trei ori : „Zină”, „Educațoare”, „Împărăteasa furnicilor”...

— N-aș vrea să fie „de trei ori Margareta” ci „trei Margarete”. Filmul îmi ocupă acum cea mai mare parte a timpului. În zilele

concursului de la Mamaia voi fi, probabil, la Moscova pentru filmări combinate și trucaje.

— Mai aveți timp să compuneți ?

— Am înregistrat în ultimele zile cîteva noi melodii proprii : „Balada focului”, „Duminică fără el”, „Dragoste flămîndă”, „Speri”...

— Sperăm... și altele !

— Bineînțeles, altele sînt în lucru !

— M-am convins într-adevăr că timpul vă este foarte prețios.

— Repet, nu mă plîng. Ba chiar mă bucur. În curînd se reia și „Opera de trei parale”, apoi voi apărea într-o premieră estivală, „Boema” un spectacol de Sașa Georgescu în regia lui Bițu Fălțiceneanu — și, uite-așa, trece vara...

— Și totuși vacanța ?...

— Vreau să cred că-mi va fi compensată de aprecierile spectatorilor. Mi-ar fi de-ajuns. Îngăduiți-mi să urez, prin dv., tuturor celor aflați pe litoral o vacanță cit mai plăcută, iar Festivalului de la Mamaia mult, mult succes.

— Vă mulțumesc !

OCTAVIAN IORDĂCHESCU
DUMITRU MOROȘANU



— Regret mult, dar în acest an nu voi putea răspunde la „chemarea mării”...

Este primul răspuns pe care ți l-a dat Margareta Pîslaru la interviul pe care i l-am solicitat pentru revista noastră. În paranteză fie spus ne-am convins

alexandru davila

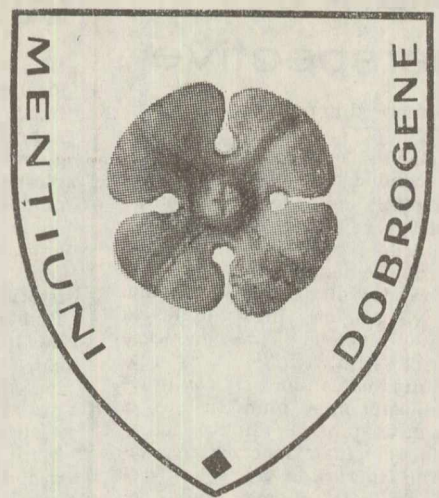
Autor al celebrei drame istorice „Vlaicu-Vodă”, Alexandru Davila poate fi considerat totodată drept unul dintre marii organizatori ai teatrului românesc de la începutul sec. XX. „Compania dramatică” înființată de Al. Davila în 1909, un an mai târziu după înlăturarea sa de la conducerea Teatrului Național, a prezentat o serie de spectacole care au trezit interesul publicului atît în capitală cit și cu prilejul turnee-
lor organizate în orașele de provincie.

Despre prezența la Constanța a echipei teatrale conduse de Alexandru Davila, amintesc și unele dintre documentele aflate în arhivele dobrogene. În luna august 1911 cu ocazia terminării construcției noului cazinou, Al. Davila a prezentat spectacolele inaugurale cu piesele „Gringoire” de Théodore de Banville, „Refugiul” de Dario Nicomedi și „Cintecul lebedei” de Georges Duval. Contractul încheiat ulterior între Primăria orașului Constanța

și Al. Davila în legătură cu spectacolele pe care acesta se angaja să le prezinte pe scena cazinoului comunal pe toată perioada estivală, stabilea prețul și durata angajamentului. Timp de cinci seri pe săptămînă, sala noului cazinou era rezervată spectacolelor de teatru, operă sau operetă. Pentru partea muzicală fusese angajată încă din luna iulie orchestra condusă de Eduard W. Strauss. La 31 august 1911, Al. Davila s-a adresat primăriei locale, solicitînd permisiunea ca, în conformitate cu dorința exprimată de publicul constănțean, să înlocuiască reprezentațiile în limbă străină, cu spectacole ale companiei sale dramatice. Răspunsul era cerut urgent, căci Davila voia să știe dacă poate infirma angajamentul pe care-l încheiase cu o trupă italiană de operă, care mai prezentase în oraș, în acea stagiune, 10 spectacole. Datorită străduințelor depuse de dramaturg, s-a obținut un aviz favorabil asupra schimbării de program solicitate.

În acest fel, Alexandru Davila a adus o dată mai mult un apreciabil serviciu Thaliei române.

A. RADUCĂNESCU



Un clișeu foarte răspîdit în vorbirea despre artă indică natura geografică drept unul din determinantii picturii. Atare mod de a vorbi agită un punct de vedere determinist, însă justificat doar în cazurile artei imitative, deci insuficient justificat. În Renaștere, în clasicism, pictura de peisaj purta pecetea convenției conceptuale. Romanticismul, cu ardoarea lui panteistă, re-crea peisajul ca „stare sufletească”, din temelii așadar abstracte. Expresioniștii refac dinspre interior, din impulsuri morale, o geografie simbolică, fără adresă, o „lume” subiectivă. Geografia singură nu are putere asupra demersului formal al artei. Cîtă vreme geograficul rămîne doar sursă vizuală, nu are putere să decidă stilul, fiindcă arta se naște din artă, cum repeta Malraux. Altminteri impresionismul s-ar fi întemeiat cu mult înaintea de Monet, și anume atunci cînd, de atîtea ori din înclinație către pitorescul luminii sau din ambiție către dificila ei reprezentare, artistul obediend la model a pictat, avînt la letre, impresionist. Autonomia contemporană a artei față de natură surpă mai adînc prestigiul determinantului geografic. Dar, paradoxal, de-abia această situație îngăduie între artist și model peisagistic o comunicare mutuală fecundă. (În sensul lui Oscar Wilde: natura începe să semene cu pictura.) Fiindcă atunci de-abia geograficul e acceptat ca structură exemplară a spațiului și ceea ce se imită e lăuntricul dinamism formativ („A lucra în felul naturii”, cum propovăduia Luchian), mecanismul formativ cunoscut dinainte pe căi speculative și verificat, pipăit, în realitate. Artistul devine factorul care actualizează la comanda umană procesele forme. Elogiul geografiei răsună astfel mai puternic în pictura „cosa mentală”. Braque și Picasso, patronii cubismului, arta programatic rațională, se instalau la Estaque în fața stîncilor spre a ucenici la spectacolul cristalelor de rocă.

Matisse, nordic, se transplanta la Nisa, pentru a se pune de acord cu propria teorie despre metoda și finalitatea picturii. Iată cum cauza geografică și efectul presupus își schimbă locurile într-o rocadă: artistul nu se „înspiră” din „fața locului”, ci își comandă, își hotărăște, un mediu optic favorabil manifestării „voinței de artă” a sa. Dar locul nu acționează ca unghi de vedere doar geografic, ci și istoric, nu doar ca mediu natural, ci și uman. E teritoriu al unei tradiții, al unei comenzi ideologice, al convențiilor stabilite social. În vadul cultural pe care a știut să-l creeze unul sau altul dintre mecenați, unul sau altul dintre vizionari, titlul geografic ascunde un determinant istoric. Școala de la Fontainebleau se încheagă în jurul purtătorului de renaștere Francisc I, iar școala de la Pont Aven, în jurul unui artist apostolic, Gauguin. Aici se nasc metode de creație, se consolidează experiențe, se statornicesc coduri ale spiritului vremii, se distribuie inițiativă table de legi. Meridianul nu-i însă doar un loc geografic și istoric, ci și antropologic. Permanența unei

tipologii umane pe o arie a pămîntului e o realitate bogată în sugestii plastice, plasticul fiind atunci privit ca manifestare perceptibilă a unui mod de a fi uman. În aceste feluri e la noi Dobrogea, terenul privilegiat, unde obiectul geografic, istoric, antropologic, intră în dialog cu pictorul, atras în complotul de subtilități al arheologiei și climatului. Peisajul ei de întinderi — apă și nisip — surpriza stîncilor, ariditatea însoțită cu marea, orizontala cu verticala într-o proporție armonioasă, accesibilă imediat razei vizuale, dau exemplul unei structuri elementare. Veneau aici așa zișii post-impresioniști — Lucian Grigorescu, Dărăscu — pentru a căror concepție de artă-senzație peisajul era experiență de structurare optică. Pictura românească neîmpăcată, cum știm, cu programul disoluției impresioniste a formelor, se cunoaște pe sine sub zarea Dobrogei,

DOBROGEA
ȘI
PICTURA

în aerul și materia ei, pe care și le însușește instrumental aproape (instrumente de analiză a spațiului), ca sugestii constructive, îndreptînd forma spațială modelată prin lumină. Aici, pictorul Șirato își explică motivațiile metodologice și sensibile. Aici întinderea lasă lumina să lucreze, nu-i opune ecran care să intercepteze aluviunile solare. Spre amurg, cînd razele sînt oblice, peisajul marin apare jumătate mineral și misterios ca un Petrascu, jumătate imaterial și clar ca un Pallady. Culoarea pe care o căutau aici mulți a fost albul, misterios în chip nereglementar, fiindcă în oliseele metaforelor noastre misterul e asociat cu întunericul. Dar albul, aici, este elementul stihial, fenomen solar și fenomen istoric purtînd reflexe din marmura Eladei. Sub citarea albului, Tonitza silabisea un stil japonard, ca în tabloul aflat în muzeul din Constanța, construcție ritmată vertical, stingace dar exaltată de presimțirea naivă a ceea ce poate însemna, ca iluzionism spațial, un zid alb într-o lumină albă. Albul acesta stihial instalează un ciudat regim al senzației, simultan materială și abstractă, un regim la marginea fantasticului. Altă experiență dobrogeană e, pentru realisti, atracția tipologică. Aici găseau odinioară, Ștefan Dimitrescu și Iser, un peisaj uman de o vădită asprime, care se lăsa pictată în muchii și unghiuri, într-un cod expresionist („Familia de tătari” de Iser) sau în grafia severă a desenelor lui Ștefan Dimitrescu, de maximă tensiune realistă, imanență motivului pictural (nu datornică te-

mei, cum e în „Morții de la Cașin”). Am putea neglija exotismul dacă el ar fi produs doar poze de odaliscă sau de curți cu rufe întinse la uscat; dar n-avem voie să ignorăm că, deși această iconografie din repertoriul „intimist” a fost trama unui stil de tipul senzualității fove, a catalizat expresia sentimentului vieții și un comportament perceptual specific picturalității românești. Orientalismul implicat în viziunea unui Tonitza, unui Iser, unui Petrascu a modulat o vocație născută sub orizontul aceluia teritoriu al alternanței de apolinic și dionisiac pe care o cercetase Nietzsche. În lungile veri petrecute pentru pictură pe coasta aceasta a mării, se actualizau latente („Alba, dreapta, Isarlik” din poezia lui Ion Barbu) pe care cultura și mentalitatea urbană a artiștilor le rafina lucid, din perspectiva unei poziții care arbitra aici dintotdeauna întrepătrunderea geografică a culturilor.

Pe sub această poartă a soarelui a trecut pictura modernă românească, în pragul ei, s-a întimplat însuși amestecul inextricabil de autohtonie și modernism parizian ricoșat în straturile răsăritene către care priveau admiratorii lui Matisse. Nu există în Dobrogea o „școală de pictură”, noțiune de interes epistemologic; există mai mult dar mai discret decît atît: „experiența dobrogeană” a picturii, un fenomen de interes ontologic, o experiență care a contat în autodefinirea artei românești. Nu era nevoie de convenția liantă și disciplină unei școli, acolo unde consensul se iveau spontan și general: toți marii pictori din epoca de constituire a picturii moderne românești, au trecut acest prag cardinal, peste care le-a venit mai ușor a înțelege cit și în ce fel lumina și culoarea sînt instrumentele structurării spațiului pictural autonom învățat la „școlile” artei europene moderne. Astfel, dacă nu există eticheta „școala dobrogeană”, există o „școală a Dobrogei”, în înțelesul în care se spune „școală a vieții”. Nu încetează a fi utilă actualelor generații ale picturii care au moștenit în genă, ca dogmă sau ca axiomă, revelațiile de odinioară; mai apare azi, în arta unora, citată arheologic, o Dobroge de vestigii, ca într-o tapiserie de Mimi Podeanu, ca în pictura mai veche a lui Paul Gherasim, ca în cutare peisaj oniric cutreierat de urme ale antichității grecești, la Florin Niculiu de pildă. Mai apare o lume resuscitată cultural sub dicteul reveriilor culturale, ca Esopia (covor, gravuri, film) de Geta Brătescu. În abstracțiile lui Nicodim se distinge un alfabet de semne ale luminii, apei, cerului, și cu nimic nu s mai puțin palpabile aici decît în evocări anecdotice clima, istoria și sensibilitatea, congrescute în acest loc. În toate acestea, Dobrogea continuă să favorizeze opera vizuală, în timp ce ea însăși seamănă, pentru noi, cu peisajelc Mihaelei Eleuteriade, din care și-a anexat tonalitățile de ocră și gri. În muzeul solid și cochet de la Constanța, poate crește încă tezaurul activ de mărturii ale relațiilor dintre Dobrogea și pictură. ANCA ARGHIR

există o criză de
autoritate a criticii
de teatru?

La o recentă întrunire de croniciari dramatici cineva a pus pe bună dreptate problema unui act de identitate a criticii teatrale. Specialiști de prim ordin, reprezentînd publicații de prestigiu simt nevoia unor documente colective, cum ar fi o declarație de principii sau o moțiune, pentru ca prin asemenea consemnări oficiale să se sporească gradul de recunoaștere a instituției care se numește critica de teatru. Tentația de a face apropiieri între statutul criticii de teatru și al celei literare revine de asemenea în discuții, existînd nu de puține ori o învidie mirată a cronicarilor de spectacole față de prestigiul colegilor lor care comentează cărțile. În fond, cronicarii dramatici nu au de ce se plînge. Teatrele îi invită cu regularitate la premiere, cronicile lor sînt citite și răsцитite de către regizori și actori, afișate la aviziore, anexate la dosarele personale ce se întocmesc pentru trecerea actorilor la categorii superioare. Și totuși, critica de teatru traversează o criză de autoritate care se reflectă fie în lipsa de interes a marelui public pentru comentariul teatral, fie în evasianonimatul cărții românești de teatrologie. Să nu uităm că polonezii, de pildă, care se bucură pe plan mondial de prestigiul unei școli de teatru cam de valoarea școlii noastre, sînt prezenți în atenția publică cu o lucrare fundamentală cum este „Shakespeare — contemporanul nostru” de Jan Kott. Evident, teatrologia românească precum și cronică teatrală curentă au rămas în urmă, față de dezvoltarea teatralității de la noi, fapt destul de delicat, despre care este cazul să se emită puncte de vedere.

În medii apropiate teatrului, circulă confuzia comodă că a comenta fenomenul scenic este o chestiune care se învață cu rezultate dintre cele mai fericite la facultatea de teatrologie a Institutului care poartă numele marelui Caragiale. Cronică dramatică devine astfel o banală discuție între specialiști, un mod oarecare de a se vorbi despre lumini, costume și registre interpretative. Se îngustează sfera unei tulburătoare aventuri spirituale, se degradează un exercițiu intelectual dintre cele mai pure. Foarte puțină lume își amintește că cel mai important cronicar român din secolul trecut s-a numit Mihai Eminescu, că în publicistica interbelică cronică de teatru a scris Camil Petrescu. Mai târziu, s-a putut vorbi despre un moment Tu-

dor Vianu. Este de altfel simptomatic faptul că majoritatea cronicarilor de teatru de astăzi nu se manifestă în nici un fel în alte domenii ale scrisului. Chiar cărțile de strictă specialitate se scriu și se editează rar și ele aparțin îndeobște aceluiași comentator al căror prestigiu este real și a căror autoritate este recunoscută.

Asupra cărților fundamentale se revine des. Asupra marilor spectacole nu se revine deloc. Refuzînd sinteza, cronicarii nu fac altceva decît să accentueze caracterul efemer al actului teatral. De aceea, spectacolele de vîrf ale unei stagiuni pătrund greu în conștiința unui moment, mult mai greu decît operele literare. Spectacolul moare îndeobște cu ultima cădere de cortină și este nedrept să fie așa, pentru că teatrul românesc de astăzi este o manifestare de prim ordin a conștiinței sociale. Discursul regizoral se integrează unei vaste mișcări de idei, inovațiile propuse depășesc adeseori planul formal, accentele polemice încearcă să definească aspirațiile unei generații. În miezul acestei efervescențe, majoritatea cronicarilor ignoră cu multă candoare sugestiile și implicațiile viziunii regizorale, rezumîndu-se să scrie, după cum au învățat la școală, despre piesă, actori și scenografie. Este elocvent faptul că nici pînă în prezent n-au încetat discuțiile naive despre apartenența sau nonapartenența dramaturgiei la literatură. Lipsseste implicarea curajoasă, ardența intelectuală, temperatura pură a pasiunii. Lipsseste esul teatral capabil să lumineze și alte zone decît cele puse în valoare printr-o simplă analiză profesională.

Dacă vom judeca eficiența cronicii dramatice prin prisma acestor incertitudini, vom înțelege probabil mai bine de ce nu reușesc cronicarii să impună sau să scoată de pe afiș un spectacol. Actul critic rămîne o îndeletnicire minoră și nu se constituie în act de creație. Marele public întuiește această suferință a cronicii dramatice și acordă comentatorului de serviciu exact importanța pe care acesta o merită. Iar cronică dramatică rămîne în continuare un exercițiu steril care comentează piesa în afara literaturii și spectacolul în afara sensului major al marii culturi umane.

Aceasta nu este numai o crimă, este și o eroare, cum ar spune bătrînul Talleyrand.

MIHAIL SABIN

bilanț și perspective

(Urmare din pag. 1)

tură, în cerșetare științifică și conducerea planificată a societății se prevăd îmbunătățiri care, în perspectiva următorilor 15—20 de ani, vor așeza România în rîndul statelor dezvoltate. În economie, se va asigura, între altele, la toate nivelele, o conducere strict științifică și creșterea rolului consiliilor și comitetelor oamenilor muncii; se va asigura, pînă la finele actualului cincinal, mecanizarea tuturor lucrărilor agricole, se va dezvolta și mai mult democrația cooperatistă; în transporturi, construcții, în potențarea activității de proiectare, în sistemul de pregătire a cadrelor pentru toate sectoarele economiei și vieții sociale se vor înregistra de asemenea substanțiali pași înainte. O latură foarte importantă a procesului de perfecționare a societății noastre, a arătat în raportul său tovarășul Nicolae Ceaușescu, o constituie dezvoltarea și adîncirea democrației socialiste, intensificarea participării maselor la conducerea societății. „...Societatea trebuie să cunoască cum sînt gospodărite mijloacele materiale și financiare, cum își îndeplinesc sarcinile colective de conducere. Nimeni și sub nici o formă nu se poate sustrage controlului și răspunderii față de oamenii muncii”. În cadrul acestor măsuri, atribuții sporite vor avea organizațiile de masă și obștești, ca și Frontul Unității Socialiste.

O deosebită importanță este acordată, în perspectiva perfecționării vieții noastre social-politice, muncii ideologico-educative. Dezbaterea problemelor acestei munci, care a cuprins în a doua jumătate a anului 1971 mase de milioane de oameni — practic, întreaga țară, a dus la însușirea de către popor a vastului program de perfecționare și amplificare a activității ideologice și de educație socialistă aprobat de Plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie. Depășind cadrul activității ideologico-educative, programul stabilește, de fapt, căile pentru afirmarea hotărîră și consecvență, la scara întregii societăți, a principiilor de viață comuniste. De aceea, arată secretarul general al partidului, „se poate spune că el constituie partea integrantă a programului elaborat de Congresul al X-lea al partidului privind înălțarea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră”.

În ceea ce ne privește, aici, pe pămînturile dintre Dunăre și Mare, ne vom strădui în continuare să dăm viață mărețului și însușitorului program de perfecționare și dezvoltare a societății socialiste multilateral dezvoltate. „Cincinalul înainte de termen!” este ideea care-i animă și pe oamenii muncii din Dobrogea; muncitorii Șantierului naval, harnicii lucrători ai portului, chimiștii Năvodarilor, marinarii flotei noastre comerciale, prezentă pe toate meridianele planetei, au raportat Conferinței Naționale noi și noi realizări, toate colectivele de muncă fiind ferme în hotărîrea de a triumfa asupra timpului. În ziua începerii lucrărilor înaltului for al comunistilor, mecanizatorii și țărani cooperatori din județul Constanța au raportat partidului încheierea campaniei de recoltare a grîului de pe cele 173.000 hectare cultivate. Intellectualitatea dobrogeană este, la rîndul său, hotărîtă să contribuie cît mai deplin, cît mai eficient la mărețul program pe care partidul l-a alcătuit pentru dezvoltarea României Socialiste și așezarea ei pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație. Așa încît putem spune că și aici, în Dobrogea, toate inimile au bătut și bat fierbinte, cu totală adeziune, la înaltul îndemn al partidului comunist.

DOBROGEA — PERMANENȚĂ ÎN ISTORIE (I)

Dacă străinul — și, nu o dată, localnicul — este incîntat de figurinele callatiene, grațioase, impresionat de ordinea rectangulară a cetății Histriei, covîrșit de grandoearea imensei movile etnogenetice de la Adamclisi, revelația Dobrogei ca entitate arheologică este deplină de-abia în Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, acolo unde drumul de la Tezaur și Lapidarium către epoca Veacului de Mijloc este presărat la fiecare pas cu vestigii ale spațiului dintre Dunărea cea arcuită și Mare. Așezămînt de valoare europeană, instituit pe temeiurile cele mai moderne ale artei prezentării și informării, Muzeul înfățișează, deopotrivă pentru toate provinciile, istoria neamului care s-a alcătuit în creuzetul Carpaților și, de jur-împrejur, la poalele lor, istoria celor ce trăiesc și au trăit în cuprinsul României; ceea ce ne interesează însă aici, ca oameni care țin de aceste meleaguri, este chipul în care a fost reflectată viața în timp a comunităților umane din Dobrogea. Poate părea prezumțios dar o spunem cu mîndrie: Dobrogea de piatră și de aur, Dobrogea pomenită de Herodot și Polybius, Dobrogea „Istrului cu șapte guri dintre care cea mai mare este numită Gura Sacră”, cum spunea Strabon, Dobrogea geților viteji și cinstiți, care i-au deschis brațele nefericitului sulmonez. Dobrogea este prezentată masiv în arheologia acestei țări și admirabil ilustrată în sălile Muzeului. Cutezăm și mai mult, anume, a spune că faptul este valabil și pentru locul de azi al acestui tărîm în conștiința contemporaneității. Cînstirea se cuvine, firește, celor care au știut, într-un răstimp infim față de durata multimilenară a istoriei dobrogeane, să transforme din rădăcini o provincie unde vremea părea că se scurge fără mari zbateri...

☆ „Gînditorul” și „Femeia șezînd”, celebrele statuete de lut ars, descoperite acum douăzeci de ani în necropola neolitică de la Cernavodă, aparținînd culturii Hamangia... Bărbatul își ține capul în mîini, Homo cogitans, într-o poziție de mare plasticitate. Torsul viguros, dar cu o oboseală inefabilă în mușchi, membrele superioare și inferioare dispuse în două registre de căutăta simetrie, găvanele ochilor, scobite în semn de sugestie a reflecțiunii, totul amintește de sublimarea programatică a sculpturii secolului XX, de spiritualizarea cărnii la Brâncuși sau de volumele lui Moore. Perechea feminină, sălășluind în același mormînt, ca o prefigurare a marilor mituri literare ale dragostei, are carnația parcă mai abundentă, mai acuzată... Au trecut de la modelarea lor, în neoliticul primar, aproape 4000 de ani. De la publicarea lor de către profesorul D. Bericiu în celebra revistă „Antiquity” („Neolithic Figurines from

Muzeul de istorie al R.S.R.



„Femeia șezînd” — statueta neolitică de lut ars, de acum 5000 de ani, descoperită la Cernavodă

Rumania”, 1960), „Gînditorul” și „Femeia șezînd”, superbe atestări ale vechimii cugetării filosofice și plastice în aceste locuri, au fost obiectul unor studii de răsunet internațional: al lui V. Mijlocic de la Universitatea din Heidelberg („Germania”, vol. 41, 1963), al Marijei Gimbutas de la California („Biennial Review of Anthropology”, ale Sonici Cole („The Neolithic Revolution” Londra), G. Clark, St. Pigott („Prehistoric Societies”), cel din Buletinul UNESCO din septembrie 1963. Astăzi, despre cele două statuete din pîntenul de calcar de deasupra Dunării se vorbește în toată lumea, ca despre frescele de la Tassili sau manuscrisele de la Marea Moartă. Amîndouă figurinele vorbesc despre geniul oamenilor dintotdeauna ai acestor spații, plămădă a neamului nostru descîns din zorii istoriei, încît cuvintele lui Vasile Pîrvan, cel care a iubit cu patimă Dobrogea, par a fi fost scrise anume pentru ele: „M-am deprins a vedea doar două lucruri vrednice de străduințele și de iubirea noastră: cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine, cultul entuziast al geniului omenesc, continuu invins și continuu din nou biruitor”.

...Vestigii din epoca bronzului (1800—1200 î.e.n.); căni de lut cu corp ovoidal; unelte și materiale din depozitul de bronzuri de la Simbăta Nouă — Constanța: culturi, unele ornamentale, seceri, turte de fier; urne ale culturii Basarabi, creație a Tracilor, atestați de către greci la 800 î.e.n. (în Dobrogea îi pomenesc Hecateu din Milet), dovedesc că viața materială și spiritualitatea sînt permanente ale spațiului pon-

tic, jalonate de-a lungul istoriei prin creația miinilor lui Homo faber. Din Histria secolelor VII—VI, ne-au rămas oapăte cu delicate cizeluri, vase din multimea cărora se remarcă unul avîndu-i, incizați pe smalt, pe Oedip și Sfinxul, schițați cu acea rară știință a desenului elin. Monstrul theban a încremenit într-o poziție hieratică, Oedip îl scrutăză batjocoritor, într-o atitudine semeată, înfășurat într-un drapaj splendid. Un Kalpis — vas de bronz — înfățișîndu-l pe Dionissos (Callatis, sec. IV î.e.n.), un cantharos elenistic de la Satu Nou, capiteluri cu ove, amfore de Chios, Rhodos, Heraclea, Sinope, Tassios, forme în care au încremenit liniile unduitoare ale celor mai frumoase femei, ceramică de la Telița, hidrii, piese de necropolă histriotă, dintre care un vas cu toate pare a aparține unei vîrste arhaice în sensul în care arhaică este și vremea poemei homerice, stele funerare: de actor (Tomis, elenistică), a unui elev cu didascalul său (Callatis), a lui Heraklion, fiul lui Nikon callateanul, tanagrale, o ediculă votivă, înfățișîndu-le pe Moire, cele urzitoare de soartă, cu un formidabil realism al detaliului, fragmente de gnomon în marmura căruia sînt incorporate aproape trei milenii — pe scurt, sute și sute de vestigii schițează tabloul unei vieți puse sub dublul semn al lui Mercur și al Athenei. Splendide, uluitoare sînt piesele tezaurului de la Agighiol, descoperit în pămîntul care a adăpostit oasele căpeteniei trace Kotys: cupe canelate, două pahare cu dublă evazare, acoperite cu o ornamentică a cărei frumusețe nu încap de-

lui Dolores Ibarruri, articole din „Scînteia” ilegală, fotografii ale companiei de pușcași români „Grivița”, ale bateriei „Tudor Vladimirescu”, ale unor eroi ca Nicolae Cristea) stă la răscrucea modalităților de abordare a problemei folosite de autorii citați mai sus. cartea fiind totodată notație memorialistică, reportaj și studiu de istorie politică, pătrunzător în miezul chestiunilor. Toate momentele semnificative ale luptei internaționale liștilor români în Spania sînt descrise în această carte a cărei notă specifică derivă din imbinarea notației memorialistice, directă, încărcată de culoare, reconstituind cu uneltele reportajului elevat scene de grup, situații de luptă, portrete, cu analiza politică lucidă și pertinentă a tragediei poporului spaniol.

A. M

cit stîrbită în tiparele descrierii curente, un coif, cne-mide. Unul din aceste pulpăre înfățișează o mască lucrată în argint ciocănit: ochii, imenși, au o fixitate stranie, gura este perfect desenată, pe cap — o diademă din reliefuluri spiralete, după cum spirale sînt și șerpilor care pleacă în relief din masa plăcii de argint pentru a crește în melc, totul lucrat cu migală și finețea celor mai iscusiți orfevieri. Cupele sînt ornate cu solzi, apoi cu capete de acvile care închipuie un lanț zoomorf, cu cerbi ale căror proporții sînt desăvîrșite. Împreună cu alte piese, tezaurul de la Agighiol („cea mai impresionantă descoperire... în care își dau întâlnire cele trei elemente, cel tracic, cel scitic și cel elenic”, cum spune prof. D. Bericiu) stă mărturie despre înalte valori ale civilizației tracice din Dobrogea. Nu mai puțin interesante sînt monumentele epigrafice din Muzeu, de o bogăție nespūsă. Există aici texte în piatră de interes aparte nu doar pentru epigraf sau lingvist ci, la fel, și pentru sociolog sau istoricul doctrinei juridice. Pe o lespede de 1,80 m, următoarele cuvînte atestă legăturile Histriei cu șeful get Zalmodegikos: „Diodoros al lui Thrasycles, Procritos al lui Pherecles și Clearchos al lui Aristomachos au fost la geți și l-au convins pe Zalmodegikos să le dea înapoi 60 de ostateci și veniturile cetății...” (Apartenența etnică a lui Zalmodegikos a fost cit se poate de clar demonstrată de către D.M. Pipidi în vol. I al lucrării „Din istoria Dobrogei” — pp. 225—226).

Deosebit de însemnat este tratatul de alianță dintre Callatis și Roma (cel mai vechi text latin din această parte a Europei), prin care cele două cetăți își stipulau reciproc relații de neutralitate și asistență. Nu numai materialul vestigial vorbește despre lumea daco-getă din Dobrogea. O imensă hartă murală indică punctele de atestare a acestor populații: Ostrov, Dinogetia (sec. V—I), apoi în punctele unde romanii vor clădi castre ca la Axiopolis și Carsium — practic, pe întregul teritoriu al Dobrogei, s-au aflat geți, „cei mai viteji și mai cinstiți dintre daci”, cum spune Herodot. La Enisala — Tulcea, a fost descoperit un cimitir getic, obiectele conținute fiind mărturie a coexistenței romano-dacice (ceramică dacică, lucrată cu mîna, alături de vase romane, se practica ritualul incinerării și obiceiul spargerii rituale a vaselor); pe o stelă funerară scrisă în latină: Eu, Skirtos Dacul, de condiție liberă... înainte de vreme zac în Tomis, avînd ca locuință mormîntul” (sec. III e.n.). Vasele romane de sticlă, cu reflexe opaline, cupe și farfurii de forme bizare, terra sigillata — ceramică romană de lux, exemplarele dintr-un statuarium extraordinar: capete cu frizura știută (Ostrov) stau de forum, o Venere, un nemaipomenit portret de femeie bătrînă, cu ochii încărcăți de tristețe metafizică, sculptat cu adîncă pătrundere psihologică, apoi celebra inscripție de la Tropaeum Traiani (316, cu prilejul refacerii cetății, sub Constantin și Liciniu: numele acestuia e șters cu ciocanul, în urma înfrîngerii de către Constantin) — totul grăiește despre traiul romanilor alături de dacii cei dintotdeauna aflători aici, trai care este însăși vremea etnogenezei noastre. Municipii romane la Troesmis, Tropaeum Traiani, castre la Dinogetia, Cerna, Arrubium, Cius, Carsium, Ulmetum, Zebil, Murighiol, Nufărul, Salsovia, Aegyssus, sate daco-romane la Casian, Lazus, 23 August, Comana, Ostrov — toată această lume se întrepătrundea într-o sinteză din care avea, în Dobrogea ca și în celelalte părți ale cuprinsului României de azi, să răsără un popor nou, intrat cu note distincte între neamurile Europei.

AL. MIHALCEA

CARTEA POLITICĂ

O cronică a spaniei eroice

Cine a citit fie cărți, fie articole semnate de contemporani ai evenimentelor din Spania anilor 1936—1939 — scriitori și publiciști membri ai partidului comunist, simpatizanți ai acestui partid sau oameni de largă orientare democratică, nu se poate să nu fi remarcat existența unei note comune tuturor acestor mărturii: strigătul patetic, uriașă convulsie a conștiinței ca în fața unei crime monstruoase, cum a și fost de altfel acțiunea fascistă în Spania, preludiu la cel de-al doilea război mondial. Au scris despre războiul civil din Spania Victor Eftimiu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, C. Parhon, George Macove-

cu, George Ivașcu, Gaál Gabor, László Bányai; au scris Luigi Longo, Santiago Carillo, Ludwig Renn, A. Malraux, Simone Téry, Geneviève Tabouis, Nehru — o bibliografie impresionantă căreia i se adaugă lucrarea fostului voluntar din brigăzile internaționale, comandantul artileriei brigăzii a XI-a, Valter Roman — „Sub cerul Spaniei. Cavalerii speranței” (Editura militară, Buc., 1972). Într-un fel, acest masiv volum (400 de pagini, o amplă iconografie: reproduceri după desenele pictorului Z. Pribyl, și el fost combatant, facsimilele unor documente ale comandamentului antifran-chist, ale unor mesaje ale

RED.: Tovarășe ministru Ta Quang Buu, cum privești, ca matematician, rolul matematicii în fundamentarea unei concepții științifice despre lume și viață la tineretul studențesc?

TA QUANG BUU (ministru învățămîntului superior și mediu de specialitate din R.D. Vietnam): Matematica oferă un model operațional al lumii. La început ea reflecta lumea științelor fizice. Modelul determinist al lui Newton a atins apogeul său odată cu dezvoltarea fizicii matematice, dar limitele acestui sistem au fost relevate de mecanica cuantică, fizica particulelor și de astrofizică. Matematica și-a extins apoi domeniul său în chimie, ca fizică a particulelor, și în biologia statistică.

În cursul ultimilor 20 de ani, matematica, împreună cu cibernetica și teoria generală a sistemelor, începe să reflecte lumea legităților ordonatoare, a controlului și a gestiunii și, prin aceasta, caută să reflecte relațiile cele mai profunde ale materiei anorganice, ca și ale materiei vii, și interacțiunile încă misterioase dintre materie și viață.

În momentul de față, ambiția matematicii este foarte mare. Ea nu face decât să reflecte. Prin lanțul: lumea exterioară - bază materială - software - ideologie - hardware - bază materială - lumea exterioară, omul transformă lumea și prin asta se transformă pe el însuși. Acest lanț este un lanț-spirală crescătoare. Matematica, cu ajutorul termodinamicii fenomenelor ireversibile, vine să întărească încrederea în progres, în acest „finalism” materialist-dialectic, care face parte din concepția marxist-leninistă asupra lumii.

În concluzie, matematica este un model perfectibil în mod indefinit, dar ea nu este mai mult decât un model.

RED.: Ca savant latinist bine-cunoscut în lumea specialiștilor și ca pedagog, ce ne puteți spune în legătură cu situația studiului limbii latine în lumea contemporană?

RUDOLF VERDIÈRE (profesor la Universitatea din Bruxelles): În urma contactelor pe care le-am stabilit în România, am avut plăcerea să constat că, în țara dv., începe să nu se mai facă greșeala, pe care noi continuăm să o facem în Belgia, diminuînd locul limbii latine în formarea tineretului studios (mai ales în învățămîntul universitar). Un rezultat remarcabil al acestei politici culturale este familiaritatea românilor cu lumea latină și cu reprezentările ei moderne. Promovînd calea cunoașterii sistematice a spiritului culturii latine care, de altfel, a făcut ca timp de secole civilizația europeană să fie superioară altor civilizații, înseamnă a înarma tineretul cu o nouă posibilitate de colaborare și înțelegere între oamenii de pe toate meridianele.

HARRY SCHNUR (profesor la Universitatea din New York): Și eu sint de părere că studiul latinei este o disciplină formativă importantă. Regret că la noi, în America, nu s-a ajuns

învățămîntul superior în contemporaneitate

la o situație prea bună în acest sens. Există mai multe motive: estimarea lucrurilor așa-zise practice, goana după avantaje economice, disprețuirea valorilor intelectuale. Am văzut cu plăcere, aici, că tineretul academic român e devotat idealului, respectînd o viață de muncă, chiar foarte dură uneori, în timp ce, la noi, tinerii manifestă prea puțin interes pentru toate acestea. Natural, există excepții, dar, pe scurt, se poate vedea în Europa occidentală și în America un tineret ce preferă muncii — lenea, drogurile, viața hippy.

Deci, în ceea ce privește studiul latinei în America, sint pesimist. Or, studiul latinei e o forță civilizatoare de prim rang. Copernic, Kepler — citez la întîmplare —, precum și mari medici, mari botaniști, mari umaniști au scris în latină opere durabile, surprinzătoare și astăzi prin acuratețea expresiei, prin frumusețea ei. Și în prezent latina modernă ar avea posibilitatea să exprime orice gînd, cu o precizie care lipsește multor limbi, adăugînd și avantajul că o limbă comună îi va reuni și mai mult pe savanți. Introducerea latinei — ca limbă a științei — ar aduce o mare contribuție la înțelegerea, la diferite nivele, a oamenilor.

2. METODE ȘI MIJLOACE DIDACTICE

— Una din problemele care influențează eficiența învățămîntului este alegerea unor metode de instruire și predare a cunoștințelor care să asigure studenților atît formarea unui orizont larg, cit și specializa-

rea riguroasă. Notăm, în continuare, opiniile interlocutorilor noștri.

J. SCHMITT JENSEN (profesor la Universitatea din Højbjerg — Danemarca): Ca profesor, nu fac o distincție între metodele actuale de învățămînt și orientările moderne de cercetare. Dacă ar fi să vorbesc despre una dintre ele — structuralismul —, mă declar de la început adeptul unui structuralism suplu. E dificil să rămii pe un plan strict sincron. Pentru a ajunge la o descriere adecvată, pertinentă și simplă a structurii lingvistice, se impune o disciplină riguroasă în cercetare, pe care ne-o dau numai mașinile electronice. Acestea fac posibilă crearea unor limbafe fără re-

ancheta internațională TOMIS

ferințe metafizice. Dacă nu e prea mult spus, eu aplic în cercetarea lingvistică un sistem personal. Îmi vine greu să-l rezum în cîteva cuvinte; voi spune doar că l-am botezat *sintaximatica* și că el constă în abordarea studiului sintaxei cu intenția de a obține rezultate la fel de precise ca în cercetările asupra fonologiei.

Am făcut aplicații asupra limbii italiene și voi încerca să extind aplicarea și la limba română.

Pentru că am pornit de la o întrebare privind metodele de învățămînt, vă mărturisesc că elevilor mei le-am acordat de-

plină autonomie: ei înșiși sint avizi de cercetări independente, eliberate de orice canoane și, în acest caz, profesor și student, deopotrivă, ne bucurăm de a avea unele puncte comune de plecare și de a descoperi în fața noastră căi larg deschise. Acceptați să numim aceasta o metodă?

— JEAN BRUN (profesor la Universitatea din Dijon — Franța): S-a vorbit despre tehnică ca despre un „zeu” al lumii moderne. Universitatea are misiunea nu numai de a forma specialiști — slujitorii acestei mari puteri, — dar și de a o face cunoscută și celorlalți, de a o explica, uneori, pe alte căi decît ale tehnicii, cu alte mijloace. Oricine înțelege că viitorul societății nu este în întregime facilitat de tehnică: ce societate dezvoltată ar putea să facă abstracție de o cultură complexă și veritabilă? Excesele produc, aproape imediat, crize. Mașinile și ameliatoarele viteze au avut efectul unui adevărat drog, în rîndurile unui tineret dezorientat, fără un ideal. Cit despre reacția de fugă din captivitatea tehnicii sau a realității, în general, se știe spre ce zone inumane a condus. S-au găsit pentru aceste excese și argumente filozofice (de exemplu filozofia veche asiatică). Dar nu despre formele paroxistice ale prezentului vreau să vorbesc. Desigur, este o problemă esențială aceea de a forma specialiști, de a pretinde de la generațiile noi să se specializeze în tehnica modernă (în Franța, însă, tineretul se îndreaptă în proporții mari spre studiul foarte actual al științelor umane, lăsînd uneori descoperite anumite nevoi ale țării). La fel de importantă este însă cunoașterea tehnicii și sub înfățișarea ei ca fenomen social.

Cred că Universitatea are, în acest context, misiunea de a-i ajuta pe viitorii specialiști ca, odată cu aprofundarea profesiei, să nu ignore celalalte valori ale cunoașterii, iar culegerea informației de specialitate să nu îngreudească libertatea și voința acestora de a gîndi lumea, în toate aspectele sale, de pe poziția științifică pe care au atins-o. Pentru a concretiza un astfel de ideal, rolurile trebuie împărțite între cel care educă și cel care este educat.

NACIO PAPAZOV (președintele Comitetului de stat pentru știință, progres tehnic și învățămînt superior din Republica Populară Bulgaria): Problemele dotării instituțiilor noastre de învățămînt superior, formă care asigură pregătirea studenților, se realizează prin două direcții principale: 1) prin fondurile centralizate conform planului de 5 ani — pe care ministerul le pune la dispoziția instituțiilor la cerere; diferitele ministere de resort aprovizionează instituțiile de învățămînt superior cu aparatura necesară, de asemenea, la cerere, și 2) prin autodotare — o acțiune amplă, realizată cu aportul Academiei și al Universității. Aș vrea să menționez, aici, rolul deosebit al Institutului de mașini electrice, care are ateliere de standard proprii. Ceea ce merită subliniat în acest context este contribuția studenților la îmbogățirea și îmbunătățirea bazei materiale a diferitelor școli superioare. Cu alte cuvinte, mijloacele de învățămînt sint opera studenților.

HENRY CAVANNA (profesor la Universitatea din Navarra — Spania): O dilemă a învățămîntului modern este: ce anume formăm, specialiști sau oameni cu un orizont larg? Un veritabil specialist face întotdeauna dovada că specializarea nu e contrară deschiderii unui vast orizont de cunoaștere. Analiza nu e contrară sintezei. Ceea ce trebuie evitat este ca un rău analist să facă sinteze, pornind de la o viziune îngustă. Adevărații specialiști aduc o soluție, un punct de vedere concret, însă acestea sint spirit finite pe o viziune de ansamblu. Specialistul adevărat stăruie întotdeauna asupra sintezei.

Pentru a fi onest, sint obligat să spun că nu toți cei care studiază un domeniu au același talent. Nu am o viziune aristocratică a lumii, în sensul peiorativ al cuvîntului. Istoria probează că în orice moment al ei a existat o avangardă, care a devansat, prin idei și soluții, contemporaneitatea. Dar această „elită” nu a fost totul. Într-adevăr, ea a jucat un rol însemnat — dar numai unul singur, însă sint multe alte roluri în lume. Toți oamenii pot fi utili dezvoltării și progresului. Într-un fel, toți putem deveni „elită”.

MARIANA FILIMON,
MIHAI BUJENIȚĂ

Muzeul de istorie
al R.S.R.



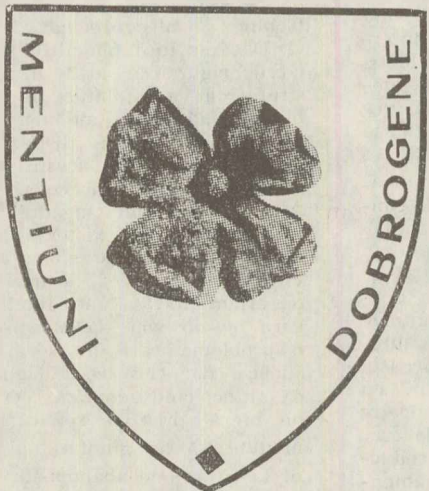
Medalion funerar.
Aiud (jud. Alba),
sec. III e.n.

expo - constanța '72

Hirtie de Palas: candorile lebedei, fildeş irizat, transformarea unei paste amorfe în minuni pe care mina le pipăie cu incintăre iar ochiul le contemplă surprins — „La fabrica de celuloză y papel”, „La fabrique de célulose et de papier”... Hirtia de Palas a ajuns pînă la mii de kilometri de locurile unde a fost făcută, este azi o prezență certă pe piața internațională de resort. **Ciment de Medgidia și de Cernavodă:** saci de cite o jumătate de chintal — „Cement Portland, Vitrocim — Medgidia, Rumania”; îi iau de pe chei macaralele cu gît de saurieni și-i lasă cu miile de tone în pintecele vaselor englezești, liberiene, grecești... **Stofe de la „Integrată”:** carouri fine, delicate, — sau dimpotrivă, accentuate, cu multă căutare pe piețele externe, de pildă, în R.F.G., țesături de lină, poate de la Merinosul de Palas, pastelate, un deliciu al simțului tactil și vizual; **I.M.U. Medgidia:** 400 de inovații în ultimii ani, remorci de mare capacitate, despre geneza cărora am scris nu de mult cu bucuria parti-

cipării la un act de creație; **Șantierul Naval:** cum nimeni nu poate aduce, oricît de bine intenționat ar fi, un vapor de 1200 t la o expoziție... terestră, întreprinderea prezintă doar piese de dimensiuni rezonabile — polizoare pneumatice, mașini de bordurat, extensoare hidraulice, scule pe care muncitorii de aici le folosesc la construcția noulor nave românești. **Trustul de construcții industriale:** silozuri imense, orgi de beton pentru grînele Dobrogei... **Cooperativa agricolă de la Satu Nou** expune grîu din soiul cu care a atins 5114 kg la hectar; **milioniarii de la Comana** — floarea-soarelui. Anul trecut, ponderea procentuală a județului nostru în producția republicană a agriculturii era de 9,1 la grîu, 13,9 la floarea-soarelui, 10,1 la struguri, 9,7 la lină. Deci a unui județ între 39. Cifrele ni se pare că nu mai au nevoie de nici o însoțire de cuvinte. Este ceea ce dovedește expoziția care înfățișează, la Sala Sporturilor, realizările acestor locuri și care atestă o dată mai mult realismul cuvîntului de ordine: „Cincinalul în patru ani și șase luni!”

A. M.



La 19 iulie 1972 s-au implinit 31 de ani de la executarea lui Filimon Sirbu, militant al mișcării muncitorești din țara noastră.

De copil a cunoscut foamea, truda, umilința.

În octombrie 1930 — la 14 ani — Filimon Sirbu intră ca ucenic strungar la Atelierele Direcției porturilor maritime din Constanța (S.N.C.). În scurt timp face cunoștință cu alfabetul luptei revoluționare. Se documentează pe linie politică, citește lucrări marxiste, participă la activități ale U.T.C. și astfel devine tot mai cunoscut.

În mai multe ocazii face dovada calităților sale de om dirz, curajos, perseverent.

Este concediat în 1935; datorită presiunii muncitorilor este reprimat la lucru, însă este transferat la silozuri unde munca era extrem de grea și vătmătoare pentru sănătate.

La adunarea din toamna anului 1936 pe tema „Lupta împotriva fascismului“, Filimon Sirbu, ca și alți participanți la conferință, este arestat și condamnat la 6 luni închisoare ca minor. La Tribunalul militar unde a fost judecat, a declarat răspicat: „A fi antifascist nu este nici o vină. Dimpotrivă, această înseamnă a-ți iubi cu adevărat patria“.

După ispășirea pedepsei nu este primit nicaieri la lucru. Muncește ca hamal în port, urmărit de siguranță. Înfruntă cu bărbăție și curaj lipsurile materiale, arestările ocazionale și continuă activitatea revoluționară.

Devenind prea cunoscut de agenții siguranței din Constanța, organizația de partid a hotărât în toamna anului 1937 ca Filimon Sirbu să-și continue activitatea la Brașov. În martie 1938 este încorporat la Reg. 7 grăniceri cu sediu la Baia Mare. După perioada de instrucție cu comportament ostășesc exemplar, primește gradul de sergent și detașare la Carei în cadrul unei companii de recunoaștere. Prin firea sa energică, priceperea, atașamentul față de oameni și cunoștințele politice, ideologice și culturale a reușit să fie respectat, iubit și apreciat de militari și gradați. Este numit instructor la formațiunile de premilitari, apoi fu-rier la biroul de corespondență secretă la comenduirea pieței din Carei. Și la Carei, Filimon Sirbu desfășoară activitate revoluționară atât în rindul militarilor cit și al civililor. În imobilul din actuala str. Petői Sándor nr. 108 din Carei, la familia plutonierului reangajat Matei Vasile, a fost amenajată o mică „tipografie“ manuală, unde erau redactate manifeste, afișe „fluturași“ cu apeluri, îndemnuri la luptă împotriva exploatații, a fascismului, a forțelor războinice. În martie 1940 Filimon Sirbu împreună cu gazda (nu era subchiriaș) se mută în str. George Cosbuc nr. 17 din Carei unde va locui pînă în septembrie. În această perioadă face 2—3 drumuri la Constanța unde ia legătura cu activiști de partid, primește instrucțiuni, sfaturi. În vara lui 1940 trece la acțiuni riscante de procurare de arme. Autoritățile militare bănuiesc ceva în legătură cu Filimon Sirbu. Deși nu găsesc nimic compromițător este mutat la biroul foi de drum. În locul său este trecut un militar prieten și tovarăș cu Filimon.

Peste puțin timp au sosit la Comenduire, la biroul „corespondență secretă“, un ordin și fișa personală a lui Filimon Sirbu prin care siguranța anunță că Filimon Sirbu este condamnat pentru activitate comunistă. Acest ordin confidențial a fost distrus de Filimon Sirbu în înțelegere și de comun acord cu militarul de la serviciul de corespondență asumîndu-și riscurile grave ce decurgeau din acest act temerar.

În armată s-a încercat un atentat împotriva sa și fusese împușcat în spate. Așa cum reiese din scrisoarea din 28 februarie 1940. la spitalul militar cam. 24 din Satu Mare i se cin-ta seara la ureche ba Marseilleza. ba Internaționala. doar să-l prindă. Rana i s-a deschis. În-

tr-o altă scrisoare din 14 noiembrie 1940, relatează că a fost internat în spital la Craiova. Eliberat din armată la 11 aprilie 1941 reia legăturile cu mișcarea revoluționară activînd mai întîi la Brașov, apoi, după scurtă vreme, la Constanța unde la parte alături de alți comuniști, la acțiunea de demascare a caracterului nejust al războiului antisovietic, chemînd forțele patriotice la crearea unui larg front antihitlerist, la acțiuni de subminare a mașinii de război fasciste.

Filimon Sirbu, devenit în 1941 membru al P.C.R., primește sarcina de mare răspundere — ca secretar al organizației județene U.T.C. Constanța — de a conduce acțiunile de sabotaj din orașul și portul Constanța. În această calitate desfășoară o laborioasă activitate politică și organizatorică.

Pe lîngă acțiunea propagandistică desfășurată la Societatea de autobuze „Săgeata“ din Constanța, unde lucra în calitate de controlor, participă la pregătirea și organizarea acțiunilor revendicative economice și politice care aveau loc în întreprinderile orașului.

Organizează tinerii în comitetele de luptă contra războiului, îi îndeamnă să participe activ la grevele care izbucnesc la Șantierul Navale, la Fabrica de armament „Getta“, la Societatea de autobuze „Săgeata“, la Uzina electrică etc.

FILIMON SIRBU

În felurite ocazii, pe sirmele de telegraf din oraș erau descoperite mici stegulețe purpurii, pe ziduri erau lipite manifeste ale partidului comunist care chemau la luptă pentru răsturnarea orînduirii burghezo-moșierești; broșurile și materialele ilegale circulau tot mai frecvent în cartierele muncitorești.

Pe străzile orașului, ba chiar pe clădirile ocupate de hitleriști, apar manifeste și inscripții antirăzboinice; în curțile caselor și în parcuri se găsesc plucuri cu material de propagandă comunistă, antirăzboinică; în port și la șantierul naval izbucnesc conflicte. În fabricile de armament sînt rebutate numeroase piese, un depozit hitlerist este aruncat în aer, sînt tăiate legăturile telefonice dintre Comandamentul german și cel român din Constanța.

psihologismul

(Urmare din pag. 5)

dindu-se că poate nu era încă totul pierdut. Dar cînd se aștepta mai mult de bucuria acestei nădejdi, muzica începea să se încălcească. Note discordante și disonante se auzeau deodată. Un fel de vuiet dezordonat răzbătea prin pereții salonului ca și cînd prin cine știe ce întimplare clapele pianului și-ar fi schimbat locul între ele, cuprinse de un haos pe care min-tea înnorată a fetei nu o mai putea descîlci. (op. cit., p. 55) În alte locuri indicația rămîne, exterioară și convențională. E evident că recitalul pe care efeminatul Lucian din **Desfigurării** Sandei Movilă (în care la un moment dat apare chiar și Enescu) îl dă în fața refulatei Ada, interpretînd „cu degete înfrigurate, neuitatul „Vals nr. 6“ de Brahms, încărcat cu filii de parfum, de șoapte și de iubire“, nu e decît o galanterie ieftină de salon. Neeficiente din punct de vedere al sondajului psihologic rămîn și versiunile epice ale Ilincăi din **Pinza de păianjen**, după un intermezzo de Brahms ca și indiferența cu care răsăfăta Ann din **Zilele nu se întorc niciodată** repetă Chopin și sonate de Mozart, încercînd să realizeze un „triolet“ sacadat și fals.

Autorii acestor acțiuni sînt căutați cu disperare de siguranța din Constanța. Datorită unei trădări, duminică 22 iunie 1941 exact în ziua cînd s-a declarat războiul, pe plajă, la Mamaia, în locul numit „Pescărie“ sînt arestați 5 tineri printre care se afla și Filimon Sirbu. Deși torturat și bătut de cei de la siguranță Filimon Sirbu nu a trădat și nu a desconspirat nimic. Pe banca acuzăților, la curtea marțială a Comandamentului II teritorial, mutată la București, în localul liceului „Gheorghe Lazăr“ el s-a manifestat ca un acuzator al regimului antonescian.

Deși știa că va fi condamnat la moarte, la proces s-a purtat plin de demnitate demascînd fără cruțare fascismul. A înfruntat moartea cu fruntea sus, cu gîndul la viitorul luminos al țării, în a cărui înfăptuire credea din toată ființa sa. A căzut strigînd: „Trăiască România liberă“ și „Moarte fasciștilor“.

Completul de judecată prin sentința nr. 22 din 4 iulie 1941 a pronunțat condamnarea sa la moarte. Ceilalți patru tovarăși ai săi: Alexandru Tunski, Eugen Giuglea, N. Buda și Gheorghe Dincă au fost condamnați la un total de 70 de ani închisoare. Condamnat la moarte, Filimon Sirbu a refuzat să semneze cererea de grațiere, deoarece de acest drept nu s-au bucurat și ceilalți patru tovarăși osîndiți. Ultimele zile și le-a trăit în închisoarea de la Jilava, de unde, la 14 iulie scrie fratelui său, Victor, ultima scrisoare. În după amiaza zilei de 19 iulie 1941, a fost adus în fața plutonului de execuție în închisoarea Jilava, la locul numit „Valea Piersicilor“. Procesul-verbal consemnează lăconic: „a fost împușcat la orele 17,45, cu pușca mitralieră“.

N-a lăsat să fie legat la ochi: „Primesc moartea cu ochii deschiși. Mor pentru o cauză națională“.

Istoria inscrie însă mai mult în cartea de aur: „Tinărul comunist Filimon Sirbu, ce nu împlinise încă 25 de ani, și-a privit moartea în față, cu capul sus: În întreaga sa activitate, a militat neîncetat pentru cauza partidului și apărarea intereselor celor mulți și exploatați“. Viața și activitatea sa revoluționară constituie pildă de slujire a partidului și poporului, de jertfă, eroism, dirzenie, spirit de sacrificiu, întru înflorirea și ridicarea României pe culmi tot mai înalte, pentru triumful socialismului în patria noastră.

N. Ț.

CONTEMPORANII NOȘTRI

un gînditor de la medgidia

Trăiește la I.M.U. Medgidia, între miile de inși care dau forme metalului brut, transformîndu-l în piese, în remorci auto și mașini agricole. un om care ar putea să pară ciudat.

Se numește Radu Ștefan, e închis în el, tăcut, pare totdeauna nemulțumit și veșnic chinuit de gînduri lăuntrice la care nu poate să ajungă nimeni decît atunci cînd ele capătă în sufletul lui proporții fantastice, îi cuprind toată ființa și atunci, aproape involuntar buesc în idei.

Se pune cu doi ani în urmă, încă o dată, într-o ședință, veșnicul imperativ al economisirii metalului. Radu Ștefan, maistrul de la S.D.V., stătea liniștit în bancă și asculta cu luare aminte ce spuneau tovarășii lui despre nevoia de a se recalcuła anumiți parametri ai unor piese, de a se reduce încărcătura de material la turnare și prelucrări. Atunci a simțit încă o dată că în mîntea lui a pătruns o sămînță ciudată, îl răscolește și la proporții, îi crispează fața și îi dă privirilor ținte fixe. Radu Ștefan, părea atunci, așa cum e el de obicei: închis, tăcut, chinuit de propriul său eu. În starea asta îl întîlnește un inginer tînăr la cantină, la o masă. Încearcă să intre în vorbă cu el, dar Radu Ștefan era absent.

— Ce te frămîntă, așa, tovarășe Radu, la ce te gîndești? a atacat el frontal, încercînd să deslușească firea celui de alături.

— Știi la ce mă gîndesc? La discuția aceea mai veche a noastră, despre economia de metal. Și am o idee. Ce-ar fi să facem osiile de la remorci din țevă în loc de bare metalice. Ar fi mult mai ușoare și mai trainice.

— Bine. dar capetele de osie trebuie să fie pline, pe ele se montează rulmenți, semeringuri... Doar să le sudăm la capete.

— M-am gîndit și la asta. Cu sudura nu merge. Se strică compoziția oțelului... Dar putem să tragem țeva la cald, la capete, cu un dispozitiv asemănător celui hidraulic de la tractoare și osia iese plină la extremități. Uite așa, și omul a scos creionul din buzunar și și-a demonstrat ideea care ajunsese în faza clarificărilor ultime. Foaia aceea de

hîrtie avea să devină un veritabil certificat de naștere a unei prețioase invenții prin care fiecare osie de la remorci cîntărea cu 16 kg mai puțin, autenticat apoi printr-un brevet de inventator, primul brevet de acest fel de la I.M.U.M. — care aduce anual întreprinderii o economie de 150 tone de oțel.

Credeți cumva că după aceea, Radu Ștefan și-a schimbat fi rea? Bucuria reușitei și-a consumat-o la fel de calm și de tăcut. Acum e tehnician proiectant, un loc mai potrivit aptitudinilor și preocupărilor lui, și e la fel de gînditor și frămîntat.

— La ce te gîndești, tovarășe Radu?

Dar el nu răspunde. Am aflat totuși că în el cresc alte semînțe de idei, și cu toate că cea care i-a adus primul brevet de inventator a adus uzinei o recoltă atît de bună, el se gîndește că în viitor recolta aceasta ar putea să capete proporții fantastice, pentru întreaga țară și pentru întreaga civilizație. Dacă osiile de vagon, dacă osiile de tramvaie, dacă toate osiile s-ar face din țevă, care este mai ușoară și mai rezistentă s-ar face o imensă economie de metal — materia primă a scheletului civilizației noastre. Ceea ce poate să pară și mai ciudat, omul acesta e frămîntat de gînduri chiar atunci cînd își propune să se relaxeze. În orele de odihnă e un excelent jucător de șah, joc de gimnastică a minții, în care este de mai multe ori campion județean și candidat maestru. Momentele lui de relaxare spirituală sînt asemănătoare cu pauzele de odihnă fizică ale celor care practică yoga. Un om simplu, unul din miile de oameni care dau forme metalului brut la I.M.U.M. transformîndu-l în prese, în remorci auto și mașini agricole, un gînditor contemporan care trăiește la numai 20 de kilometri de locul în care s-a descoperit celebra statuie de lut a gînditorului de acum 7.000 de ani. Cine se încumetă să-i ridice și lui o statuie, folosind doar o fărîmă din cele 150 de tone de metal pe care el le-a înlocuit anual doar cu o idee?

G. M.

limitat al legăturii sale cu opera, critica interpretativă se află în conflict cu aceea artistică: ea oferă o multitudine, ca să nu zicem o infinitate, de interpretări, care au o simplă tangență cu opera în chestiune, dar care dezvoltă o serie de observații, poate irefutabile, la proporțiile unui adevărat studiu, în timp ce, dimpotrivă, critica artistică propunea o privire unică asupra totalității obiectului la care se aplica, cu pretenții de exclusivitate și de definitiv, dar prin mijloace infinite mai modeste. Nici un critic dintre cei vechi nu ar fi admis însă că opera despre care el spunea nu ar putea fi pre-textul considerațiilor altuia care să spună **da**. Critica interpretativă, prin posibilitățile și labilitatea sa nu poate fi înțeleasă decît în cadrul unui relativism cu aparențe foarte sigure.

Orice interpretare se legitimează de la un punct sigur de contact cu opera, dar, în realitate, ea se susține și trăiește în măsura în care izbutește să se constituie logic și să se dezvolte în același stil. Ea ajunge la o adevărată ipostază autotelică a existenței ei, și aceasta nu poate fi fără legătură cu noțiunea de model explicativ din știință. De aici îi vine credem marea ei putere de seducție asupra spiritelor fundamentale neartistice — și cite dintre

acestea nu se ocupă totuși cu arta! — dar care, în schimb, se reclamă de la știință, sau în tot cazul sînt dispuse să primească de la ea sugestii hotărîtoare, cel puțin de ordin metodologic.

Dar oricît de ispititoare ar fi, de pildă, introducerea modelului matematic în abordarea artei (care are pretenția de a da o imagine totală a ei) vom spune că în cel mai fericit caz aceasta are ca rezultat o frumoasă construcție logică, care se întimplă să ignore tocmai specificul domeniului la care se aplică. Or, știința nu poate ignora acest specific cu o superbă nepăsare, ci, dimpotrivă, ea trebuie să plece tocmai de la el. Dacă se întimplă altfel, oricît de riguroasă ar fi demonstrația ea va fi alături de problemele adevărate ale artei. Și chiar dacă sîntem dispuși să admitem fatalitatea acestui proces, să ne amintim ceva: lui Ahile, zeii i-au îngăduit să aleagă între o existență normală și mediocră și gloria unei vieți furtunoase și scurte. Că ne aflăm în fața unei fatalități care ne dă voie să alegem, e o problemă care nu se poate judeca, dar ceea ce e sigur e că atunci cînd adoptăm ceea ce ne oferă prea o seducătoare noutate, să ne gîndim mai întîi la ce anume abandonăm sau pierdem.

TRIDENT

CUVINTELE. Poetul și escistul **Ștefan Roll** ne reține atenția cu citeva „cuvinte” între care descifrăm cugetări de o paradoxală frumusețe: „Lăsați-mă să plec: vreau să stau cit mai mult cu voi”, „Tinere, dacă nu ai avea urechi aș avea atitea să-ți spun!”, sau pur și simplu poeme extrem de concentrate: „Florile veniseră toate nechemate, pe pajiște. Se ținea un miting al bucuriei: vorbea soarele” (vezi „Contemporanul” din 14 iulie). O gravă meditație asupra cuvintelor este poemul „Marea supraviețuire” al lui **Nichita Stănescu** („Luceafărul”, nr. 28). Reproducem pentru înțelepciunea pe care o conțin citeva cuvinte despre cuvinte: „cuvinte, cuvinte, acestea au fost cele care ne-au comemorat efortul (lui Ghilgamoș — n.n.) de a găsi viața fără de moarte”; „Aidoma ochiului, cuvintul vede lumina dar, spre diferență de ochi, cuvintul o reține în el”.



TRANSFERUL DE VALORI. Într-o emoționantă evocare a lui **Bob Bulgaru** — fire laborioasă care, înainte de a picta, dispunea ani îndelungați, „pașiune dusă până la sacrificiu în dezlegarea celor mai dificile subtilități ale limbii și literaturii latine” — **Edgar Papu** emite o interesantă ipoteză a transferului de valori, la acest artist, de pe planul lingvistic pe cel pictural: „Poate că este vorba de un transfer al efortului. Anii filologici pe care i-a muncit pentru a colecta și a pătrunde toate excepțiile limbii latine, și a descoperi toate duplicitățile de sensuri la poezii antice, probabil că s-au extrapolat pe planul de detectare al tainelor și excepțiilor ascunse în linii, suprafețe, în culori! Ideea aceasta i-a fost sugerată lui **Edgar Papu** de faptul că lui **Tudor Vianu** pictura lui **Bob Bulgaru** îi amintea de frescele pompeiene — deși artistul nu avusese niciodată acces la ele. Explicația de rigoare a lui **Edgar Papu** este de un rafinament indiscutabil: „Înșușindu-și trudnic cele mai fine subtonuri de orientare ale limbii latine, el și-a însușit implicit și unele imponderabile ale felului de a vedea — imponderabile azi pierdute — de care au dat dovada artiștii ce gîndeau în această limbă.” (vezi „Luceafărul” din 8 iulie).

CUM VORBEȘTE UN AGRONOM? La această întrebare la-să impresia că vrea să răspundă, între altele, scriitorul **Ion Israțiu** într-un „material” intitulat „Acasă”. Din povestirea agronomului, la persoana întâi singular, reținem un lung șir de cuvinte, care mai de care mai năstrușnice, pentru cititorii rubricii noastre: lipcă, a fră-

sui, dimerlie, tăbultoc, șioi, ogrinjen, ciucleje, gobaie, a gobai, daică, hirj, a fețui, sfădălie, rodine, a zăpsi, vircă, bujdă, zamnic, sisiiac, coser, paus, crupe („pentru umplut borș”) ș.a.m.d. Respectiva bucată literară are și un subiect nemaiîntlnit. Doi tineri săteni se iau din dragoste și sunt fericiți, în ciuda gurilor rele. Până într-o zi cînd „cică feciorul boierului de la curte, unul tare vinturatic, îi zăpăsi femeia în pădure... Către seară, a adus-o acasă un pădurar, dar se vedea după dînsa că era aproape gata” etc. Nevasta „n-a mai apucat iarna”, iar bărbatul a plecat în lume... Cine crede că a mai auzit o poveste asemănătoare n-are decît să-i scrie autorului pe adresa revistei „Cronica”. (Pentru date suplimentare a se consulta numărul din 14 iulie.)

MERCI. Am resimțit, o perioadă, absența din publicistica noastră a **Ecaterinei Oproiu** (cine nu-și amintește spiritualele cronici T.V. sau dialogurile din „Contemporanul”?) Minunata doamnă a scrisului inteligent, captivant ne acordă o nouă întâlnire sub egida aceleiași reviste (nr. 29): **Itinerar francez**. Reproducem pentru delectarea noastră un scurt pasaj despre... merçi: „În lumea aceasta vie, la scara 1/1, legendara politețe franceză, de pildă, nu e un ceremonial, ci o stare de spirit, uneori o stare de grație interioară, de multe ori o formă de civilitate, de cele mai multe ori un automatism, un automatism benefic, căci e benefic, chiar cînd e lipsit de conținut afectiv acel merçi care împinzește vorbirea cotidiană... Acest mulțumesc pe care oamenii și-l adresează în continuu, chiar și numai dintr-un reflex, cultivă chiar și numai obscur, delicatețea, iar cînd oamenii practică delicatețea — chiar și numai dintr-o pornire automată — mi se pare un spectacol uman demn de respect, căci umanismul, se știe, nu se cultivă numai în universități ci și în piață, nu numai în vorbirea savanților, ci și — poate, mai ales! — în vorbirea pietonilor. Bineînțeles că nu trebuie să ne bazăm doar pe acest merçi. Violenta bolnavă, violența neagră a acestei planete nu poate fi stăvilită cu plăpînde „mulțumescuri”, dar nici nu trebuie uitat că pe acest mulțumesc modest, dar obstinat, cresc anticorpii brutalității, prin el se pot for-

ma nu numai reflexele etichetei, ci și reflexele echității.” **Merçi, Ecaterina Oproiu...**

DICTIONARE. Numitul **Zitron** are dreptate. Există tot felul de dicționare: „mai mari, mai mici și de alte profiluri”... „Mici și de alte profiluri”... decît cele anunțate prin titlu sunt cele două dicționare din „Orient”. De la un **dicționar literar** aștept, într-o ordine, de obicei alfabetică, niște titluri de opere sau nume de scriitori. Autorul dicționarului din „Orient” renunță la ordine, renunță la titluri, renunță la nume, renunță chiar și la caracterul literar al dicționarului! Originalitatea lui este incontestabilă. Vreți să aflați ultimele știri, despre o expoziție dedicată luptei poporului catalan, despre cel de-al 17-lea tîrg internațional al cărții, despre memoriile unor actori celebri? etc., citiți **dicționarul literar** din „Orient”. Cu totul altfel stau lucrurile în ceea ce privește **dicționarul artistic** din aceeași revistă... (două pagini, mai la vale...) Aici chiar lipsa semnăturii autorului este mult mai puțin evidentă ca la celălalt dicționar. Aici, da, există ordine. Aici, da, mi se pare firesc să citesc știrea că „**librăria Drujba** este una dintre cele mai mari din Moscova”. Iar faptul că e și arhitect (nu e arhitectura una dintre arte?) justifică ideal vestea (foarte la zi) că poetul **Andrei Vosnessenski** a acordat un interviu lui **Léon Robel** în „Les lettres francaises”. Despre arte — nici-un cuvînt. Așa mai zic și eu... (vezi „Orient”, nr. 11 din 13 iulie)

CARTEA POETILOR. Un nume care nu mai e necunoscut: **Dan Verona**. Dintr-o posibilă carte de poezii închinată poetilor români — un fel de istorie poetică a poeziei — revista **Amfiteatru** din iunie ne oferă citeva care ilustrează talentul lui **Dan Verona**. Despre **Dimetrie Cantemir**: „A trăit ca un strugure răcoros / Lîngă buzele inșetului. / Steaua sa a luminat multă vreme / Calca neamului său / Și i-a răspîdit miresme în lume. / A iubit vinul, femeile / Și la Berlin deseori a ținut / Lucrări pe latinește. / Un timp a fost și unsul Moldovei / Și l-a primit la Iași pe Petru I / A sfîrșit ca inorog / Într-o catedrală de flori”. Modalitatea poetică nu este, din păcate, prea nouă. Ne amintește de **Edgar Lee Masters**. Personajele din „**Spoon River Anthology**” nu-și povestesc în același stil realist viața?

BÎRFA LITERARĂ. Nu ne așteptam din partea unui critic atît de sobru cum este **Ov. S. Crohmălniceanu** să vină cu clarificări importante în ceea ce privește „conceptul” de birfă literară. Uimirea ne este cu atît mai mare cu cît distinsul critic reușește să fie convingător și fermecător de partea birfei literare. De acum noi, **birfitorii de rînd**, putem merge cu fruntea sus. De ce, adică numai în tagma scriitorilor birfa să se ridice la înălțimea autocriticii? Vom practica și noi birfa

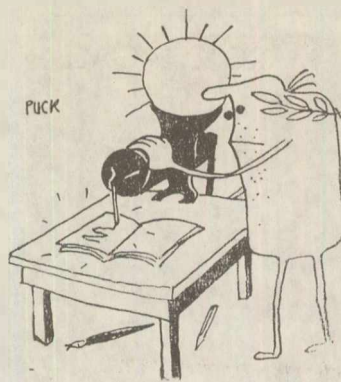
colegială, pentru că, pînă la urmă nu numai **Homer** adoarme din cînd în cînd ci și colegul nostru de birou pe dosarul cu „situația materialelor”. Vom face și noi din „forfecarea” colegilor „o gimnastică a talentului”. Propunem chiar ca **birfa** să fie trecută în programul fiecărei instituții ca un fel de „gimnastică de producție”. Suntem pentru birfa gratuită. Stricte eficiență — chiar dacă nu suntem scriitori — nu ne interesează. (vezi rubrica „Faptele și vorbele” din „Luceafărul”.)

ÎN ATENEU foarte adesea citim texte literare valoroase aparținînd unor scriitori români sau străini, articole și eseuri curajoase, personale care asigură revistei o prezență vie în viața culturală a țării. Din surmul ultimului număr (din iulie) ațragem atenția asupra **Poemului** semnat de **Ovidiu Genaru** („Post-am tînar ca sămința glorioasă, aruncată / în cîmpia orbitoare; într-un rai latin de lire, / mina însăși cade-n cîntec ca o trestie-nspîcată, / O, e vremea ca poetul, verii să devină mire...” și, mai ales, asupra piesei-pamflet de **Edward Bond** în tîlmăcirea lui **Mihail Sabin**. Se mai citesc cu interes „**Catalogul liric**” de **Alexandru Lungu**, „**Neoidilismul**” de **Gheorghe Drăgan** și „**Cronica traducerilor**” de **Laurențiu Ulici**.

IUBIRE DE FIINȚE. Dintr-o poezie semnată de **Teodor Crișan** în „Familia” (numărul din iunie) aflăm citeva lucruri mai mult sau mai puțin amuzante și, mai ales, noi despre om. N-am mai auzit pînă acum că omul ar fi „cel mai complet animal” între cele de pămînt, / de apă / sau zburătoare / și ar fi cel mai interesant între ele” (s.n.) Ei, ar fi el cum ar fi „dacă le-ar uita obiceiurile” celorlalte animale. Și cum lucrurile nu stau chiar așa există soluția „omului-statuie”. Cine e și ce caută omul-statuie în versurile lui **Teodor Crișan** este foarte greu de înțeles. Vă propun să studiați ca pe o șaradă ultima parte a poeziei „Iubire de ființe”: „Omul-statuie își face plimbarea / de zi și de noapte, / plimbare printre ființe, / iubind / pentru supunerea lui / cîinele îndeosebi / și nu sunt motive / cineva la ceva (vedeți ce frumos sună?) / să fină-ntr-atît la lucrul / infuzat de el însuși / de dragul de a nu fi mușcat”. Așteptăm „dezlegarea” dv. Pentru toate răspunsurile exacte acordăm premii.

ȘICANE COLEGIALE. Sub acest titlu cam cinic și autopersiflant **Al. Paleologu** arată cu degetul în „Convorbiri literare” (Numărul 12) citeva neglijențe de ortografie (**Lăcusteanu** și nu **Locusteanu**), de stil (romancierii naturaliști **uzaseră** și nu **abuzaseră** „de persoana întâia” — și aici credem, dacă transcrierea lui **Al. P.** este fidelă, că era corect: persoana întâi) și mai ales de informare (Prefața la **Amințiri** nu aparține lui **Camil Petrescu**, ci lui **Radu Crutcescu**...) care s-au strecurat în articolul „**Camil Petrescu** teoretician al romanului” de **Nicolae Manolescu**. Semnalăm această intervenție alături de altele nu mai puțin „pipărate” semnate de **Mircea Iorgulescu**, **Gheorghe Drăgan**, **C. Trandafir**, **George Pruteanu** sau **Al. Dobrescu** care atestă spiritul critic deschis, exigențele revistei bilunare din Iași. Comentariile pe marginea producției literare la zi sunt, adesea polemice. Mediocritatea nu este cruțată („Unul dintre cei mai consecvenți autori intru platitudine se dovedește **Ion Bălu**. După o mediocră monografie **G. Călinescu**, iată-l prezent în librării cu o alta, cu nimic deasupra celeilalte...” — își începe comentariul la monografia „**Cezar Petrescu**” criticul **Al. Dobrescu**...) În cazul acesta șicanele nu sunt deloc și nici n-ar avea sens să fie... colegiale.

RĂSPUNSURI SUPERFICIALE. O altă inițiativă interesantă a „Convorbirilor literare” este ancheta „**Cronicarii despre cronica literară**” (numărul din 15

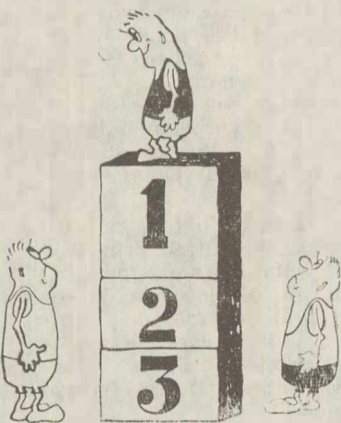


iulie). Pe lîngă răspunsurile mai mult sau mai puțin interesante ale lui **Al. Andreiescu** sau **Gheorghe Griguru** la întrebările redacției, cele ale lui **Voicu Bugariu** sunt de-a dreptul superficiale. Considerînd că răspunsurile conțin implicit și întrebările le reproducem spre a atrage atenția — dincolo de truismele pe care le conțin — asupra unui caz de apatie sau indiferență critică: „1. Critica proastă se naște moartă. Marea critică trăiește și îmbătrînește cu demnitate. Cronica literară poate fi și ea în una dintre aceste situații. 2. Opiniile inverse despre aceeași carte sunt lovituri date ideii de obiectivitate în critică. 3. Faptul de a nu fi o abstracțiune este principala dificultate pe care o întîmpină cronicarul literar”. Asta-i tot!

IOACHIM VENTURA

ÎN ÎNTÎMPINAREA viitorului **Congres mondial de studii ovidiene** (Conventum Ovidianum Tomitanum) ce urmează să se desfășoare la Constanța între 25—31 august 1972 seria pentru străinătate a **Revistei române**, rezervă jumătate din numărul de pagini (57) ale numărului 2 (versiunile: franceză, engleză, rusă, germană) unor articole și studii (**Poezia nemuritoare**, de **N. I. Barbu**; **Ovidiu poetul** de **G. Călinescu**; **Tomis în timpul lui Ovidiu** de **Kadu Vulpe**; **Ovidiu și Eminescu** de **Grigore Tănăsescu**; **Situația lui Ovidiu în cultura română** de **Adrian Mitescu**). Sint reproduse, în traducere, poezii dedicate lui Ovidiu, de **Ion Pillat**, **Ion Vineanu**, **Mihai Beniuc**, un fragment de roman de **Doina Ciurea**, fragmente din piesele de teatru avînd ca erou pe Ovidiu, scrise de **V. Alecsandri**, **N. Iorga**, **Gr. Sălceanu**.

ION ȘUTA



SE SPUNE CĂ... ar fi început concursul național de creație de muzică ușoară românească! Se spune... pentru că, prin valul de discreție care a înconjurat pregătirile festivalului abia a răzbătut știrea începerii lui. Evident, din 25 iulie, acest lucru n-a mai putut fi un secret, aglomerația din fața Teatrului de dramă și comedie din Constanța fiind o dovadă elocventă. Dacă am înțeles bine, din diversele surse cercetate, un sever regulament nu permite, nici măcar participanților să dezvăluie tainele acestui concurs. De ce?... Am încercat și vom mai încerca să aflăm. Ori-cum, la ora actuală nu ne rămîne decît să-i dorim mult succes, să sperăm a avea cît mai multe melodii frumoase și să lăsăm pentru... la toamnă, sau pentru la anul, sau pentru alți ani curiozitatea noastră! Există desigur un grup de citeva sute de privilegiați care vor afla direct din sala Concursului ce se întîmplă la Constanța. Dacă vom avea noroc, vom afla și noi, veți afla de la noi și dumneavoastră.

O. IORD.

Parodii

de LIVIU ERGAN

GHEORGHE ISTRATE

zvîrcolac

Preahlizitele, Imbuibatule,
Zvîrcolacule,
Zmeu de cimpie behîind
Între două acadele galbene
de mălai,
Cine ești tu de nu-mi mai
prișteșe cașul
Și mi se clatină rușinea
visului
La jumătate de fum?
Zadarnic vrei să mi te
cuibărești
În tirla inimii
Căci eu și prietenul meu
Arthur

Te întîmpinăm cu coji de
semințe
Descîntate cu apă neîncepută
Și-ai să rămii cu gitul
sucit
Și cu limba scoasă...
Te somez cu acte în regulă:
cine ești
Și ce ai cu mine
infometatule?
Poți să vii dragule, te
așteptăm senini
Ca apa care fierbe în Ceauș
La marginea Cîmpului
Căci am pus de mămăligă...

MARC CHAGALL :

„nimic nu
poate exista
în afara
realității,
nici măcar
ceea ce
numim
abstracțiune”



Dimineată fără neli-niști deosebite. Un fel de oboseală, ca un frig, a pătruns în casele orașului dezbrăcat de fîntîni și de lumină. Ora marelui eveniment artistic parizian din anotimpul acesta al vernisajelor. Ora Chagall.

Grand Palais... Peste două sute de picturi și guașe, un decor și aproape o sută de machete pentru teatru, o frescă și alte schițe pentru picturi murale, sculpturi, obiecte din ceramică, cartoanele proiectelor definitive și variantelor lor.

„Universul” Chagall de la Grand Palais este alcătuit prin colaborarea tuturor colecțiilor particulare și a multelor muzee de stat din lume care dețin opere ale sărbătoritului. Este, poate, pentru prima oară la Paris cînd evoluția unui artist în viață poate fi recom-pusă atît de complet și de convingător. Drumul lui Chagall este un drum aspru și sentimental. Un drum foarte ruses, pe care această reconstituire îl situează cronologic și artistic între cartoanele peisajului contorsionat al umbrelor prime și pinzele albastre cu calmul coborîtor al Alpilor în Mediterana vîrstei de azi.

„...Dacă aș fi liber să fac ceea ce vreau eu cu adevărat, n-aș mai picta pinze pentru a fi vîndute”. Acestea erau vorbele marelui Marc Chagall dintr-o altă dimineață, în care vorbeam despre viziunea lui albastră suspendată pe tavanul Operei din Paris.

Erau aceleași cuvinte cu care încheiase, de altfel, prin 1938 ciclul celor 105 aqua-forte începute în 1930 la comanda negustorului de tablouri Ambroise Vollard care i-a mai editat, printre alții, pe Bonnard, Matisse, Duffy, Picasso și Rouault.

Chagall avea atunci 43 de ani și mai lucrase, începînd din 1923, pentru același negustor, ilustrațiile la „Suflete moarte” de Gogol (118 gravuri) și la „Fabulele” lui La Fontaine (o sută de planșe).

Războiul avea să întîrzie însă publicarea noii biblii ilustrate. Abia în 1957, un alt negustor de cărți rare, Teriade, care cumpărase arama gravurilor de la Vollard, reușește s-o publice, după moartea acestuia.

E o lume foarte pămînteană în acest univers deopotrivă feeric și familiar, pe care Chagall ni-l restituie la limita dintre solemnitate și tragic, apropiat, pe undeva, de austeritatea dramatică a biblicelor lui Rembrandt.

(Ciclul acesta este expus alături, în altă sală, nu la Grand Palais, iar gravurile sînt prezentate în saloanele Bibliotecii Naționale. Răzbat însă și în pinzele ulterioare „biblicelor”, strigăte albe, de catehism. Vechiul testament răsfoit la vîrsta primă în izba cu opaiț a Vitebskului natal s-a păstrat atît de asociat cu lumea aspră a mușicilor, încît vizita pictorului din 1930 la Ierusalim nu mai avea nici o importanță pentru reînnoirea evocărilor pastorale.

O dovedește cu prisosință predilecția statornică pentru mîtulozitatea vitraliilor răs-pîndite pretutindeni și dintre care, cel mai impresionant — cel de la catedrala din Metz — a putut fi instalat, din fericire în întregime, de-a lungul galeriei principale de la Grand Palais, în fața celor trei ta-

ririi s-a mutat spre seară de la templele lui Chagall, Giacometti și Klee, într-un pridvor cu icoane din Montparnass-ul destul de obișnuit de-a lungul vremii cu răbdătoarea spălare de zgură — după dă-tini românești — a pietrii și cuvîntului, pînă la găsirea luminii.

A fost o zăbavă înaltă, ca pentru neuitare. Apoi ne-am întors la Chagall. — În anul 1911, vizitîndu-vă atelierul, Apollinaire a spus despre lucrările d-voastră că sînt supranaturale. Vă mai amintiti această apreciere. Marc Chagall ?

— Este adevărat că Apollinaire a găsit ieșite din comun lucrările pe care le făceam în anul 1911. Cel puțin așa mi-a mărturisit. Unii critici au vorbit mai tirziu chiar despre o apropiere între pictura mea și

ÎN EXCLUSIVITATE

piserii — după desenele pictorului — țesute la manufactura pariziană Gobelins pentru a decora incintele unui Parlament din țările calde. Importanta colecție de ceramică este la rîndul ei o neli-niște și o căutare teribilă în noaptea cea de toate zilele a formelor care mă trimite, nu știu de ce, la duminica pardosită cu frunzele moarte ale Tuileriilor unde altă oră bătută în turnul Nemuririi, ora Giacometti, tremură încă într-un vag parfum de crizanteme (flori care, să fiu sincer, nu mă entuziasmează în mod deosebit).

N-am numărat exponatele de la Orangerie pentru că aici există un singur personaj. Personajul acesta de dincolo de siluetele don-quijotiene ale marmurilor polierome și de nervurile mîinilor lungi, aproape frumoase, se numește Viața.

La Muzeul Național de Artă Modernă expune Klee. O lume desfăcută în umbre și-n luminile de caleidoscop ale tuturor apusurilor de soare din lume. Mai tirziu, prin martie, va expune Kandinski. Apoi, în sala alăturată, de la Petit Palais, vor descinde spi-cele de aur ale cloștii cu pui și păsările cele înalte ale tuturor Brâncușilor înălțării noastre artistice dintotdeauna. Este însă numai 22 ianuarie 1970 și unul dintre acești Brâncuși — al verbului de data aceasta — dramaturgul Eugen Ionescu, a fost ales astăzi membru al Academiei Franceze. Ora gravă a Parisului Nemu-

poezie. Mi-a plăcut într-adevăr să citesc. Am și ilustrat unele cărți. Tablourile mele nu transcriu însă metafore reținute din lectură. Ele exprimă în primul rînd viziuni izvorite dintr-o emoție spontană. Aceste emoții se suprapun unui material de viață în general cunoscut, dar mecanismul suprapunerii nu este un automatism cum afirmă André Breton.

Nu știu de ce a spus Apollinaire că ceea ce a văzut în atelierul meu este supranatural. Intotdeauna cînd lucrez plec de la realități foarte imediate. De exemplu, tabloul „Mortul” pe care l-am pictat în anul 1908 reprezintă o stradă. O stradă pe care o aveam sub ochii mei cînd lucram. Am așezat un mort în mijlocul străzii, înconjurat de luminări și — în opoziție — pe un acoperiș, am desenat un violonist. Aveam acum propria mea stradă. La fel s-a întîmplat cu tabloul „Eu și satul”, pe care l-am pictat prin 1911. Am pictat prima oară un cap de vacă mai mare în stînga, un profil de autoportret în dreapta, apoi o vacă mai mică în capul vacii mari, iar pentru a sublinia mișcarea țărânului care trece prin fața caselor, am așezat alături de el un alt personaj, o femeie, care umblă în mîini. Acesta este satul meu. Nu cred că poate fi vorba de nici un simbolism în aceste tablouri și cu atît mai puțin de vreo influență literară.

— Dar despre suprarealism ? — În 1908—1911 cînd am pictat cele două tablouri nici nu exista încă mișcarea suprareali-

listă. Această mișcare a apărut mult mai tirziu.

— Cubismul însă exista. Chiar în tabloul „Eu și satul” ignorarea culorilor naturale, a dimensiunilor și legilor gravității poate fi apropiată, de exemplu, cubiștilor, într-un sens, după părerea criticilor. — Nu m-au pasionat în mod deosebit, niciodată, clasificările. N-am făcut parte din nici un grup. În 1920 cînd m-am re-întors în Franța după o absență de cîțiva ani, am expus în cîteva rînduri alături de pictorii cubiști. Era un curent care abia începuse să se manifeste și m-a impresionat la început.

Am presimțit însă destul de curînd pericolul pe care îl prezenta într-un anume sens alunecarea spre decorativ, spre stilizarea artei primitive. Și m-am întors la propria mea experiență. Mi se părea că întrezăresc în experimentul cubist, ca și în cel impresionist, de altfel, care l-a precedat, o altă haină a realismului. Fuseseră deja exersate „realismul naturalist” — de către Courbet, „realismul romantic” — de către Delacroix sau cel „neo-clasic” — de către David și Ingres. Eu visam o altfel de realitate pentru tablourile mele. Am mai spus acest lucru. Îmi doream o realitate construită nu numai din fragmente pur vizuale optice, ci o realitate care să cuprindă elemente psihologice. Aceste elemente, văzute de departe apar uneori ilogice. Ele alcătuiesc însă în fond, o realitate — una nouă. O altă realitate. Dar tot o realitate, pentru că nimic nu poate exista în afara realității, nici măcar ceea ce numim abstracțiune, deoarece chiar și în abstracțiune există o realitate. Un unghi, un cerc, o curbă — așezate pe pînză devin o realitate la fel de concretă ca și ghitară la cubiști sau mărul din farfuria lui Cézanne.

— S-a mai afirmat că perspectiva pinzelor d-voastră este mai degrabă o perspectivă a sentimentelor...

— Mi se pare întemeiată această apreciere. Vechea perspectivă a murit o dată cu vechile experimente. Noua perspectivă nu este numai a sentimentelor ci și a timpului nostru și a unei anumite morale.

— Care anume ?

— Trăim într-o lume amenințată în fiecare clipă cu distrugerea totală. Cea mai tragică pagină din istoria civilizațiilor poate fi scrisă printr-o simplă apăsare pe buton. Un om normal sau un nebun, separat sau împreună, pot deveni într-o singură clipă eroii ultimei catastrofe din această bucată de univers pe care locuim. Nu va mai rămîne nici măcar cineva care să le serie legenda.

— Cine ar mai avea nevoie de legende atunci ?

— Atunci nu. Dar acum oamenii mai au nevoie și de legende.

— Și încă de ce ?

— De libertate. Și de prietenie. De căldură.

— D-voastră de ce aveți nevoie în primul rînd ?

— Eu mă mulțumesc cu destul de puțin. Îmi ajunge cît am. Cînd mă simt foarte singur, îmi aleg o bucată de lut și îl modelez multă vreme, pînă mă obișnuiesc cu răceala lui de mormînt. Este foarte reconfortant să simți răceala pămîntului pînă în măduva oaselor și apoi înainte de a te cuprinde în întregime s-o poți preschimba în căldură și în culoare. Nu este decît o simplă impresie de putere dar mie îmi ajunge deocamdată și numai atît.

TEOFIL BĂLAJ

VLADIMIR HOLAN

(R.S. Cehoslovacă)

II

poate că unele miracole ale lumii au fost create de o măicuță îmbătrînită, care privind la marginile despărțirii se gindea și la copiii ei imprăștiati în neant.

două

lacuri

Mai profund decît cupa e vinul.

Verdeața invăluie seara, turnul tăcerii sperie țipătul fazanului adormit.

Visezi (în amintiri cercetînd) că ar fi fost cîndva o

bucurie care prin joc s-ar fi unit cu lumea de-acum, cu adevărata lume.

Visătoare imagini îți aprind privirea cîndva fermecată de-o zveltă fată stînd pe-un stăvilar cu mîinile muiate în două lacuri.

trup

de

femeie

Sfărimate de-o bruscă uimire toate cuvintele mele vorbesc de trupul femeii... Sigur pe frumusețea-i, mă-ndeamnă, mut fiind, la melancolie, cînt, adorare, ba chiar și prevestire,

și pentru a se umple ceea ce lipsește apare și pofta... Fiecare dragoste e nenorocită.

odă

Suflete, da, tu ! Doar numai tu ! Ești în discuții prietenești și în mina amabil întinsă, în faptele aprinse ale inimii, tu, anonim în daruri, așa precum morții oferă și viii primesc și încredințează mai departe, tu, mereu, tu, o, suflete, iar cînd sufletul clopotului de seară poate pe neașteptate nălța răul din rău

tu ești ca un răufăcător mut, ca o muzică mortuară

potolită

ca să nu sperii caii — și totuși exiști într-o mină simplă întinsă,

intr-o prietenească

convorbire —

Suflete, da, tu, o, suflete,

față de care nu mint,

ți-aș spune adevărul,

iubesc...

dar, suflete, cu-adevărat simt că în tine

sinucigașul e prea sincer

ca să poată fi și poet...

În românește de OVIDIU GENARU și DRAGOȘ ȘESAN

Colegiul de redacție: ION BĂDICĂ (redactor-șef), NICOLAE MOTOC (redactor-șef adj.).

ȘTEFAN CAREJA, GH. DUMITRAȘCU, MARIN PORUMBESCU, FLORICA POSTOLACHE, ADRIAN RĂDULESCU, EM ȘTEFANESCU

Tomis, revistă bilunară editată de Comitetul pentru cultură și educație publicistă al județului Constanța. B-dul Republicii nr. 28, telefon 1 34 16 — 2 13 68. Căsuța poștală nr. 112

Rugăm să ni se trimită manuscrisele dactilografiate. Cele nepublicate nu se restituie.

Tiparul : I. P. „Dobrogea”, Constanța